

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ
ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ**

**«ЖАСТАР» ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ОРТАЛЫҒЫ**

**25 ӨМІРЛІК ЖАҒДАЙ
ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛ**

АСТАНА-2015

УДК 329 (574)
ББК 66.75 (5 Каз)
Д 22

ISBN 978-601-80419-5-2

25 өмірлік жағдай. Әдістемелік құрал / Ж.Қ. Боқанова, С.Т. Жүсіпов, С.Е. Иманбаева, Б.Б. Масатова, Б.С. Уақпаев – Астана: «Жастар» ҒЗО, 2015. – 133 б.
Аударма: қазақ тіліне – А.Ж. Жанаев

«25 өмірлік жағдайлар» әдістемелік құралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің қолдауымен әзірленді.

Құралда жастардың әлеуметтену процесінде ұшырасатын түрлі жағдайларды шешуге қатысты ұсыныстар қатылған.

Басылымда тұрғын-үй, әлеуметтік қызметтер мен төлемдер алу, жұмысқа орналасу және білім алу, өз құқықтарын қорғау, үй бухгалтериясын жүргізу мәселелері бойынша нақты кеңестер ұсынылады, сондай-ақ төтенше жағдайлар кезінде әрекет ету алгоритмдері қарастырылады.

Құрал жастарға және мемлекеттік жастар саясатын іске асыруға жауапты институттарға арналады.

© «Жастар» Ғылыми-зерттеу орталығы, 2015

25 жизненных ситуаций. Метод. пособие / Ж.К. Буканова, С.Т. Жусупов, С.Е. Иманбаева, Б.Б. Масатова, Б.С. Уакпаев - Астана: НИЦ «Молодежь», 2015. – 133 с.
Пер.: каз.яз. – А.Ж. Жанаев

Методическое пособие «25 жизненных ситуаций» подготовлено по заказу Министерства образования и науки Республики Казахстан.

Пособие содержит рекомендации по разрешению различных ситуаций, с которыми сталкиваются молодые люди в процессе своей социализации.

В издании представлены конкретные консультации по вопросам получения жилья, социальных услуг и выплат, трудоустройства и образования, защите своих прав, ведению домашней бухгалтерии, а также предлагаются алгоритмы поведения в чрезвычайных ситуациях.

Пособие предназначено для молодежи и институтов, ответственных за реализацию государственной молодежной политики.

© Научно-исследовательский центр «Молодежь», 2015

ISBN 978-601-80419-5-2

УДК 329 (574)
ББК 66.75 (5 Каз)

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ.....	5
ДЕНСАУЛЫҚТЫ ҚОРҒАУ.....	6
Салауатты өмір негіздері. Зиянды әдеттер және оларды жеңіп шығу. Күйзеліске төзімділік негіздері.....	6
Тегін медициналық көмек	10
Ерте жыныстық қатынасқа түсу. Жасанды түсік және оның зардаптары.....	11
БІЛІМ АЛУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	13
Балабақшаны қалай таңдау қажет. Баланы мектепке қалай дайындау керек. Баланың жанын жарақаттамай,.....	13
өзін-өзі ұйымдастыруға қалайша баулу керек	13
Өз бетінше білім алуды неден бастау қажет. Шетел тілдерін меңгеру мүмкіндіктері	16
Мамандық/кәсіп таңдау бойынша кеңестер	18
ҰБТ-ға қалайша жақсы дайындалу керек. Жоғары білімді қалай алуға болады. Қалайша «Болашақ» бағдарламасының стипендиаты атануға болады	19
ТҰРҒЫН-ҮЙ МӘСЕЛЕЛЕРІ	23
Тұрғын-үй сатып алу жолдары (мемлекеттік бағдарлама бойынша тұрғын-үй; жалға берілетін тұрғын-үй)	23
Тұрғылықты жерге қалай тіркелу қажет?	25
Отбасылық экономика негіздері. Үй бухгалтериясын жүргізу. Шектеулі қаражат жағдайында тұрғын-үйді қалайша жайлы етуге болады.....	26
ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ	30
Жұмыс іздеу. Түйіндемені/портфолионы қалай дұрыс құру қажет. Әңгімелесу кезінде өзінді қалай ұстау керек	30
Жастар ресурстық орталығына және жұмысқа орналастыру бюросына хабарласу ережесі. Мемлекеттік біліктілік арттыру курстары.....	33
Жұмыссыз тұлға беделі	34
Еңбек шартын рәсімдеу ережесі	36
Жеке бизнес. Жеке кәсіпкерлік.....	37
ӘЛЕУМЕТТІК МӘСЕЛЕЛЕР	40
Мемлекеттік жәрдемақы түрлері. «Электрондық үкімет» қызметтері.....	40
Мүмкіндігі шектеулі адамдарға арналған қызметтер.....	42

Жергілікті деңгейдегі Мемлекеттік жастар саясатын мәселелері жөніндегі уәкілетті органның түрлі жастар санаты және өзге де жергілікті атқарушы органдардың өкілдерімен өзара іс-әрекеті бойынша ұсынымдар	43
Жастарды қолдауға және дамытуға бағытталған мемлекеттік бағдарламаларға қатысу	44
ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР	49
Сотпен қорғалатын және құқық қорғаушыға (адвокат іздеу) жүгінуге конституциялық құқықтар.....	49
Сотқа талап арызды рәсімдеу.....	51
Жұмыстан заңсыз шығару	52
Мемлекеттік орган қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлық әрекеттері.....	53
Заңды және азаматтық некеде тұрған жастардың құқықтары. Мүлікті бөлу	54
Отбасылық құқық негіздері. Ата-аналардың құқықтары. Балалар үйі тәрбиеленушісінің құқықтары	57
Су тасқыны, жер сілкінісі, өрт және климаттық жағдай нашарлаған кезіндегі іс-әрекет	60
Алғашқы медициналық жәрдем көрсету	64
ҚОРЫТЫНДЫ	66

КІРІСПЕ

Осы әдістемелік құралдың өзектілігі 14 - 29 жас аралығындағы жастардың сәтті әлеуметтенуіне жағдай жасау жолдарын іздестіруде қазақстандық қоғам сұраныстарының артуымен, жеке тұлғаның қалыптасуы және тіршілік ету әрекеттерін жүзеге асыру жолында туындауы ықтимал проблемалық жағдайлармен анықталады.

Жастар арасында өмірге төзімділік мәселесі, жас тұлғаның маман ретінде қалыптасуы, қосымша кәсіби білім алу, жеке тұлғаның, қызмет пен қарым-қатынастың тиімді стилінің қалыптасуы, құқықтық сауаттылықты арттыру, ЖОО-дан кейінгі өз өмірін жоспарлау секілді проблемаларды шешудің тәжірибелік мәні зор.

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасының мемлекеттік жастар саясатында жастардың азаматтық саналылығы мен дербестігі деңгейін арттыруда басым бағыттар жолға қойылған. Сондықтан, әдістемелік құралда сан алуан өмірлік жағдайларда шешімдер қабылдау, азаматтық құқықтар және міндеттер туралы хабардар болу мәселелері қозғалады.

Әдістемелік құрал 7 тараудан тұрады. Әрбір тарауда өзекті өмірлік жағдайлар қарастырылады және білім алу және жұмысқа орналасу мәселелері бойынша ұсынымдар, дұрыс тамақтану және салауатты өмір салтын ұстану бойынша кеңестер беріледі, отбасы бюджетін және жеке бизнесті ұйымдастыру және жүргізу мәселелері ашып көрсетіледі. Бала тәрбиелеуге және олардың білім алуын ұйымдастыруға, сондай-ақ отбасылық қарым-қатынасты құқықтық реттеуге қатысты мәселелер қарастырылады. Стандартты емес және төтенше жағдалар кезінде өзін-өзі ұстау модельдері ұсынылады. Жастардың мемлекеттік бағдарламалар және оларға қатысу ережелері туралы толығырақ білуге мүмкіндіктері бар. Шешімдердің туындайтын проблемалардың қауіптілігі деңгейін объективті бағалау тәсілдерін қамтитын барынша рационалды схемалары ұсынылады. Құралда проблемаларды шешудің нақты схемаларын ғана емес, оған қоса белгілі бір жағдайда өзін-өзі ұстаудың барынша қолайлы амалдары саласындағы ұсынымдарды да қамтиды, бұл өз кезегінде жастарды шұғыл төтенше немесе ауыр тіршілік жағдайларында әрдайым парасатты пайымдауды сақтауға үйретеді.

Әдістемелік құралдың барлық тақырыптары белгілі бір өмірлік жағдайлар кезінде алған білімді іс жүзінде қолдануға бағытталған. Әдістемелік материалдар жастарға, сондай-ақ мемлекеттік жастар саясатын іске асыруға жауапты институттар мен ұйымдардың қызметкерлеріне арналған.

ДЕНСАУЛЫҚТЫ ҚОРҒАУ

Салауатты өмір негіздері. Зиянды әдеттер және оларды жеңіп шығу.

Күйзеліске төзімділік негіздері

Салауатты өмір салтының құрамдас бөліктері өте көп, олар – дұрыс тамақтану, белсенділік және қозғалыс, ұйымдастырылған күн тәртібі және күнделікті назар аудару қажетті басқа нәрселер және осы факторларды тұрақты түрде ұстану. Салауатты өмірдің негізгі принциптеріне мыналар жатады.

1. Дұрыс және үйлестірілген тамақтану

Бөліп тамақтануға дағдыланыңыз – жиі, бірақ аздан тамақтану

Негізгі тамақтану уақыттарын өтізіп алмаңыз (таңғы ас, түскі ас, кешкі ас)

Күнделікті жемістер мен көкөністермен қоректеніңіз

Құрамында кальций бар өнімдерді қолданыңыз (сүзбе, йогурт, ірімшік, сүт)

Таңертең тамақтанар алдында бір стақан жылы су ішіңіз

Ас үлесіне (рацион) өсімдік майларын қосыңыз (зәйтүн, зығыр, соя майлары)

Майлы тағамдар көлемін азайтыңыз

Қантты тұтынуды шектеңіз

2. Денеге түсетін ауырлық

Күн сайын жарты сағат таза ауада серуендеуге дағдыланыңыз

Күн сайын жарты сағат таза ауада серуендеуге дағдыланыңыз

Суға түсу және моншада жуыну рәсімдерін қолданыңыз

Сүйікті спорт түрімен тұрақты түрде шұғылданыңыз

3. Зиянды әдеттерден бас тарту

Бас тартыңыз:

Алкогольдік
ішімдіктен

Темекі
шегуден

Артық
тамақтанудан

Есірткіден

4. Психологиялық және эмоциялық жайлылық

Дұрыс
ұйықтау
ережесін
сақтаңыз –
алты - сегіз
сағаттық
түнгі
демалыс

Ұнайтын
адамдармен
әңгімелесіңіз

Қандай
жағдайда
болмасын
еңсеңізді
түсірмеңіз

Сөзжұмбақтар
шешіңіз,
көбірек
оқыңыз, шетел
тілдерін
үйреніңіз

Көбірек
жымыңыз
және күліңіз

5. Жеке гигиена

Гигиенаны мұқият ұстаныңыз:

Тері

Күн сайын жылы
сумен жуыныңыз

Күн сайын жылы
сумен жуыныңыз

Шаш

Шашты ыстық сумен
жууға болмайды

Басты кірлеуіне
қарай жуып тұру
қажет

Ауыз
қуысы

Тістерді күн сайын
таңертең және кешкісін
тазалап тұру қажет

Тамақ ішіп болған соң
міндетті түрде ауыз
қуысын сумен шайыңыз

Профилактика үшін
жылына кемінде екі рет
тіс дәрігеріне қара-
лыңыз

Зиянды әдеттер түрлі ауруларға, әлеуметтік жағдайдың нашарлауына алып келетіні, адамдардың еңбек, спорттық және шығарашылық қызметіне теріс ықпал ететіні баршамызға белгілі. Аса зиянды әдеттерге алкогольдік

ішімдіктерді, темекіні, психологиялық және физиологиялық бұзылуға алып келетін түрлі есірткі заттарын тұтыну жатады. Оларды жеңіп шығу үшін іс-әрекеттердің келесі алгоритмін ұсынамыз.

1. ӨЗІҢІЗДІҢ ЗИЯНДЫ ӘДЕТТЕРІҢІЗДІҢ БАР ЕКЕНІН МОЙЫНДАҢЫЗ

Біріншіден, өзіңізді өз көзіңізше ақтаудан арылыңыз – Сіз бұлайша өзіңізді емес, өз әдеттеріңізді, өз тәуелділігіңізді қорғайсыз. Өзіңізді мұндай әдетке не итермелейтінін анықтауға тырысып көріңіз.

2. ЗИЯНДЫ ӘДЕТТЕРДЕН АРЫЛУҒА НАҚТЫ ЖӘНЕ САНАЛЫ ШЕШІМ ҚАБЫЛДАҢЫЗ

Нақты шешім қабылдамай және сенімді түрде қаламайынша Сіз мұндай зор міндеттерге қарсы тұра алмайсыз. Есіңізде болсын, саналы шешіммен нығайтылмаған ерік күшіңіз қауіпті әдеттердің түпкілікті тамырына балта шабуға көмектеспейді.

3. ЗИЯНДЫ ӘДЕТТІ ДҰРЫС ӘРІ ПАЙДАЛЫ БІР НӘРСЕМЕН АЛМАСТЫРЫҢЫЗ

Мысалы, егер Сіз темекі шегуді тастағыңыз келсе, онда бос уақытыңызды дене шынықтырумен шұғылдануға (жүгіру, велосипед тебу, жаттығу жасау) немесе пайдалы оқуға жұмсаңыз.

4. ЗИЯНДЫ ӘДЕТТЕРДІ ЖЕҢУ ҮШІН КӨМЕК СҰРАУДАН ҚЫСЫЛМАҢЫЗ

Отбасы мүшелеріне және достарыңызға өз әдеттеріңізден арылуға бекінгеніңізді айтыңыз және олардың Сіз зиянды әдеттерге қайта орала бастағаныңызды байқаған сәтте ескерткенін өтініп сұраңыз. Осындай проблемаларды жеңіп шыққан таныстарыңызбен әңгімелесіңіз. Кәсіби мамандардың көмегіне жүгініңіз.

5. САБЫР САҚТАҢЫЗ ЖӘНЕ ШЫНДЫҚҚА ТІКЕ ҚАРАП ҮЙРЕНІҢІЗ

Бірден жылдам нәтиже күтпеңіз. Жылдар бойына қалыптасқан кейбір әдеттерден түбегейлі арылу оңай емес және бұған уақыт пен күш-жігер қажет. (<http://ru.wikihow.com/> - пайдалы сілтеме)

«Күйзеліс» термині қазіргі заманғы адамның санасында өте ерте және мығым орныққан. Қазіргі өмірлік ырғақ көптеген жүйке күйзелістерін тудыруға бейім. Бұл жұмыста істің шамадан тыс көбеюі, сәтсіз өткен күн және т.б. Тіпті, маңызды проблемаларды айтпағанда, ұсақ және орташа деңгейдегі жағымсыз жайттар да көбіне күйзеліспен аяқталады. Сондықтан, күйзеліске төзімділікті арттыру – бұл айтарлықтай маңызды міндет.

Психологиялық әдіс

Релаксациялық
музыка тыңдаңыз

Қарапайым ережені
есте ұстаңыз: «Сіздің
өміріңіз және Сіздің
денсаулығыңыз
бәрінен де жоғары»

Басқа нәрсеге
кірісіп кетуге
және көңіл
сергітуге
дағдыланыңыз

Қоршаған әлемнен
жақсылықтарды
барынша көбірек
аңғаруға және
келекіз ұсақ-түйекке
назар аудармауға
тырысыңыз

Психогигиеналық әдіс

Қызықты тынығуды
ұйымдастырыңыз
(позитивтік фильмдер
көру, достармен кездесу,
кітап оқу және т.б.)

Денеге күш түсірумен
шұғылданыңыз

Өзіңізге толыққанды
демалыс пен ұйқыны
қамтамасыз етуге
тырысыңыз

Ұйымдастырушылық әдіс

Өзіңіздің күн тәртібіңізді құрастырыңыз

Медикобиологиялық әдістер

Массажға, суға шомылуға,
моншаға барыңыз

Дұрыс тамақтану режимін
ұстаныңыз

Фармакологиялық әдістер

Дәрумендер және
минералды заттарды
қабылдаңыз

Хош иісті майларды
пайдаланыңыз

Көк шай ішіңіз

Тегін медициналық көмек

Қазақстанда жыл сайын әрбір азаматтың тегін медициналық көмектің кепілдендірілген көлемі (ТМККК) шеңберінде тегін медициналық көмек алуы үшін бюджеттен денсаулық сақтау жүйесіне жүздеген миллиард теңге қаржы бөлінеді.

ҚР Үкіметінің қаулысымен Қазақстан Республикасының азаматтары мен оралмандарға бюджет қаражаты есебінен тегін медициналық көмек ұсынылады және тиімділігі барынша дәлелденген профилактикалық, диагностикалық және емдеу медициналық қызметтерін қамтиды.

Жеке меншік ұйымдарға тәуелді болмай, *қызметтердің барлық негізгі спектрлерін мемлекеттік денсаулық сақтау ұйымдарында тегін алуға* болатынын ескеру қажет.

ТМККК тізбесіне **жедел медициналық жәрдем, санитарлық авиация, амбулаториялық-емханалық көмек** кіреді.

Стационарлық медициналық көмек емхананың бағыты бойынша жүзеге асырылады, ал егер шұғыл көмек қажет болған жағдайда емделуші жолдама болуына қарамастан қабылданады.

Азаматтардың кейбір санаттарының **стоматологиялық көмекті** де тегін алуға мүмкіндіктері бар. Мәселен, тұрғындардың әлеуметтік қорғалмаған топтарына шұғыл стоматологиялық көмек көрсетіледі. Туа біткен бет-жақ сүйек патологиясы бар 18 жасқа толмаған балалар мен жүкті әйелдер жоспарлы стоматологиялық, сондай-ақ ортодонтиялық көмекті тегін ала алады.

Дәрі-дәрмектермен қамтамасыз етуге келетін болсақ, мұнда да белгілі бір жеңілдіктер қарастырылған.

Тегін дәрі-дәрмектер егер *стационарлық немесе жедел медициналық көмек* көрсетілген жағдайда тегін медициналық көмектің кепілдендірілген көлемі шеңберінде азаматтардың барлық санаттарына тиесілі.

Дәрі-дәрмектермен **тегін және жеңілдікпен** (емделуші дәрі-дәрмек құнының 50 пайызын төлейтін жағдайда) **қамтамасыз етуге** келетін болсақ, олар белгілі бір ауру түрлерінің тізіміне сәйкес беріледі және рецепт бойынша дәріханаларда сатылады.

Тегін берілетін немесе 50 пайыздық жеңілдік сатып алынатын дәрі-дәрмектер тізбесімен емханаларда немесе ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігінің сайтында танысуға болады.

Аса ауыр жағдайлар кезінде Қазақстан азаматтары еліміздің үздік мемлекеттік медициналық орталықтарында, сондай-ақ шет елдерде медициналық көмек ала алады.

Мұндай емдеуді **квотаға** сәйкес алуға болады. Квота ота жасауды және дәрі-дәрмектер мен тамақтануды қоса алғанда тегін қаралуға, емделуге кепілдік береді.

Квота қандай жағдайларда беріледі? Квота стационар жағдайында мемлекеттік қаражат есебінен медициналық көмек ұсынуға арналған.

Стационарлық емдеу көрсеткіштері анықталған жағдайда ауруға жолдама беріледі. Емделуші тіркеу нөмірін алғаннан кейін Республикалық госпитализациялау бюросының <http://www.medemer.kz/cdb/8/> веб-сайты арқылы ҚР ауруханаларындағы бос орындарды өз бетінше іздестіре алады.

Егер Қазақстанда тиімді ем қабылдау мүмкін болмаған жағдайда, **шет елдерде емделуге квота** алу мүмкіндігі қарастырылған.

Бұл үшін келесі құжаттарды ұсыну қажет:

1. **Медициналық қорытынды** – науқас емделген Қазақстан ауруханасынан. Анықтамада елдің медицина ұйымдарының науқасқа қажетті емдеуді қамтамасыз ете алмайтыны көрсетіледі.

2. Негізгі және қосалқы ауруларды, диагностикалық тексеру, өткізілген емдеу курсының нәтижелерін көрсетумен **ауру тарихынан көшірме**.

3. Қала және облыстың денсаулық сақтау басқармасының **салалық мамандарының қорытындысы**.

4. **Жергілікті** – қала немесе облыстық денсаулық сақтау басқармасының **сұраныс хаты**. Бұл құжат – шетелге емдеуге жіберудің нақты жолдамасы.

Өтінім 30 күнтізбелік күн ішінде қаралады. Бас тарту туралы шешім қабылданса, 5 жұмыс күні ішінде емделушіге республика аумағында медициналық көмек алуды ұсынады.

Оң шешім қабылданған жағдайда ҚР азаматтарына медициналық қызметтерді ұсынуға шетелдік медициналық ұйыммен шарт жасалады.

❶ Мемлекеттік медициналық ұйымдар ТМККК-ға жатпайтын, сондай-ақ дәрігердің жолдамасынсыз емделушінің бастамашылық етуі бойынша, жұмысқа орналасу және оқуға түсу үшін азаматтардың медициналық тексеруден өтуі, ерікті медициналық сақтандыру кезінде **ақылы медициналық қызметтер** көрсете алады.

Басқа жағдайларда, егер Сізден ақы төлеуді талап етсе, Сіз Медициналық және фармацевтикалық қызметті бақылау комитетінің аумақтық департаменттері жанындағы сенім телефондарына хабарласуыңызға болады.

Ерте жыныстық қатынасқа түсу. Жасанды түсік және оның зардаптары

Ерте жыныстық қатынасқа түсу проблемасы қазіргі заманғы жастардың өзекті проблемаларының бірі болып табылады. Оның себептері көбіне жай қызығушылық пен қоршаған ортаның ықпалы болып табылады. Алайда, ерте жыныстық қатынасқа түсудің зардаптары бар екенін естен шығармаған маңызды:

- ✚ Жасөспірімнің дене және ой-санасының дамуына қауіпті зиянын тигізеді
- ✚ Ерте жүкті болу көбіне ұрықсыздыққа алып келеді
- ✚ Соз ауруларының жұғуы
- ✚ Көп жағдайда жасанды түсік жасатумен аяқталатын ерте жүкті болу қаупі

Өкінішке орай, көптеген жас қыздар медицина саласындағы ешбір жетістіктер, заманауи дәрі-дәрмектер жасанды түсік жасату кезінде әйелдердің денсаулығына туындайтын қауіптерді және соның нәтижесінде шегетін зардаптарды төмендете алмайтынынан хабарсыз. Сонымен, жасанды түсік жасатудың зияны қандай?

Инфекциялық асқыну

- Жасанды түсіктен кейін әйелдің иммунитеті қатты төмендейді, сондықтан оның зияны өте үлкен. Егер инфекция түсетін болса, ол қанның жалпы бұзылуына алып келуі ықтимал

Ұрықсыздық

- Жасанды түсік әрдайым жергілікті қабынуды тудырады, тіпті дене қызуының көтерілуінсіз және инфекцияның басқа да белгілерінсіз болса да, ұрықсыздыққа алып келеді

Гормондық ауытқу

- Жасанды түсіктен кейін ауыр гормондық ауытқулар жүреді, соның салдарынан қатерсіз және қатерлі ісіктердің пайда болу қаупі артады

Жатыр қабырғасы тұтастығының бұзылуы (перфорация) және оның жарылуы

- Алдағы уақытта жүкті болу мүмкін болмауымен жатырды алып тастауға, кейбір жағдайларда кісі өліміне алып келеді

Психологиялық аспект

- Жабығып торығу (депрессия) және әлсіздік синдромы түрінде психикалық ауытқулар

БІЛІМ АЛУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Балабақшаны қалай таңдау қажет. Баланы мектепке қалай дайындау керек.

**Баланың жанын жарақаттамай,
өзін-өзі ұйымдастыруға қалайша баулу керек**

Бала өміріндегі аса маңызды сәт – бұл балабақшаға табалдырығын аттаған кезең. Жас ата-аналар аталған кезеңге байыпты әрі жауапты дайындалуы қажет. Ең дұрысы нәресте өмірге келген сәтте балабақша туралы ойлану қажет.

Бұл үшін Сізге тұрғылықты жеріңіз бойынша білім беру органына немесе Халыққа қызмет көрсету орталығына (ХҚКО) өтініш беру қажет, сондай-ақ Сіз «Электрондық үкімет» интернет-порталы арқылы (www.egov.kz) онлайн-қызметті пайдалана аласыз. Сіздің өтінішіңіз мектепке дейінгі тәрбие бөлімінде тіркеледі. Кейінірек бала балабақшаға кезекке бекітілетін болады. Кезек тәртібімен, бос орындар болған жағдайда бала топқа қабылданатын болады.

Балабақшалар оқыту бағдарламасының түріне, топтағы балалар санына, тамақтану және ойыншықтар сапасына қарай үш топқа бөлінеді

Балабақшалар оқыту бағдарламасының түріне, топтағы балалар санына, тамақтану және ойыншықтар сапасына қарай үш топқа бөлінеді		
МЕМЛЕКЕТТІК Негізгі басымдылығы – бұл ақысының төмендігі. Құны айына 6000 - 12000 теңге аралығында. Сонымен қатар, жеңілдіктер қарастырылған, мысалы, жалғызбасты аналарға, көпбалалы отбасыларға және т.б. Мемлекеттік балабақшаның кемшілігі онда топтар өте үлкен және әрбір балаға жеке көңіл бөлінбейді	ЖЕКЕ МЕНШІК Егер отбасында жеке меншік балабақша қызметінің ақыын төлеуге қаражат жеткілікті болса, онда бұл кез келген сәби үшін өте оңды нұсқа. Онда даму бағдарламасы қызықты, топтарда шамамен 15 адам, балалар ойыншықтармен жақсы қамтамасыз етілген, дәмді әрі алуан түрлі тағамдар және басқа көптеген басымдықтар. Жеке меншік балабақшаның бір ғана кемшілігі – оның қызмет құны.	ҮЙ (ОТБАСЫЛЫҚ) Әдетте бұл жеке меншік пәтердегі немесе жалға алған ғимараттағы жабдықталған жатын бөлме мен ойын бөлмесі. Онда тәрбиеші, бала күтуші және аспаз жұмыс істейді; ал жасы үлкен балаларға арнап шет тілі, музыка, бейнелеу пәні мұғалімдері шақыртылады. Үйдегі балабақшаның тиімді тұсы: бала саны аз (3-5 адам), тамақтануын жеке қадағалау, көп назар аудару. Бірақ оның ақысы жоғары және кейде кең үй-жай жеткіліксіз

Таңдау жасамас бұрын алдымен балабақша туралы барлық нәрсені толығырақ біліп алыңыз: оған барып жүрген балалардың ата-аналарымен сөйлесіңіз, олардан балаларға қалай қарайтынын, балабақша қалай жабдықталғанын, тәрбиешілердің қандай екенін және басқа да нәрселерді сұрастырыңыз. Балабақшаның аумағына, балалардың ойын алаңының қоршалуына назар аударыңыз. Балаңыздың болашақ тәрбиешісімен, сондай-ақ балабақша дәрігерімен сөйлесіңіз. Меңгерушіден қызметкерлер туралы және балалармен өткізілетін дәрістер туралы әңгімелеп беруін өтінізіңіз.

Ата-аналардың балабақша таңдау критерийлері әртүрлі болып келеді. Алайда, балаға балабақшаны қандай критериймен таңдасаңыз да, Сіз «мектепке дейінгі білім беру деңгейінің стандарты» барлық мектепке дейінгі балалар мекемелерінде іске асырылатынына сенімді көз жеткізесіз.

Көптеген ата-аналар мектепке дайындық – бұл оқи білу, санай алу және жаза білу деп есептейді. Бірақ, шындығында бұл өте маңызды әрі күрделі мәселе.

Балаға оқуды, жазуды және есептер шығаруды үйрету үшін осының барлығын үйрететін мектепке жіберу жеткілікті секілді көрінеді. Алайда, қазіргі

тәжірибе баланың мектепке осының барлығын біліп баруы қажет екендігін, олай болмаған жағдайда озық қатарлас құрдастарының білім алу қарқынына ілесуі қиынға соғатынын көрсетеді. Сондықтан, ата-аналар мектепке дейінгі дайындық процесіне үлкен жауапкершілікпен қарап, балаға үйретуге немқұрайды қарамау қажет.

Баланы дайындау кезінде мына жайттарға көңіл бөлген жөн.

 <p>Жалпы ой-өрісін дамыту (танымдық әңгімесу, кітаптар оқу және оны талқылау)</p>	 <p>Әріптер мен сандарды, геометриялық пішіндер мен түстерді, оң/сол, үлкен/кіші, кең/тар және т.б. ұғымдарды үйрену</p>	 <p>Оқу және санау қабілетін қалыптастыру (мүмкіндігінше)</p>
 <p>Ұсақ моториканы міндетті дамыту (қолдың буындары мен саусақтардың ептілігін, сурет салу, мүсіндер жасау, конструктормен жұмыс, ұсақ моншақтар, тиындар, сіріңке талшықтары, тіс тазартқыш секілді ұсақ заттармен жұмыс істеу қабілетін дамытуға арналған дәрістер)</p>	 <p>Есте сақтау қабілетін жаттықтыру (тақпақтар және әндер жаттау)</p>	 <p>Талдау, жіктеу қабілеттерін жаттықтыру (баладан оқиға тарихын құрастыруды өтіну, ең алдымен не болды, содан кейін не болды, бөлшектерден тұтас сурет құрастыра білу, заттарды белгілі бір белгілеріне сәйкес орналастыру)</p>

Алайда, жақсы санай алатын, бірнеше беттен тұратын өлеңдерді жатқа айта алатын ұл немесе қыз баланың психологиялық, тұлғалық және коммуникативтік (әлеуметтік-психологиялық) деңгейі төмен болса, мектепке толық дайын болмауы мүмкін.

Балаға білім қорымен бірге мынадай қасиеттер тән болуы тиіс.

 <p>Сөйлесе білу, қоғамда қалыптасқан моральдық-өнегелілік нормаларды түсіну және ең бастысы күнделікті өмірде қолдана білу</p>	 <p>Үлкендермен және құрдастарымен қарым-қатынасқа түсуден қорықпау</p>	 <p>Өз пікірін мәдениетті әдістермен қорғай білу және орынсыз агрессия немесе, керісінше, шамадан тыс қорқыныш және жасқаншақтық көрсетпеу</p>	 <p>Мектепте білім алу процесінің мәнін ұғыну, білім алудың маңыздылығын, мектепте оқу тәртібін түсіну</p>
 <p>Белгіленген ережелерге бағына білу, тәртіптің не екенін білу</p>	 <p>Оң мотивациясы, оқуға деген ынтасы болу</p>	 <p>Тапсырмаларды мақсатқа сай және өз бастамашылығымен орындау, өзінің іс-әрекеттер ұйымдастыру, жоспарлай білу және олардың нәтижелеріне жауап беру (мысалы, сөмкесін өз бетінше жинау және үй тапсырмаларының орындалуын қадағалау)</p>	 <p>Өз-өзіне оң қарым-қатынаста болу</p>

Дене даярлығының да аса маңызды екенін естен шығармаған жөн: алғашқы оқу жылында иммунитет жүктетемесі маңызды болып табылады. Баланың көбірек қозғалуы (идеалды тұрғыда – денсаулықты шынықтырумен қатар тәртіпке бағыну дағдысын қалыптастыратын спорт секцияларында шұғылдану), таза ауа, толыққанды тамақтану қажет.

Егер баланың денсаулығы бұзылған жағдайда міндетті түрде дәрігермен кеңесіп, жағдайын түзеуге және оқу процесін ұйымдастыруға қатысты ұсынымдар алу қажет.

Және бала үшін ең бастысы – мектепте қандай жағдай орын алмасын, ата-ананың қолдауы.

Баланы өзін-өзі ұйымдастыруға баулу маңызды, соның арқасында мақсатқа талпынушылық, белсенділік, дәлелділік, дербестік және жауапкершілік секілді қасиеттер дамитын болады.

Күн тәртібі

Нақты күн тәртібі өзін-өзі ұйымдастырудың жағымды дағдыларының қалыптасуы үшін жақсы негіз болып табылады. Отбасында және балабақшада күн тәртібіне үйренген оқушылар істі ретке келтіруге қалыптасады. Қандайда бір іс-әрекеттерді орындау уақыты аралығын белгілеу ұсынылады. Мысалы, сағат 23.00-ден кешіктірмей ұйықтау, сағат 14.00 - 16.00 аралығында үй тапсырмаларын орындау және т.б.

Жоспарлау

Өзін-өзі ұйымдастыруға алдын ала жоспарлау көмектеседі. Бір күнге, бір аптаға, әрбір демалыс күндеріне және т.б. жоспарлауға болады.

Алғашқыда бұл процесте ата-аналар балаларына көмектесуі, содан кейін бірте-бірте қатысуларын азайтуы тиіс.

Бос уақытты ұйымдастыру

Ешқандай іс-әрекетпен шұғылданбайтын бос уақыттың тым көп болуы шамадан тыс босаңсуға және өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларының нашарлауына алып келеді. Бос уақытта шұғылданатын әрекеттердің тізімін алдын ала жасау мұндайға жол бермейді.

Мақсаттар қою

Өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын дамыту үшін баланың ерте жастан бастап өз мақсаттарының болуы аса маңызды. Мақсаттар әртүрлі бағытта болуы мүмкін: аппликациялар жасаудан бастап мектепті «Алтын белгімен» бітіруге дейін. Ең бастысы, олардың жетістіктері қысқа уақытқа созылатын бір мезеттік емес, бірнеше сағатқа дейін созылғаны дұрыс. Егер мақсаттар мен міндеттердің саны тым көп болса, балаға оларды маңыздылығы деңгейіне қарай бөліп жіктеуге көмектесу қажет.

Кезең-кезеңмен орындау

Өзін-өзі ұйымдастыруды дамыту үшін тағы бір жақсы тәсілдердің бірі. Ол қандайда бір іс-әрекеттің орындалуын кезеңдерге бөлуден тұрады.

Испен шұғылдану және бос уақыт арасындағы тепе-теңдік

Егер Сіз балаңыздың бойына өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын сіңіргіңіз келсе, бұл оның өмірінің әрбір сәтін пайдалы іс-әрекеттермен жүктеу қажет дегенді

білдірмейді. Баланың түрлі міндеттемелері (оқуда, үйде және т.б.) мен бос уақыт аралығындағы тепе-теңдікті қатаң сақтау қажет.

① Толыққанды өзін-өзі ұйымдастыру тек жоғары сынып оқушылары мен ересек адамдарға ғана мүмкін екендігін атап өту қажет.

Өз бетінше білім алуды неден бастау қажет. Шетел тілдерін меңгеру мүмкіндіктері

Өз бетінше білім алудың көптеген басымдықтары бар екендігі сөзсіз: Сіз барынша маңызды білім аласыз және өзіңіздің қажеттіліктеріңіз бен қызығушылығыңызды толығымен қанағаттандыратын дербес оқу бағдарламасын құрасыз, ең бастысы, өз бетінше білім алу тегін жүзеге асыылады. Сонымен, өз бетінше білім алуды неден бастау қажет және оны қалайша тиімді етуге болады?

- ❖ Ең әуелі ағылшын тілін үйреніңіз, себебі көптеген жаңа идеялар алдымен ағылшынша туындайды. Нақ осы тіл интернеттің әмбебап тілі болып табылады және орыс немесе басқа тілдерге қарағанда ағылшын тілінде сұрақтарға жауап табу мүмкіндіктері әлдеқайда жоғары.
- ❖ Кез келген ғылым саласындай, түпкі негізден бастаңыз. Алдымен үздік 100 кітапты оқып шыққан дұрыс. Егер Сізді жұмыста өзін жетілдіру қызықтыратын болса, бизнес бойынша үздік 100 кітаптың тізімі барынша танымды әрі пайдалырақ болады.
- ❖ Көлікте және серуендеу/жүгіру кезінде бос уақытты өз бетінше білім алуға жұмсауды әдетке аналдырыңыз. Егер Сіз қоғамдық көлікпен қатынайтын болсаңыз, Сізге жолда кітап оқу немесе видео қарау жеңіл тиеді. Көлік жүргізу, жүгіру немесе серуендеу кезінде аудиокітаптар тыңдау барынша тиімді болып табылады.
- ❖ Материалды бекіту үшін форумдарға қатысуды пайдаланыңыз. Адамдармен қарым-қатынас жасай отырып, тәжірибелі тұлғалардан практикалық өзекті ақпараттарды алуға болады және бұл ақпараттар кітаптардан немесе жалпы теориялық блогтардан табыла бермейді. Сонымен қатар, форумдарға қатысу пайдалы байланыстар орнату амалдарының бірі. Конференцияларға немесе вебинарларға қатысыңыз.

Өз біліміңізді пайдаланыңыз – бұл ақпаратты меңгерудің міндетті кезеңі және құзыреттіліктің арттырудың шарты.

Қазіргі заман бізден ашықтықты және тіл табысуды талап етеді, сондықтан шет тілдерін білу осы өмірден өз орнын табуға, беделді кәсіпті меңгеруге, өзіне және отбасына жақсы осы күнді және жарқын болашақты құруға ұмтылатындар үшін қажеттілікке айналып келеді.

Шет тілін үйренумен не университеттегі тиісті кафедрада, не өз бетінше, не арнайы курстарда шұғылдануға болады.

Тілді өз бетінше үйрену кезінде сөздік оқу, мұқият радио тыңдау (тіпті ештеңе түсінбесең де) пайдалы. Кейін одан бір елі ажырамайтындай сөздіктен бастаңыз; өздігіңізден оқиғалар ойлап табыңыз: досыммен кездесу, кино, спорт т.б. Сөздерді дұрыс айтуға дағдылану да өте маңызды – бұл ауызша сөйлеудің ғана емес, жазбаша тілін де дұрыс әрі жеңіл түсіну кепілі болып табылады. Шет тілінде сөйлеу – сол тілде ойлау деген сөз, ал адамдар сөздерді ойша қайталап ойланады.

Тілді үйренудің жалпы ережелері. Қазіргі уақытта Интернет кеңістігі шет тілін үйрену үшін үлкен мүмкіндіктер ұсынады. Тегін пайдалы сайттарды көптеп табуға болады. Мұндай сайттарда Сізге мыналар пайдалы болуы мүмкін:

- ✚ **Онлайн-дәрістер:** бұл топқа шынайы уақыт режимінде түрлі тапсырмаларды орындауды ұсынатын сайттар жатады.
- ✚ **Онлайн-аудармашылар:** толық жетілдірілмегеніне қарамастан, олар жедел жаңарту секілді сөзсіз басымдыққа ие (қағаздағы басылымдармен салыстырғанда)
- ✚ **Электрондық кітапханалар:** мұнда оқулықтар, кітаптар, журналдар, әндердің мәтіндері, сөздіктер, оқу бағдарламалары және т.б. жинақталған.

Күнделікті шұғылданыңыз!
Аптасына 10-12 сағат оқу
арқылы ғана жетістікке қол
жеткізуге болады

Түрлі дәріс нысандарын
орындаңыз (грамматиканы
меңгеруден шаршасаңыз –
оқыңыз; оқудан жалықсаңыз –
үйренетін тілде аудиокурстар,
радио немесе магнитофон және
т.б. тыңдаңыз; үйренетін тілде
фильмдер қараңыз)

Сөздерді тізім бойынша емес,
жағдайға қарап үйреніңіз.
Әңгімелесу барысында кезекті
сөзді ойлануға уақыт қалдыру
үшін «меніңше», «мәні бар»,
«ойлануға бір минут беріңіз»
және т.б. секілді ауызекі
тіркестерді меңгеру қажет

Осы тілде сөйлейтін адамдармен
әңгімелесудің кез келген
мүмкіндігін пайдаланыңыз

Мүмкінлігінше жаттап
үйреніңіз. Бірақ тек өзіңізге ана
тіліңізде де қызықтысын және
тілдік қатынастағы тек дұрыс
мәтіндерді ғана

Үйренетін тілде көбірек
оқыңыз, бірақ тек ана тіліңізде
де қызықты нәрселерді ғана.
Мақалдарды, мәтелдерді,
жаргонизмдерді және т.б.
олардың кең мағынасында есте
сақтау қажет

Егер Сіз шет тілін тілдік курстарда үйренуге шешім қабылдаған болсаңыз, онда ең алдымен Өзіңіздің тілді үйренудегі мақсатыңызды анықтап алғаныңыз жөн (бұл жұмыс бабымен немесе туристік сапарларда қажет пе). Осыған байланысты ұзақтығы, бағдарламасы және оқу нысаны тиімді курстар таңдап алынады. Оқытушылардың біліктілігіне де назар аударған жөн. Кәсіби білім және халықаралық сертификаттардың болуы – тәп-тәуір мінездеме. Бұдан бөлек, курстарда тұрақты қызмет еткені және оқыту әдістемесі дұрыс ретке келтірілгені дұрыс. Топтағы адамдар санына да назар аударыңыз. Егер тіл үйренушілер саны оннан артық болса, онда басқа курстарды іздеген дұрыс. Тілдік курстардың

міндетті түрде курсты бітіргеннен кейін берілетін құжатта көрсетілетін мемлекеттік үлгідегі лицензиясы болуы тиіс.

Мамандық/кәсіп таңдау бойынша кеңестер

Әрбір жас тұлға өзіне қандай кәсіпті таңдау керектігі және таңдау жасауда қателеспеуі туралы ойланады. Болашақтағы кәсіпті дұрыс таңдау адамның тұрмысына және өмірлік табыстарына ықпал ететін өмірдегі басты шешімдердің бірі, қоғамда өз орнын табуының негізі болып табылады.

Ең әуелі қандай кәсіптер бар екендігін және әрбір нақты кәсіп иесінің не үшін қажет екендігін зерттеп, ұғынып алу қажет. Кәсіп туралы толық картинаны қалыптастыру үшін мынадай сұрақтарға жауап іздеген жөн: кәсіп иесі немен шұғылданады? Оның қызметінің нәтижесі неде? Кәсіп иесі қандай жағдайларда еңбек етеді?

Кәсіпті таңдау кезінде маманға тек білім және ептілік тұрғысында ғана емес, оның қабілеттіліктері мен жеке тұлғалық қасиеттерін дамыту деңгейі тұрғысында қандай талаптар қойылатынын білу маңызды

Өз кәсібі туралы кәсіби мамандар ғана жақсы әңгімелеп бере алады. Алдында кәсіп таңдау міндеті тұрған әрбір жас тұлғаның айналасында белгілі бір қызметтің кәсіби маманы болып табылатын ересек адамдар көптеп табылады. Олардың өз істері туралы қызықты әңгімелері қызметтің белгілі бір саласына адамның қызығушылығын арттыруға септігін тигізеді

Мамандық таңдаудың тиімді тәсілдерінің бірі - мектептегі каникул кезінде кәсіпорында практикадан (тағылымдамадан) өту. Бұл тәсіл кәсіп туралы шынайы түсініктің қалыптасуына мүмкіндік береді

Жұмыстан қандай әсер алуға тырысатындығыңызды анықтап алыңыз. Көпшілігі жоғары жалақы алуды қалайды. Бірақ жалақы әрдайым жұмыстан қуанышты әсер сыйлай алмайды, себебі адамға даму, жаңашылдыққа ұмтылу қасиеті тән. Өзгерістерге деген қызығушылығың қаншалықты жоғары болса, өз жұмысыңнан жеке тұлғалық және кәсіби деңгейде өсу мүмкіндігі де соншалықты мол

Содан кейін мамандық алып, кәсіпті меңгеруге болатын оқу орнын таңдау қажет. Кез келген оқу орнының ең басты құндылығы оның оқытушылар құрамы болып табылады. Оқу процесінің техникалық және материалдық жабдықталуына назар аударған жөн

Бірнеше кәсіпке осындай картинаны құрастыра отырып, Сіз соңында бір шешімге келе аласыз: қайсысы ұнайды, қайсысы ұнамайды, қайсысымен табысқа жете аласың, қайсысымен жете алмайсың. Сонымен қатар, нақты құрылымын қалыптастыра отырып, Өзіңізге белгілі бір кәсіптің несімен ұнамайтындығын анықтай аласыз. Кәсіптерді неғұрлым көбірек қарастырсаңыз, соғұрлым Сіздің таңдауыңыз нақты әрі саналы болады.

Есте сақтаңыз! Адам өзінің көңілі қалайтын қызметте ғана табыстарға қол жеткізе алады. Сондықтан, кәсіпті таңдай отырып, көңіл сүйсінтетін қандай қызықты нәрселермен шұғылданатыңызға назар аударуыңыз қажет.

ҰБТ-ға қалайша жақсы дайындалу керек. Жоғары білімді қалай алуға болады. Қалайша «Болашақ» бағдарламасының стипендиаты атануға болады

Біздің әрқайсымыз жоғары оқу орнына түсу үшін қажетті балл жинау үшін ҰБТ-ға дайындыққа ерекше көңіл бөлу керек екендігін жақсы түсінеміз. Ендеше, ҰБТ тапсыруға жақсылап дайындалуға қатысты бірнеше кеңес ұсынамыз:

Өзіңізді сынақтан өткізіңіз. Бөгде адамның көмегінсіз, шпорсыз және интернетсіз ҰБТ тестінің нұсқасына жауап беріңіз. Белгілі бір пәнге жауап беруге жұмсайтын уақытыңызды есептеңіз

Тақырыптар бойынша оқыңыз. Тарихтан, мысалы, сұрақтарды ҰБТ тесттер жинағынан жаттап алу қажет емес. Бұл Сіз үшін аса жақсы емес. 5-9 сынып оқулықтарын тауып алып, әр тақырыпты жеке зерттей бастаңыз. Жақсы есте сақтау үшін өткен материалдан қысқаша конспект жасауға немесе өзіңізге түсінікті схемалар салуға болады

Өзіңіз қате жіберген сұрақтарды міндетті түрде қайта пысықтаңыз. Ең тиімдісі дұрыс жауапты адамның өзі тапқаны, себебі іздеу кезінде Сіз өзіңізге қажетті нәрсені есте сақтап қалуыңыз мүмкін және алдағы уақытта мұндай қателікке жол бермейтін боласыз.

ҰБТ-ға дайындалуға уақытты дұрыс бөлу маңызды. Егер Сіз кітаптарды жинап алып, біресе бір пәнді, біресе екінші пәнді алып тесттерге жауап беруге кірісетін болсаңыз, мұндай дайындық көңіл қалағандай нәтиже бермейді. Әрбір пәнге жеке уақыт бөлуді жоспарлау қажет

Ештеңеге алаңдамаңыз! Егер Сіз ҰБТ-ға дайындалуға шешім қабылдасаңыз, онда әлеуметтік желілерден шығыңыз, телефонды алшақ қойыңыз, ата-аналарыңыз Сізді алаңдатпауы үшін оларға дайындыққа отыратыныңызды ескертіңіз

Дайындық кезінде тым оңай болса да мұғалімдерге сұрақ қоюдан қорықпаңыз. Егер тақырыпты өз бетіңізше түсінбеген болсаңыз және мұғалімнің көмегі қажет болса, онда міндетті түрде жақын барып, одан көмектесуін сұраңыз

Дайындықты тоқтатпаңыз! Ең дұрысы күніне аздап болса да дайындалу керек, бірақ әр күн сайын

Математика және физика пәндерінде калькуляторды мүлдем пайдаланбауға тырысыңыз. Егер әрдайым калькуляторсыз есептейтін болсаңыз, қысқа мерзім ішінде оның көмегінсіз-ақ шешуге дағдыланасы

Бүгінгі таңда Қазақстанда 126 жоғарғы оқу орны бар. Жоғары білім алғысы келген әрбір жас тұлғаның бойында ізденудің түрлі кезеңдерінде міндетті түрде мынадай сұрақ пайда болатыны сөзсіз: қандай оқу орны тиімді?

Жыл сайын Білім сапасын қамтамасыз ету жөніндегі тәуелсіз қазақстандық агенттігі төмендегі сілтеме бойынша танысуға болатын Қазақстанның үздік көпсалалы жоғары оқу орындарының ұлттық рейтингін қалыптастырады: <http://nkaoko.kz/index.php/ru/rejting-vuzov/rejting-vuzov-kazakhstan-2015>.

Қазақстанның жоғары оқу орындарында 3 оқу нысаны қалыптасқан.

КҮНДІЗГІ	СЫРТТАЙ	ҚАШЫҚТЫҚТАН
Дәрістер аптасына алты күн өткізіледі. Сессия жылына екі рет: жазғы және қысқы. Демалыс күндері шілде-тамыз және ақпан айларында. Студенттерге әскерде қызмет етуден босатуға мүмкіндік беріледі	Сырттай оқу бөлімінде оқу дегеніміз өз бетінше ізденуді және оқу орнына жылына тек 2 рет, 20-30 күнтізбелік күнге жаңа білім алу мен сынақ пен емтихандарды тапсыру үшін баруды білдіреді.	Қашықтықтан кәсіби білім алу дербес кесте бойынша Интернет арқылы жүргізіледі және 365 күн, тәулігіне 24 сағат қолжетімді

Жоғары оқу орнына түсу үшін мектеп бітіруші түлектер ұлттық бірыңғай тестілеуден (ҰБТ), ал кәсіби-техникалық оқу орындарының түлектері кешенді тестілеуден (КТ) өтуі тиіс.

Білім алуды қаржыландырудың бірнеше тәсілдері бар.

Мемлекеттік білім гранты	Ақысыз тегін білім алу + стипендия. «Алтын белгі» иегерлері, халықаралық және республикалық олимпиадалар мен таңдау пәндері бойынша конкурстардың жүлдегерлері мемлекеттік грантты иеленуде басым құқықтарға ие болады. Гранттарды Білім және ғылым министрлігінің конкурстық комиссиясы тағайындайды. Грантқа үміткерлерден жоғары өту баллы талап етіледі
Мемлекеттік білім беру несиесі	Білім алу ақысын төлеу үшін конкурстық негізде ұсынылады. Несие алушы, жоғары оқу орны және банк арасында несиені беру уақытына сәйкес толық оқу мерзіміне теңгемен берілетін несиенің жоспарланған көлемі; несиенің берілу мақсаты; несиені беру шарттары мен оны өтеу мерзімдері; тараптардың міндеттері, оның ішінде несиені алушының несиені қайтару жөніндегі міндеттемелері (тұрақты табыс көзі бар бір немесе бірнеше жұмысқа қабілетті адамның немесе заңды тұлғаның сенім білдіруі) қамтылатын үшжақты келісім жасалады. Оқу бітіргеннен кейін банк Сіздің оқуыңызға жұмсалған бюджеттік қаржылардың жалпы сомасын көрсетіп, хабарлама береді

Жеке грант	Тек талапкерге ғана емес, сонымен бірге кез-келген курс студентіне бір семестрден бірнеше жылға дейінгі уақытқа берілуі мүмкін. Мұндай жоғары сенімді жоғары оқу үлгерімімен және үлгілі тәртіппен ақтау қажет. Егер семестр ойдағыдай аяқталмаса, онда грант беруші Сізге жұмсаған ақшасын қайтарып алуға немесе оны басқа студентке беруге құқығы бар.
Жеке қаржы	Жоғары оқу орнында білім алу ақысы жеке қаржы есебінен төленеді

Сонымен қатар, шетелде білім алуға арналған халықаралық «Болашақ» стипендиясы бар. Бағдарлама шетелдің беделді университеттерінде қазақстандық кадрларды даярлауды көздейді. Оқуды бітірген соң олар мемлекеттік қызметте, халықаралық ұйымдар мен акционерлік құрылымдарда еңбек етеді, бұл елімізде жаңа басқарушылық және бизнес элитаның қалыптасуына ықпал етеді.

Халықаралық «Болашақ» стипендиясы оның түлектерінің мансаптық өсуі мен кәсіби өзін-өзі танытудың табысты кепіліне айналды. Осы бағдарлама бойынша Сіз мынадай елдерінде білім ала аласыз: АҚШ, Ұлыбритания, Германия, Ресей, Австралия, Австрия, Венгрия, Дания, Испания, Италия, Канада, Қытай, Франция, Чехия, Швеция, Швейцария, Жапония және т.б.

«Болашақ» бағдарламасының стипендиаты атану үшін қажетті нәрселер.

1.	<i>ҮМІТКЕРЛЕР САНАТЫН ТАҢДАУ</i>	Барлығы 7 санат: <ul style="list-style-type: none"> • өз бетінше түсетіндер санаты • мемлекеттік қызметшілер санаты • ғылыми-педагогикалық қызметкерлер санаты • ЖОО түлектері санаты • мәдениет қызметкерлері санаты • БАҚ редакциясы қызметкерлері санаты • тағылымдамадан өтуге үміткерлер санаты
2.	<i>ҮМІТКЕРЛЕР САНАТЫНА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАРМЕН ТАНЫСУ</i>	Оқу бағдарламасы: магистратура, докторантура, резидентура <ul style="list-style-type: none"> • Жалпы жұмыс өтілі кемінде 2 (екі) жыл • Магистратура және резидентура – бакалавр/маманның орташа баллы 5,0-тен кемінде 4,50 (GPA 4,00/4,33-тен 3,37) • Докторантура – бакалавр/маманның орташа баллы 5,0-тен кемінде 4,00 (GPA 4,00/4,33-тен 2,67) • ЖОО-ның Ұсынылатын ЖОО тізіміне сәйкестігі • Шақырту бойынша мамандықтың Басым мамандықтар тізбесіне сәйкестігі

3.	<i>ТОЛЫҚ ҚҰЖАТТАР ПАКЕТІН ДАЙЫНДАУ</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Өтініш-негіздеме • Үміткердің анкетасы • Жеке куәлік пен төлқұжаттың көшірмесі және түпнұсқасы • Еңбек қызметін растайтын құжаттардың нотариалды куәландырылған көшірмесі • Дипломның нотариалды куәландырылған көшірмесі • Жұмыс берушінің ұсыным хаты • Медициналық анықтама 082/н
4.	<i>ҚҰЖАТТАРДЫ ҰСЫНУ</i>	<p>☐ Құжаттардың түпнұсқаларын Халықаралық бағдарламалар орталығына немесе ХҚКО-ға тапсыру</p> <p>☐ Құжаттардың скан-көшірмелерін «Электрондық үкімет» порталы арқылы жөнелту</p>
5.	<i>ІРІКТЕУ ТУРЫНЫҢ БАРЛЫҚ КЕЗЕҢДЕРІНЕН ӨТУ</i>	<p>тур: Шет тілі</p> <p>I тур: Қазтест</p> <p>II тур: Психотест</p> <p>V тур: Тәуелсіз сараптама комиссиясымен әңгімелесу</p> <p>✓ тур: Республикалық комиссия отырысы</p>

ТҰРҒЫН-ҮЙ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Тұрғын-үй сатып алу жолдары (мемлекеттік бағдарлама бойынша тұрғын-үй; жалға берілетін тұрғын-үй)

Қазақстанда тұрғын-үй мәселесі, әсіресе жастар үшін өте өзекті проблема болып қалуда. Жылжымайтын мүлік бағасының тұрақты түрде өсуі өмірге жаңа қадам басқан табысы аса жоғары емес жастардың өз бетінше тұрғын-үй сатып алуына мүмкіндік бермейді.

Міне, сондықтан да «Өңірлерді 2020 жылға дейін дамыту» Мемлекеттік бағдарламасын іске асыру шеңберінде баспана қолжетімділігін арттыру үшін түрлі мүмкіндіктер қарастырлған. Атап айтқанда, мемлекеттік бағдарлама тұрғын-үй құрлысын салудың келесі негізгі бағыттарын қарастырады:

1. **Жергілікті атқарушы органдарда кезекте тұрғандар үшін тұрғын үй.**
2. **Тұрғын үй құрылыс жинақ банкі желісі бойынша тұрғын үй:**
 - ✓ халықтың барлық санаттары үшін;
 - ✓ жас отбасылар үшін.
3. **«Қазақстан ипотекалық компаниясы» ипотекалық ұйымы» АҚ (бұдан әрі – «ҚИК» ИҰ» АҚ) тұрғын үйі:**
 - ✓ сатып алу құқығымен жалға берілетін тұрғын үй;
 - ✓ сатып алу құқығынсыз жалға берілетін тұрғын үй.
4. **«Самұрық-Қазына» жылжымайтын мүлік қоры» АҚ тұрғын үйі.**
5. **Авариялық тұрғын үйді бұзу жөніндегі пилоттық жобалар шеңберіндегі тұрғын үй.**
6. **Жеке меншік тұрғын үй.**

Қолжетімді баспана бағдарламасын іске асырудың түрлі бағдарламалары үшін қатысушыларға арналған түрлі талаптар бар. Қатысу ерекшеліктері туралы «Самұрық-Қазына» жылжымайтын мүлік қорының - www.fnsk.kz; Тұрғын үй құрылыс жинақ банкінің - <http://www.hcsbk.kz/> сайттарынан, сондай-ақ «Өңірлерді 2020 жылға дейін дамыту бағдарламасы туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы 28 маусымдағы №728 қаулысынан толығырақ білуге болады.

Мысалы, «Өңірлерді 2020 жылға дейін дамыту» бағдарламасы шеңберінде Жылжымайтын мүлік қоры тұрғын үйді өткізудің екі нұсқасын қарастырады:

- ✓ тікелей сатып алу,
- ✓ сатып алу құқығымен жалға беру.

Пәтерлерді сату кезінде Жылжымайтын мүлік қорының тұрғын үйі бірінші кезектегі тәртіппен жергілікті атқарушы органдар (ЖАО) арқылы кезекте тұрғандар арасында өткізілетін болады. Яғни Жылжымайтын мүлік қоры ЖАО арқылы сату үшін салған пәтерлерін әкімдікке береді, ал әкімдік өз кезегінде кезекте тұрған азаматтар арасында осы пәтерлерге үміткерлер тізімін жасайды.

Әкімдікте өтпеген пәтерлер Жылжымайтын мүлік қорының ішкі қағидаларына сәйкес бөлінетін болады (www.fnsk.kz сайтында электрондық өтінімдерді қабылдау арқылы).

Жылжымайтын мүлік қорының желісі бойынша электрондық кезектілікке тұру үшін мыналар қажет:

- ✓ ХҚКО-дан электрондық-сандық қолтаңба алу;
- ✓ ЭСҚ файлдарымен жұмыс істеу мүмкіндігін беретін (Java) бағдарламалық жасақтамасын орнату/ соңғы нұсқасына дейін жаңарту;
- ✓ ЭСҚ көмегімен www.fnsk.kz сайтына тіркелу;
- ✓ Жылжымайтын мүлік қоры жариялаған мерзімде өтінім беру.

Мемлекеттік бағдарлама бойынша берілетін тұрғын үй бағасы нарықтық бағамен салыстырғанда әлдеқайда арзан және, бұл ретте, оның ақысын төлеу талаптары өте жеңілдетілген.

Мысалы, Жылжымайтын мүлік қоры сатып алу құқығымен жалға беру кезінде мынадай шарттарды ұсынады:

<i>Өңірлерде, Астана және Алматы қалаларынан басқа</i> (құрылыстың өзіндік құны 1 ш.м. үшін 120 000 теңге болған кезде)	Сатып алу құқығымен жалға алынатын жылдар саны			
	5 жыл	7 жыл	10 жыл	15 жыл
<i>Жалдау төлемі</i> 1 ш.м. үшін (теңге)	2 528,57	1 975,68	1 572,70	1 278,87

① Келесі жайттарды ескеру қажет:

1. Азаматтарға осы екі бағыттың ішінен біреуін ғана таңдауға және бағдарламаның кез келген бағыттары бойынша меншігіне **ең көбі бір пәтер** сатып алуға мүмкіндік беріледі.

2. Кейбір жағдайларда жылжымайтын мүлік сатып алынатын мекенжай бойынша тіркелу талап етілуі мүмкін.

3. Мемлекеттік бағдарлама бойынша сатып алынған тұрғын үйді 2-3 жыл ішінде сатуға болмайды.

4. Ауылдық жерлердің кадрлық әлеуетін жоғарылату ауылдық жерлерге жұмыс істеуге және тұруға келген әлеуметтік сала және агроөнеркәсіптік кешен мамандарына **көтерме жәрдемақы төлеу және тұрғын үймен қамтамасыз ету** түрінде мемлекеттік қолдауды көздейді. Осы бағытты мемлекеттік қолдау «Дипломмен ауылға» жобасының және облыстардың аумақтарын дамыту бағдарламаларының шеңберінде жүзеге асырылатын болады.

Тұрғылықты жерге қалай тіркелу қажет?

Тіркелу институты (азаматтарды тұрғылықты жері бойынша тіркеу) – көші-қон процестерін және өңірлік дамуды жоспарлауды мемлекеттік бақылаудың маңызды элементі.

Азаматтардың тұрғылықты жерін тіркеу пәтерді меншікке сатып алуды растайтын немесе оны пайдалануға алуға дәлел болатын құжаттар негізінде, соның ішінде жалдау (жалға алу) шарты бойынша немесе пәтер иесінің (жалға алушының) жазбаша келісімі бойынша жүзеге асырылады. Мынадай жерлерде тіркелуге болады:

- тұрғын үйлерде және пәтерлерде;
- бақша шаруашылығы серіктестері және кооперативтерінің саяжай құрылыстарында;
- жатақханаларда, қонақүйлерде, шипажайларда, профилакторийлерде, емдеу мекемелерінде, интернат-үйлерде, пансионаттарда, қарттар үйінде, қызметтік ғимараттарда және бөлмелерде.

Осылайша өз пәтеріңіз жоқ болғанда жалға алынатын пәтерде, сондай ақ жұмыс орнында жатақхана немесе қазыналық пәтерде тіркелуге болады.

Тіркелу және тіркеуден шығу рәсімі Халыққа қызмет көрсету орталықтарында жүзеге асырылады. Тіркелу сәтінде, егер пәтер сізге тиісті болмаса пәтер иесі немесе оның сенімді тұлғасы міндетті түрде қатысуы керек. **Тіркелу үшін келесі құжаттар қажет:**

1. Үй иесінің келісімімен тіркеу туралы өтініш.
2. Тұрғын үй иесінің жеке куәлігі (тұрғын үй иесінің жеке қатысуы міндетті).
3. Оның тұрғын үйді белгіленген тәртіпте меншікке алуын растайтын немесе ҚР заңнамасында көзделген өзге негіздер бойынша тұрғындарға қоныстану құқығын ұсынатын құжаттар (түпнұсқа және көшірме).
4. Мекенжай анықтамасы.
5. Жеке басты куәландыратын құжаттың түпнұсқасы және көшірмесі (16 жасқа дейінгі балалар – туу туралы куәлік);
6. 0,1 АЕК мөлшерінде мемлекеттік бажды төлеу туралы түбіртек (мемлекеттік баждан босатылатын тұлғалар растау құжаттарын ұсынады).

Әскери міндеттілер қосымша ұсынады:

- әскери есепке қабылдау туралы әскери басқарманың жергілікті органының белгісі бар әскери билет (әскерге шақырылушыларды тіркеу куәлігі) (түпнұсқа және көшірме);
- келу парағына статистикалық талон.

❶ Тіркеусіз тұрғандарға, сондай-ақ тұрғын үй иесінің шын мәнінде онда тұрмайтын жеке тұлғаларды тіркегені үшін айыппұл салынатынын ескеру қажет. Сондықтан, тұрғылықты орынды ауыстырған кезде он күн мерзім ішінде жаңа тұрғылықты жерге тіркелу қажет.

Отбасылық экономика негіздері. Үй бухгалтериясын жүргізу. Шектеулі қаражат жағдайында тұрғын-үйді қалайша жайлы етуге болады

Қазіргі уақытта коммуналдық қызметтер шығындары өсіп келеді және кәдімгідей қалтаны қағады. Бірақ та, ең қажетті нәрседен де ақшаны үнемдеуге әдеттенуге болады.

❖ *Электр энергиясы*

Пәтерде біздің жайлы өмір сүруімізді қамтамасыз ететін және тұрмысымызды жеңілдететін электр құралдары мен тұрмыстық техникалар көптеп саналады. Электроника біздің уақытымызды молынан үнемдейді, бірақ бұның есесіне бізге жұмсалған электр энергиясы үшін қомақты сомаға түбіртектер келеді.

Қалай үнемдеуге болады? Ең алдымен әжетханадағы, жуыну бөлмесіндегі және қосалқы бөлмедегі лампаны қуаты аздауымен алмастырыңыз (60 Вт). Жағдайға үйрену үшін осының өзі жеткілікті болып табылады. Жарықты мол қажет ететін бөлмелерде энергия үнемдейтін лампаларды қойыңыз. Олар қарапайым лампаларға қарағанда шамалы қымбаттау, бірақ қолданатын қуаты төменірек, оның үстіне олар өте сирек күйіп кетеді. Егер Сіз кешкісін оқығанды ұнататын болсаңыз, аспашамды қосудың қажеті жоқ, сәнсәулені (торшер) немесе үстелүсті шамдарын пайдаланыңыз. Шәйнекке суды толтырып құйып қайнату қажет емес, өзіңізге қажетті мөлшерде ғана қайнатыңыз – бұл да айтарлықтай үнемдеу болып саналады.

Сіз жиі пайдалана бермейтін DVD-плеер, музыкалық орталық секілді аппараттар ток көзіне тұрақты қосылып тұрған болуы мүмкін. Бұл құралдардың барлығы төмен болса да электр қуатын пайдалану режимінде тұр. Сонымен қатар, терезелер мен балкон есігін қыс мезгіліне дайындаңыз, сонда Сізге жылытқыш пешті пайдаланудың қажеті болмайды.

❖ *Жылу*

Егер Сіздің жылу есептегіш құралыңыз жоқ болса, Сіз оны қанша үнемдегіңіз келгенімен, жылуға төленетін шоттарда бұл мүлдем ескерілмейді. Жылу есептегішті орнатудан бөлек, жылуды үнемдеуге оны төмендетуге бағытталған барлық құралдар көмектеседі. Жылу беруді реттеу мүмкіндігіне ие болу үшін реттегіш радиатор орнату ұсынылады. Сонда жылу қажеттілігіне қарай берілетін болады да, жылуды қалай үнемдеу керектігі туралы мәселе оны құр бекер пайдалану мәселесіне келіп тіреледі. Көбіне, жылы ауа жылдың суық мезгілдеріне терезе және есіктер арқылы өтіп кетеді. Егер Сіздің қаражатыңыз жеткілікті болса, жаңа заманауи терезелерді орнатыңыз – бұл шығынды азайтады. Егер қаражат жеткіліксіз болса, жыл сайын суық түсер алдында терезелер мен кіреберіс есіктің саңылауларын бітеп шығыңыз.

❖ *Су*

Пәтерде су өлшегіш құралды орнату отбасылық бюджетті молынан үнемдеуге септігін тигізеді. Егер Сіздің отбасыңызда жазды саяжайда өткізу дәстүрге айналған болса, есептегіш құрал мұнда да үнемдеуге мүмкіндік береді.

Шүмектерді бұрап жабуды ұмытпаңыз. Шүмектерді жөндеу немесе ауыстыру, сондай-ақ су өтуді жою аса маңызды. Және ең бастысы – суды бекер ысырап пайдаланбауға тырысыңыз. Есептегіш құралдарды өздігіңізше орнатуға

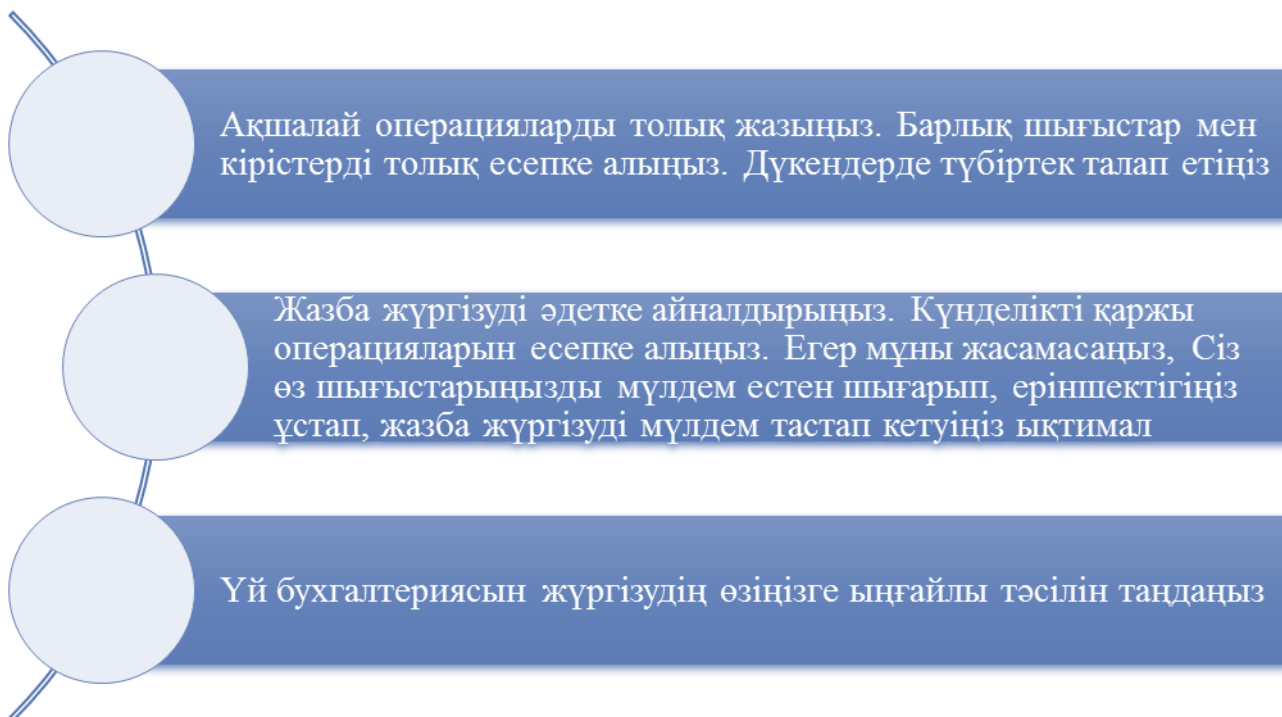
әрекет етпеңіз. Белгіленген ережелерге сәйкес, пәтерге есептегіш құралдарды тиісті лицензиялары бар ұйымдар ғана орната алады.

❖ Газ

Газ есептегіш құралын орнату да шығындарды азайтуға септігін тигізеді. Газ есептегіші бар пәтер иесі ай сайын оны орнатпағандарға қарағанда азырақ төлейді. Есептегішті орнату аса қиын емес. Бұл үшін қалалық газ қызметіне есептегіш құрал орнатуға және үйді газдандыру жобасына тиісті өзгертулер енгізуге жазбаша өтінім тапсыру талап етіледі.

Үйдегі қаржы есебі үшін жай ғана үй бухгалтериясын жүргізу жеткілікті. Бұл – өте қарапайым шаруа. Сіз әсерлі әрі қызықты шаруаның басын біріктіре аласыз, өз қалтаңыздағы ақшаның неге жұмсалып жатқанын білетін боласыз, бұл проблеманы қалай шешуге болатынын түсінесіз. Ең бастысы – осы іспен шұғылдану арқылы Сіз барлық қарыздарыңызды жабуға, өз қаражатыңызды жинақтай бастауға қол жеткізесіз. Ең алдымен, табыстарыңызды, яғни отбасына келіп түсетін барлық қаражатты толығымен есептеңіз.

Өз қаржыңызды сауатты есептеуге арналған негізгі принциптер.

Үй бухгалтериясын жүргізу тәсілдері:

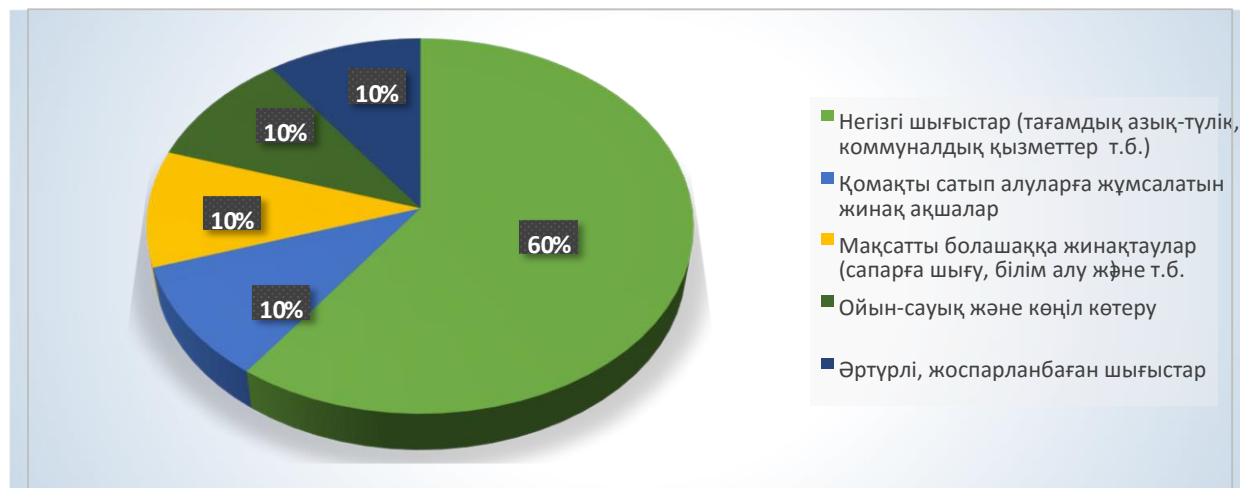
1. *Қағаздағы үй бухгалтериясы* – өте ыңғайлы бюджеттік тәсіл, себебі тек қалам мен дәптерге ғана шығынданасыз, тек жалғыз кемшілігі – жалпы соманы өзіңіздің есептеуіңізге тура келеді
2. *Excel-дегі үй бухгалтериясы* – егер Сіз компьютерді жақсы меңгерген болсаңыз, үйдегі бухгалтерлік есепті Excel кестесі түрінде жүргізуіңізге болады, бірақ бұл үшін осы бағдарламада жұмыс істеу қабілетіңіз болуы тиіс
3. *Үй бухгалтериясына арналған бағдарламалар* – соңғы уақытта үй бухгалтериясын жүргізуге арналған арнайы бағдарламалар құрылуда, олардың кейбірін тегін жүктеп алуға болады, кейбірі олардың кеңейтілген нұсқасы үшін ақы төлеуді талап етеді.

Негізгі отбасылық шығыстар, әдетте, төрт бөлік бойынша есептеледі.

Міндетті шығыстар	Коммуналдық қызмет төлемдері, оқуға немесе балалар мекемелеріне төленетін ақы, егер бар болған жағдайда міндетті шоттарды, несиелерді төлеу және т.б. Бұл бөлік негізгі және іс жүзінде тұрақты болып табылады
Негізгі шығыстар	Тамақтануға, дәрі-дәрмекке, курстарға, үйірмелерге, киімге, көлікке, телефонға, Интернетке, үй шаруашылығын жүргізуге кететін шығыстар, күнделікті өмірге қажетті ақша және т.б. Азық-түлікті бір аптаға жететіндей сатып алуға болады. Бұл үшін ақша аз жұмсалады және шығыстарды бақылау жеңілдейді
Жинақ ақшалар	Шұғыл жағдайларға жинайтын ақша, мысалы, жөндеу жұмыстары, еңбек демалысы немесе қомақты сатып алулар
Ерікті шығыстар	Ойын-сауыққа, сыйлықтарға, қонақ күтуге жұмсалатын ақша

Өз отбасыңызда ақшаның қалай бөлінетінін түсіну үшін үй бухгалтериясын жүргізіп көріңіз. Аталған шығыстарға жұмсалатын сомадан тыс жұмсамауды алдыңызға мақсат етіп қойыңыз.

Қаражатты мынадай қулықпен бөлуге тырысып көріңіз.

Табыстар туралы және келісілген шығыстар туралы нақты түсінік қалыптаспаған, ал «кездейсоқтыққа» ұрыну әдетке айналған жағдай қарды мәселесінде жиі қателесуге алып келеді.

Отбасындағы жиі кездесетін қателіктің бірі – ақша жұмсауың, заттар сатып алудың, төлемдердің кезектілігін белгілеуге қауқарсыздық. Отбасы мүшелері

барлығын бір кезде орындауды қалайды да, нәтижесінде қажетті нәрсенің өзіне қол жеткізе алмай сан соғып қалады.

Ақшаны алдын ала бөліп қойып, қалаған нәрсені жеңілдікпен, жаппай сату құнымен сатып алмай, жоспарлауды елемейтін жайттар да осындай нәтижеге алып келуі мүмкін.

Сонымен қатар, шектеулі қаражат жағдайында тұрғын-үйді осылайша жайлы етуге болады:

✚ Ескі диванды жапқышпен өзгерту және оны жастықтармен толықтыру тым жеңіл.

✚ Ас бөлмесіндегі орындықтарға да жастықтар қоюға болады, әсіресе құмырадағы тірі гүлдермен, сондай-ақ түрлі-түсті балауыздармен үйлесімді ету тиімді, олар бөлменің ішкі көрінісін жандандыра түседі.

✚ Жуынатын бөлмеде жағдай мүлдем жеңіл: ашық түсті сүлгі, кілемше және ваннаға арналған жаңа перде жеткілікті – бөлме жаңартылған әрі көңілді көрінеді.

✚ Ал, балалар бөлмесіне жапсырмаларды пайдалануды ұсынамыз. Олар соңынан із қалдырмай, жеңіл алынады. Әрине, сюжеттерді баламен бірге таңдаған дұрыс. Ойыншықтар мен балалардың салған суреттері бөлмені толықтыра түседі әрі өзінше көрік береді.

✚ Алмалы-салмалы ілгішке картиналар ілуге болады.

✚ Ескі орындықтар мен үстелді жеңіл ғана сүргілеп, Өзіңізге ұнайтын кез келген түске бояуға кеңес береміз, қара түсті, ақ түсті бояулар – барлығын шаруашылық дүкендерінен табуға болады, ал егер автокөлік бояуға арналған баллонмен орындықты алтын түсті етіп бояуға да болады.

ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ

Жұмыс іздеу. Түйіндемені/портфолионы қалай дұрыс құру қажет. Әңгімелесу кезінде өзінді қалай ұстау керек

Жаңа жұмыс іздеуге кірісер алдында дайындалу және алдағы қадамдарыңызды ой елегінен өткізу аса маңызды. Өзіңізге қажетті бағдарларды таңдай отырып, келесі нәрселерге назар аударғаңыз жөн.

1. Өз мақсаттарыңызды жіті ойланыңыз. Өзіңізге мынадай сұрақтарды қойыңыз: Сізге қызметтің қай түрі қызықты, Сіз қай салада жұмыс істегіңіз келеді, Сіз өзіңізге қандай деңгейде жауапкершілік алуға дайынсыз, Сіз өзіңізге қандай рөл бересіз, Сізге еңбек ақысының қандай деңгейі тиімді және т.б.

2. Түйіндеме дайындаңыз. Жаңа жұмыстың ықтимал нұсқалары туралы нақты ұстанымға келгеннен кейін, түйіндемеңізді дайындаңыз. Қарапайым шындықты есте ұстаңыз: жақсы түйіндеме – Сіздің жұмысты тиімді іздеуіңіздің бастапқы қадамы.

3. Жұмыс іздестіруге кірісіңіз. Бірнеше кеңесті назарға алыңыз.

Газеттердегі хабарландыруларды қарап шығыңыз

Интернет-сайттардағы хабарландырударды қараңыз

Газетте және сайттарда өз түйіндемеңізді жариялаңыз

Кадр агенттіктеріне хабарласыңыз

Өз қалаңыздағы немесе ауданыңыздағы Жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар бөліміне хабарласыңыз

Өз кандидатураныңызды ұсынып, достарыңыз бен таныстарыңызға жұмыс іздеп жатқаныңыз туралы хабарлаңыз

Жұмыс іздеуге арналған каналдар көптеп саналады, бірақ жұмыс туралы сан алуан хабарламалар ішінен қалай дұрыс таңдау жасауға болады?

Ең алдымен өзіңізді барынша қызықтырған ұсыныстарды іріктеп алыңыз. Бастысы (!) алаяқтардың құрығына түспеу, сондықтан тым жоғары жалақы немесе жылдам табыс табуды ұсынатын хабарламаларды тізімнен бірден сызып тастаңыз. Бастапқы капитал салуды талап ететін немесе, керісінше, Сізден ештеңені, соның ішінде білім және жұмыс тәжірибесін талап етпейтін хабарландыруларға байыппен мұқият қараңыз.

Сонымен қатар, шын мәнінде нақты ұйымдар көрсетілмеген жұмыстарды ұсынатын хабарландырулар жиі кездеседі, ал аралық дәнекер рөлінде қызмет ететін кадр агенттіктерінің мүддесі ақылы қызмет көрсетуді көздейді. [Кадр агенттіктері арқылы жұмыс іздеу](#) көбіне толығымен ақтайды, сондықтан оларды назарға алыңыз.

Өзіңізге қажетті бос орындарды таңдап алған соң телефон соғып, хабарласыңыз және хабарландыруда ашып көрсетілмеген жайттарды нақтылаңыз. Егер Сізді барлығы қанағаттандыратын болса, онда әңгімелесу үшін кездесу уақытын келісіңіз.

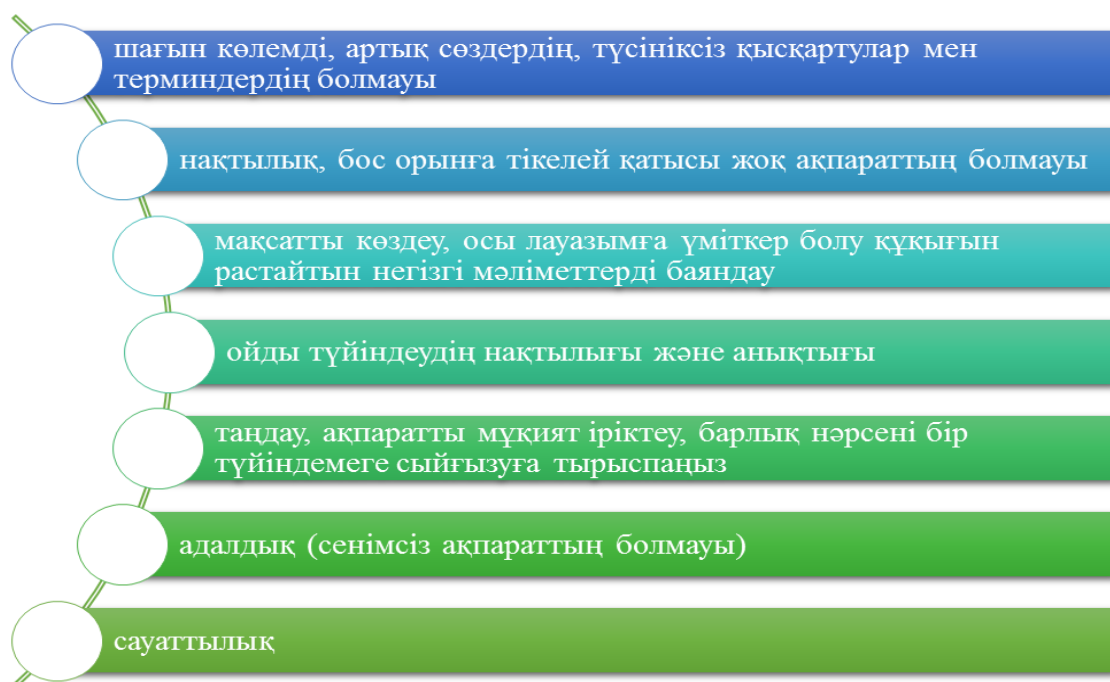
Өзіңіздің жұмыс іздейтіндігіңіз туралы хабарландыру орналастыруыңыз да тиімді болып табылады. Газеттер мен Интернет-сайттардағы жұмыс туралы хабарландыруларды персоналдар жөніндегі менеджерлер, кадр бөлімінің қызметкерлері тұрақты түрде қарап отырады.

Кездескен қиындықтарға қарамастан, жұмыс іздеуді жалғастырыңыз. Әр апта сайын жаңа бос орындар туралы хабарландырулар кездестіру мақсатында жаңа газетті сатып алыңыз немесе Интернет беттерін қарап шығыңыз. Сізге бар күш-жігеріңізді жұмсауға тура келеді, сонда ғана қысқа мерзім ішінде жұмыс табылуы ықтимал.

Түйіндеме кез келген жұмысты іздеу барысында бастапқы мәнге ие, себебі түйіндеме арқылы әлеуетті жұмыс беруші жұмыс іздеуші туралы алғашқы әсер алады. Түйіндемеде Сіз көрсеткен деректерден алған әсерінің негізінде жұмыс беруші Сізді сұхбаттасуға шақыру немесе кандидатурадан бірден бас тарту туралы шешім қабылдайды.

Жақсы түйіндеме бес құрамдас бөліктен тұрады: мақсаты, қысқаша сипаттама, кәсіби тәжірибе, білім және қосымша бөлім: мұнда Сіз өз қалауыңыз бойынша Өзіңіздің ерекше дағдыларыңызды атап көрсете аласыз, Өзіңіз қатысқан тренингтерді көрсетуіңізге, жеке басқа қатысты кейбір ақпараттарды ұсынуыңызға болады.

Түйіндеме құру келесі талаптарға жауап беруі тиіс.

Түйіндеменің ең басты құпиясы: түйіндемені жұмыс іздеушінің кандидатурасы ретінде емес, белгілі бір ұйымның қызмет ерекшелігін ескере отырып, нақты жұмыс берушінің талаптарына сәйкес құрастыру қажет.

Алғашқы бұзылмайтын талап: түйіндеме А4 форматта бір, ары кеткенде екі беттен аспауы және негізгі ақпарат бірінші беттен табылуы тиіс.

Егер Сіздің түйіндемеңіз көлемі жағынан толық емес бір беттен тұратын болса, ақпаратты мәтін бір бетті толығымен алатындай етіп орналастырған жөн.

Түйіндемеге қойылатын бұлжымайтын талап – бұл рәсімдеудің қатаң стилі. Бір ғана қаріпті пайдаланыңыз, мүмкіндігінше Times New Roman немесе Arial. Түрлі қаріптердің аралас келуі, сонымен қатар түрлі өлшемде болуы оқылуын қиындатады.

Қаріп өлшеміне келетін болсақ, түйіндеме үшін 12-ші өлшемдегі қаріп стандартты болып табылады. Мазмұны толығымен бір ғана өлшемде болғаны дұрыс. Түйіндеменің әрбір бөлігін алдыңғысынан бөліп көрсетіңіз. Тақырыптарды майлы немесе асты сызылған қаріппен ерекшелеп көрсеткен жөн. Есте сақтаңыз, түйіндеме қарапайым түсінікті тілде жазылуы тиіс.

Ұзақ күткен әңгімелесуге шақыру кәсіпорынның Сіздің кандидатураның ашық қызығушылығы тудырғанын білдіреді. Осы сәттен бастап Сіздің алдыңызда әлеуетті жұмыс берушінің көңілін қайтармау және оған бастапқы таңдау кезінде қателеспегенін дәлелдеу түріндегі нақты міндеттер тұрады.

❖ ӘҢГІМЕЛЕСУГЕ ДАЙЫНДАЛУ

Мекеме туралы және алдағы жұмыс туралы мүмкіндігінше көбірек біліп алыңыз

Қызықтыратын компанияның орналасқан жерін алдын ала анықтап алыңыз. Кешігіп қалмас үшін мекемеге дейінгі жолға кететін уақытты есептеңіз

Әдеттегіден ерте ұйықтауға жатыңыз

Сіздің киіміңіз бейтарап болуы тиіс, іскерлік киім стилін ұстаныңыз: қатаң үлгі, байыпты түстер. Киімді кешкісін дайындап қойыңыз

Ықтимал кәсіби және жеке басқа қатысты сұрақтарға жауаптар әзірлеп қойыңыз

Өзіңізді қызықтыратын сұрақтарды дайындаңыз. Бұл сұрақтар көптеген сұхаттаушылар үшін Сіздің жауаптарыңызға қарағанда маңыздырақ

❖ ТІКЕЛЕЙ ӘҢГІМЕЛЕСУ ПРОЦЕСІ

Дене тұрысы

Сіздің дене тұрысыңыз мейлінше ашық болуы тиіс. Қолдарыңызды үстел үстіне немесе тізеңізге қойғаныңыз дұрыс. Қолдарыңыздың әрдайым «қайшыланып» байланысқаны немесе үстел астында жасырылуы дұрыс емес. Аяқтарыңызды орындықтың астында айқастырмай тіке және сенімді қойғаныңыз абзал.

Көзбен байланыс

Көзіңізді басқа жаққа тайдырмай, сұхбаттасушыға тіке қараңыз, бірақ көзбен «тесіп» қарауға болмайды.

Қол ишараты

Шамадан аспайтын және орынды қол ишараты Сіздің сөзіңізді барынша сенімді етеді. Қолыңызда бір затты ұстап, жұлқыламаңыз.

Бет қимылы

Түнерген және тым салмақты кейіп көрсетпеңіз. Егер Сіз күлімсіресеңіз, онда өзіңізді байсалды және өз-өзіне сенімді адам ретінде көрсетуге мүмкіндіктеріңіз мол. Алайда, әрдайым күлімсіреп отыру дұрыс емес – ол орынсыз көрінуі мүмкін.

Сөйлеу

Тек сенімді ақпараттарды ғана айтыңыз, сұрақтарға анық, нақты, түсінікті, сенімді, дәлелді жауап беріңіз, сыбырлап немесе қатты сөйлемеңіз. «Жоқ» деген сөзді қолданбауға тырысыңыз. Ешкімді сынамаңыз. Тақырыпқа сай жауап беріңіз және логикалық ойды қадағалап отырыңыз.

Сыпайылық

Әңгімелесудің басында сәлемдесіңіз, өзіңізді таныстырыңыз, соңында – уақыт бөлгені үшін алғыс айтыңыз, қоштасыңыз.

Жастар ресурстық орталығына және жұмысқа орналастыру бюросына хабарласу ережесі. Мемлекеттік біліктілік арттыру курстары

Жұмыс іздеу жұмыс тәжірибесі бар үміткерлер үшін күрделі міндет болып табылады, ал тәжірибіесі жоқ жас мамандар одан көбірек қиындықтарды бастан кешіреді. Жұмыс іздеу үшін заманауи тәсілді – күн сайын бос орындар туралы хабарландырулар жаңартылып отыратын интернет ресурстарын, не газеттердегі хабарландырулар бойынша жұмыс іздеу әдісін пайдаланыңыз.

Алайда, ең қолайлы нұсқасы Жастар ресурстық орталығына немесе өз өңіріңіздегі, қаладағы немесе облыстағы Жұмыспен қамту орталығына хабарласу болып табылады. Мұнда ақысыз қайта даярлаудан өтіп, жаңа мамандық иегеруге болады. Сонымен қатар, оқу немесе жұмысқа орналасу мақсатында келген жас тұлғаларға авто және теміржол вокзалдары ғимараттарында ашылған жастарды жұмысқа орналастыру мобильдік орталықтары көмектеседі.

Сондай-ақ, жұмысқа орналастыру бюросына хабарласуға болады: ізденушілер үшін тіркеу тегін, ақысы алғашқы жалақының 30%-ын құрайды. Тіркелу үшін өзіңізбен бірге жеке куәлігіңіздің көшірмесі, түйіндеме немесе еңбек кітапшасы, фотоңыз болуы тиіс.

Бұған қосымша Сіз ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігінің ресми интернет-ресурсының «Жұмыс» қосымша бетінен бос орындар туралы толық ақпаратты таба аласыз және өз түйіндемеңізді қалдыра аласыз. Сайттың сілтемесі: <https://www.enbek.kz/>.

Сонымен қатар, жас тұлғалар үшін «Жұмыспен қамту жол картасы - 2020» мемлекеттік бағдарламасы бойынша кәсіби даярлау немесе қайта даярлау курстары тегін жүргізіледі.

Бағдарламаға қатысу барысында Сіз өз біліктілігіңіздің жұмыс беруші қойған талаптарға мүлдем сәйкес келмеуіне еш уайымдамасаңыз да болады, себебі бағдарламаның бұл бағыты мыналарды көздейді:

- ❖ біліктілікті арттыру, кәсіби дайындық және қайта даярлаудың тегін курстары;
- ❖ кәсіби оқытуға материалдық көмек ұсыну.

Кәсіби оқыту ұзақтығы оқу бағдарламасының мазмұнына байланысты белгіленеді:

- кәсіби дайындықтан өту кезінде – 12 ай;
- қайта даярлау кезінде – 6 ай;
- біліктілікті арттыру кезінде – 3 ай.

Сонымен қатар, Сіз өз өңіріңіздегі (облыс/қала) Халықты жұмыспен қамту орталығына хабарласа аласыз, ол Сізді мыналарды қамтитын кәсіби оқытуға бағыттайды:

- Мамандығы жоқ немесе еңбек нарығында сұранысқа ие емес мамандығы бар; мамандық игеруді және сол мамандығы бойынша жұмыс істеуді қалайтын адамдарды кәсіптік даярлау. Оқыту ұзақтығы – 10 ай
- Жаңа мамандықтар меңгеру мақсатында қайта даярлау.
Қайта даярлау ұзақтығы – 3 ай
- Біліктілік арттыру – анағұрлым жоғары разряд (сынып, санат) алу, озық техника мен технологияны зерттеу және игеру мақсатында өндірістік қажеттілікке қарай кәсіби шеберлігін жетілдіру. Оқыту ұзақтығы – 1-3 ай.

Жұмыссыз тұлға беделі

Жұмыссыздық адамның тұмыстық жағдайын ауырлатады, бірақ бұл бар үмітті үзіп, торығуға себеп болмауы тиіс. Мұндай жағдайға тап болған және түрлі себептермен жұмыс таба алмай жүрген жандарға мемлекет тарапынан көмек көрсетіледі, бұл азаматтардың табыс көзінің болмауына байланысты уақытша қиындықтарды жеңіл өткізуге мүмкіндік береді.

Осы мақсатта ең алдымен жұмыссыз беделін алу қажет.

«Халықты жұмыспен қамту туралы» ҚР Заңына сәйкес, **жұмыссыздар** – кіріс әкелетін еңбек қызметімен айналыспайтын, жұмыс іздеп жүрген және еңбек етуге әзір, еңбекке жарамды жастағы жеке тұлғалар болып табылады.

Жұмыссыз беделі не береді? Ол мынадай құқықтар береді:

- ✓ жұмыссыздықтан әлеуметтік қорғау;
- ✓ уәкілетті органдардың делдалдығы арқылы жұмыс таңдау мен жұмысқа орналасуға жәрдемдесу.

Не істеу қажет?

Жұмыс іздеп жүрген адамдар тұрғылықты жері бойынша не «электрондық үкіметтің» веб-порталы арқылы жұмысқа орналасуына жәрдемдесу үшін уәкілетті органға өтініш жасайды.

Уәкілетті орган жұмыс іздеп жүрген адамды жеке басын куәландыратын құжаттың негізінде, ал «электрондық үкіметтің» веб-порталы арқылы өтініш жасаған кезде электрондық құжат нысанындағы өтініш негізінде жұмыссыз ретінде тіркеуді жүзеге асырады.

Уәкілетті орган өтініш берушіні жұмыссыз ретінде тіркеген және есепке қойған немесе тіркеуден бас тартқан күннен бастап:

- 1) «электрондық үкіметтің» веб-порталы арқылы өтініш жасаған кезде бір жұмыс күнінен;
- 2) уәкілетті органға өтініш жасаған кезде үш жұмыс күнінен кешіктірмей хабардар етеді.

Уәкілетті органда тіркелген жұмыссыздар – күнтізбелік 10 күн ішінде кемінде бір рет **уәкілетті органда**, ал ауылдық елді мекендерде тұратын жұмыссыздар айына кемінде 1 рет ауыл әкімінде белгіленіп тұруға тиіс.

Уәкілетті орган жұмыссыздарға лайықты жұмыстармен бірге (яғни, кәсіби даярлығына, тәжірибесіне, еңбек өтіліне, денсаулық жағдайына, көліктің қолайлығына сәйкес келетін) төмендегідерді ұсынуы мүмкін:

- 1) әлеуметтік жұмыс орны (уақытша жұмыс);
- 2) жастар практикасы (білім беру ұйымдарының түлектері алған уақытша жұмыс);
- 3) егер олардың қажетті кәсіптік біліктілігі болмауына байланысты лайықты жұмыс таңдау мүмкін болмаған жағдайда кәсіптік даярлау, қайта даярлау және біліктілігін арттыру;
- 4) қоғамдық жұмыстар.

❶ Жұмыссыз беделін алу – бұл жай ғана көмек алу емес, белсенді жұмыс іздеуге арналған уақыт екенін естен шығармаңыз.

Міне, сондықтан **уәкілетті орган келесі жағдайларда жұмыссызды бұл беделінен айыра алады:**

- 1) лайықты жұмыстың ұсынылған екі түрінен жазбаша түрде бас тартқанда;
- 2) уәкілетті орган жолдама берген күннен бастап бес жұмыс күні ішінде дәлелсіз себептермен ұсынылған жұмысқа орналасуға немесе оқу орнына келмегенде;
- 3) шақыру бойынша жұмысқа, оқуға жолдама алу үшін бес жұмыс күні ішінде дәлелсіз себептермен уәкілетті органға келмегенде;
- 4) жұмыссыз уәкілетті органның жолдамасы бойынша қоғамдық жұмысқа қатысуды немесе оқуды дәлелсіз себептермен өз бетінше тоқтатқанда;
- 5) жұмыссыздар уәкілетті органға келіп тұру мерзімдерін дәлелсіз себептермен бұзғанда;
- 6) тұрғылықты жері өзгергенде;
- 7) жұмыспен қамтылғандар санатына жатқызылғанда;
- 8) жұмыссыз бас бостандығынан айыру түріндегі жазамен сотталғанда не сот шешімі бойынша мәжбүрлеп емдеуге жіберілгенде;
- 9) зейнетақы тағайындалғанда.

Еңбек шартын рәсімдеу ережесі

Еңбек шарты жұмыс беруші мен жұмыскер арасындағы еңбек қатынастарын реттеуде негізгі мәнге ие болады. Міне, сондықтан осы актіні жасау рәсінде бірінші кезекті мән беру қажет.

Әрбір жұмыскер өзіне еңбек шартымен жүктелетін құқықтар мен міндеттемелерді жалпы түрде болса да білуі тиіс.

ҚР Еңбек кодексі еңбек шартының мазмұнын айқын реттейді және ұны құрастыру кезінде «шығармашылыққа» жол берілмейді.

Еңбек шартының мазмұны міндетті түрде төмендегілерді қамтуы тиіс:

- 1) тараптардың деректемелері;
- 2) белгілі бір мамандық, біліктілік немесе лауазым бойынша жұмысы (еңбек функциясы);
- 3) жұмыстың атқарылатын орны;
- 4) еңбек шартының мерзімі;
- 5) жұмыстың басталу күні;
- 6) жұмыс уақыты мен тынығу уақытының режимі;
- 7) еңбекке ақы төлеу мөлшері мен өзге де шарттары;
- 8) егер жұмыс ауыр жұмыстарға жататын болса және (немесе) зиянды (ерекше зиянды) және (немесе) қауіпті жағдайларда орындалатын болса, еңбек жағдайларының сипаттамасы, кепілдіктер мен жеңілдіктер;
- 9) қызметкердің құқықтары мен міндеттері;
- 10) жұмыс берушінің құқықтары мен міндеттері;
- 11) еңбек шартын өзгерту мен тоқтату тәртібі;
- 12) кепілдіктер мен өтемақы төлемдері, оларды төлеу тәртібі;
- 13) сақтандыру жөніндегі талаптар;
- 14) тараптардың жауапкершілігі;
- 15) жасалу күні мен реттік нөмірі болуға тиіс.

Егер еңбек шартында **сынақ мерзімі** қарастырылатын болса, келесі жайттарды білу қажет. Сынақ мерзімі 3 айдан аспауы тиіс, ол еңбек өтіліне қосылады және оны келесі тұлғаларға қатысты белгілеуге болмайды:

- ✓ конкурстан өткендерге,
- ✓ 18 жасқа толмаған адамдарға,
- ✓ оқуды бітіргеннен кейін бір жылдан кешікпей жұмысқа алғаш кіретін адамдарға,
- ✓ мүгедектерге.

Еңбек шартын жасау кезінде жұмыс беруші қызметкерден **қажетті құжаттарды** талап етуге құқылы. Оның тізбесі Еңбек кодексінде реттелген және жұмыс беруші осы тізімге кірмейтін құжаттарды талап етуге құқысы жоқ:

- 1) жеке куәлік немесе паспорт (он алты жасқа толмаған адамдар үшін туу туралы куәлік), оралман куәлігі;
- 2) ықтиярхат немесе азаматтығы жоқ адамның куәлігі не босқын куәлігі;

3) тиісті білімді, дағдылар мен машықтарды талап ететін жұмысқа еңбек шартын жасасу кезінде білімі, біліктілігі туралы, арнаулы білімі немесе кәсіптік даярлығының болуы туралы құжат;

4) еңбек қызметін растайтын құжат (еңбек стажы бар адамдар үшін);

5) әскери есеп құжаты (әскери міндеттілер мен әскери қызметке шақырылуға жататын адамдар үшін);

6) алдын ала медициналық куәландырудан өткені туралы құжат (осындай куәландырудан өтуге міндетті адамдар үшін);

7) тұрғылықты не уақытша тұратын жері бойынша тіркелгенін растайтын құжаттың көшірмесі;

8) кәметке толмағандар қатысатын білім беру, тәрбиелеу, демалысты ұйымдастыру және сауықтыру, дене тәрбиесі және спорт, медициналық қамтамасыз ету, әлеуметтік қызметтер көрсету, мәдениет және өнер саласында еңбек шартын жасасқан кезде соттылығының бар не жоқ екендігі туралы анықтама.

❶ Еңбек шартының, жұмыс беруші актілерінің ҚР еңбек заңнамасымен салыстырғанда қызметкерлердің жағдайын нашарлататын ережелері жарамсыз деп танылатынын және қолданылмауға тиіс екенін білген жөн. Еңбек шартының талаптары біржақты тәртіппен өзгертілмейді. Бұл үшін міндетті түрде қызметкердің келісімі талап етіледі.

Жеке бизнес. Жеке кәсіпкерлік

Қазақстанда бизнес-климаттың айтарлықтай жақсаруына қарай көптеген адамдар, әсіресе жастар өздерінің жеке істерін ашу туралы ойлануда. Бұл іс жүзінде жұмысқа орналасумен, әлеуметтік бейімделумен және жоғары сапалы тұрмысқа қол жеткізумен байланысты проблемалар кешенін толығымен шешеді.

Кәсіпкерлік жобаны іске асыруды бастамас бұрын мұқият дайындық жұмыстарын жүргізу қажет.

Психологиялық дайындық. Сіз өз бастамаларыңызды алға жылжыту үшін барынша күш-жігеріңізді салып, табандылық көрсетуге, бизнесті ұйымдастыруда, кең спектрлі мәселелерде оны жоспарлауда (маркетинг, қаржы, салық салу, жарнама және т.б.) жаңа білім мен дағдыларды меңгеруге әуел бастан дайын болуыңыз керек.

Бизнес-идея. Кез келген бизнес идеядан туындайды. Ол неғұрлым бірегей болса, оны соғұрлым үлкен табыстар күтіп тұрады. Бірақ бұл міндетті талап емес. Сіз ескі идеяның өзіндік ерекшелігі мен жаңаша ұстанымы арқасында ертеден қалыптасқан ортадан өз орныңызды таба аласыз.

Алдымен Сіз қандай тауарды немесе қызметті сатуға шығаратыныңызды анықтап алуыңыз қажет. Содан кейін маркетингтік зерттеу жүргізу керек: Сіздің тауарыңызды/қызметіңізді кімдер сатып алады, бұл нарықта қаншалықты сұранысқа ие, Сіздің бәсекелестеріңіз қанша және оларға қарсы тұруға Сіздің мүмкіндіктеріңіз қаншалықты. Осы кезеңде жылжытуда болжанатын табысқа қатысты өз идеяңызды жинақтауға мүмкіндік бар.

Қаржылық жоспарлау. Бұл кезеңде Сіз өзіңіздің бизнес-идеяңызды жүзеге асыру үшін қанша қаражат қажет екенін анықтауыңыз қажет. Бұл ретте тікелей де

(шикізат, тауар сатып алу, өндірістің құралдар, еңбек ақысын төлеу), жанама да (салықтар, әлеуметтік және зейнетақы төлемдері, коммуналдық шығындар, жалға алу және т.б.) шығындарды ескеру керек. Осы кезеңде Сіз өз «күшіңізді» және болашақта түсетін табыстың көлемін есептеуге мүмкіндігіңіз бар.

Бастапқы капитал. Өзіңізде бар болғаны немесе жақындарыңыздан қарызға алу мүмкіндігінің болуы жақсы екендігі сөзсіз. Егер жоқ болса, оны табу жолдарын қарастырғаныңыз жөн: не жинақтау есебінен, не банктен несиені алу.

Бұл жерде кәсіпкерлікті қолдау бойынша мемлекеттік бағдарламаларға басты назар аудару қажет. Мысалы, «Даму» кәсіпкерлікті дамыту қоры бизнесті, соның ішінде жаңадан басталатын бизнесті дамытуға қолдау көрсету несиелерін ұсынады. «Даму» қоры бағдарламасының пайыздық мөлшерлемелері екінші деңгейдегі банктердің тікелей несиелерімен салыстырғанда айтарлықтай төмен. Несиені бойынша барлық ақпаратты Қордың сайтынан алуға болады - <http://www.damu.kz/>.

Кәсіпкерлік дағдыларды қалыптастыру. Егер Сіздің кәсіпкерлік тәжірибеңіз бар болса, бұның Сіз үшін пайдасы мол, ал егер тәжірибеңіз жоқ болса, оны жинақтау қажет: не сынақтар мен қателер әдісімен, не ресурстық немесе оқыту орталықтарына хабарласу арқылы. Бұндай жағдайда болашақ бизнесмендерді оқытуды жүзеге асыратын мемлекеттік жұмыспен қамту орталықтарына хабарласудың септігі мол. Көбіне әртүрлі ҰЕҰ гранттар есебінен жас кәсіпкерлерді оқытуды жүзеге асырады.

❶ Осы мәселелердің барлық шешімдерін тапқаннан кейін ғана Сіз өз бизнесіңізді тіркеуге кірісуіңізге болады. Және бизнесті заңсыз жүргізуге әрекеттенбеңіз, бұл заңға қайшы келеді және бұл үшін қылмыстық әрі әкімшілік жауапкершілік көзделген.

Жеке кәсіпкерлік Қазақстанда бизнес жүргізудің ең көп тараған нысандарының бірі болып табылады, себебі оны жүргізу барынша қолжетімді және бизнес жолына қадам басқандар үшін ашық болып табылады.

Бұл бизнестің басқа нысандарынан несімен ерекшеленеді?

«Жеке кәсіпкерлік туралы» ҚР Заңына сәйкес жеке кәсіпкерлік – *жеке тұлғалардың* бастамашылық қызметі және мынадай белгілері бар:

- 1) кіріс алуға бағытталған,
- 2) жеке тұлғалардың өздерінің меншігіне негізделген;
- 3) жеке тұлғалардың атынан олардың тәуекелімен және мүліктік жауапкершілігімен жүзеге асырылады.

Жеке кәсіпкерлік жеке немесе бірлескен кәсіпкерлік түрінде жүзеге асырылуы мүмкін. Яғни, Сіз өзіңіздің немесе жұбайыңызға ортақ мүлікті пайдалана аласыз, не басқа кәсіпкерлермен бірігіп, олармен бірге ортақ меншік құқығындағы мүлікті пайдалануыңызға болады.

Бүгінгі таңда Қазақстанда ЖК тіркеу ешқандай қиындық тудырмайды.

Оны **egov.kz** Электрондық үкімет порталы арқылы жүзеге асыру тіпті жеңіл. Электрондық-цифрлық қолтаңбаңыз бар болса, Сіз өтінімді онлайн жіберуіңізге, сондай-ақ тіркеу алымын (2 АЕК, 2015 жылға АЕК 1 982 теңгені құрайды) төлеуіңізге болады. Хабарламаны өзіңіздің жеке кабинетіңізден аласыз.

Егер **ХҚКО** арқылы тіркеуден өтетін болсаңыз, Сізден келесі құжаттарды тапсыру талап етіледі:

- 1) белгіленген нысан бойынша салықтық өтініш;
- 2) жеке куәліктің көшірмесі және түпнұсқасы;
- 3) мекенжай анықтамасы немесе не жылжымайтын мүлікке меншік немесе оны пайдалану құқығын растайтын құжат;
- 4) алым сомасының бюджетке төленгені туралы түбіртек.
- 5) кәмелет жасына толмағандар үшін ата-ананың, асырап алушының немесе қамқоршының келісімі қажет, ал ондай келісім болмаған жағдайда кәмелет жасына толмаған адамды толығымен іс-әрекетке қабілетті деп жариялау туралы сот шешімі.

Қазақстанда ЖК салық салу айтарлықтай жеңіл режимде жүзеге асырылады.

Сіз барынша қолжетімді екі нұсқаны таңдай аласыз:

- ✓ **патент бойынша 2%** (*жылдық табыс айлық жалақының 300 есе ең төменгі мөлшерінен аспауы тиіс және Сізге жалдамалы еңбекті пайдалануға тыйым салынады*),
- ✓ **жеңілдетілген схема бойынша 3%** (*жылдық табыс айлық жалақының 1400 есе ең төменгі мөлшерінен аспауы тиіс және Сіз жұмысшыларды жалдай аласыз*). 2015 жылдың 1 қаңтарынан бастап ең төменгі жалақы көлемі 21 364 теңгені құрайды.

і Егер Сіз ЖК жылдық табысының көлемін арттыратын болсаңыз, онда Сіз таңдаған патент және жеңілдетілген схема бойынша режимдер тоқтатылады және Сіз салықты жалпы белгіленген тәртіпке сәйкес төлейтініңізді естен шығармағаныңыз жөн.

Банкроттық жағдайда жеке кәсіпкер жарғылық қор көлемінде ғана жауап беретін ЖШС-мен салыстырғанда өз міндеттемелеріне өзінің барлық мүлкімен жауап береді.

ӘЛЕУМЕТТІК МӘСЕЛЕЛЕР

Мемлекеттік жәрдемақы түрлері. «Электрондық үкімет» қызметтері

Тұрмыстық жағдайы қиын азаматтарға көрсетілетін мемлекеттік әлеуметтік көмек әлеуметтік реттеуде маңызды рөл атқарады. Оның негізгі миссиясы – **объективті себептерге байланысты өз-өзіне жәрдемдесе алмайтындарға көмек көрсету** (мүгедектер, қарттар, жетімдер, көпбалалы аналар) және **уақытша қиындықтарды бастан кешіп жатқандардың өз аяқтарына тұруына мүмкіндік беру** (жұмыссыздар; отбасында асыраушысынан айырылғандар; жүкті әйелдер).

Мұндай азаматтарға мемлекеттік қолдау көрсету түрлі нысандарда жүргізіледі. Көбіне **жәрдемақылар мен төлемақылар** түрінде белгіленеді. Төлемақылардың жәрдемақылардан айырмашылығы – *жәрдемақылар* міндетті әлеуметтік сақтандыру жүйесіне қатысатын және қатыспайтын тұлғаларға бюджет қаражатынан төленеді¹, *төлемақылар* болса әлеуметтік сақтандыру қоры қаражатынан жүзеге асырылады және тек міндетті әлеуметтік сақтандыру жүйесіне қатысушы тұлғаларға ғана төленеді.

Мемлекет жәрдемақылар мен төлемақыларды үш негізгі бағыт бойынша төлейді:

- 1) балаларға тағайындалатын жәрдемақылар мен төлемақылар (жүктілік пен босануға, баланың тууына байланысты және 1 жасқа дейінгі баланың күтіміне);
- 2) отбасыларға әлеуметтік көмек;
- 3) мүгедектерге, ҰОС ардагерлеріне, социалистік еңбек ерлеріне, көп балалы аналар мен зиянды әрі ауыр еңбек жағдайларында жұмыс істейтін тұлғаларға тағайындалатын жәрдемақылар.

Бірінші бағыт бойынша жүктілік пен босануға байланысты төлемдер (жұмыс істейтін әйелдер үшін); баланың тууына байланысты жәрдемақы (жұмыс істейтін және жұмыс істемейтін әйелдер үшін); 1 жасқа дейінгі баланың күтіміне төленетін төлемақы (жұмыс істейтін тұлғалар үшін); баланың тууына байланысты жәрдемақылар және (немесе) 1 жасқа толғанға дейінгі бала күтіміне байланысты жәрдемақылар (жұмыс істемейтін тұлғалар үшін).

Екінші бағыт бойынша жылдық табысы төмен отбасылардың 18 жасқа толмаған балаларына тағайындалатын жәрдемақы; мүгедек балаға тағайындалатын жәрдемақы; асыраушысынан айырылған жағдайда берілетін мемлекеттік базалық әлеуметтік жәрдемақылар; атаулы әлеуметтік көмек (жан басына шаққандағы орташа табысы кедейлік шегінен аспайтын тұлғалар); тұрғын үй көмегі; жұмыссыздарға әлеуметтік көмек алуға болады.

Үшінші бағыт бойынша арнайы мемлекеттік жәрдемақылар (соғыс және тыл ардагерлері, мүгедектер, Чернобыль салдарларын жоюшылар, жауынгерлік іс-қимылдарға қатысушылар үшін); мүгедектікке байланысты мемлекеттік әлеуметтік жәрдемақы, жасына байланысты мемлекеттік базалық әлеуметтік жәрдемақылар;

¹ «Міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес жұмыс беруші әрбір заңды жұмыс істейтін қызметкері үшін әлеуметтік сақтандыру қорына әлеуметтік аударымдар төлейді.

мемлекеттік арнайы жәрдемақы (жерасты және ашық тау кен орындарында жұмыс істеген немесе еңбек жағдайлары зиянды және ауыр жұмыстарда істейтін тұлғалар үшін); жерлеуге төленетін бір реттік төлемақы төленеді.

Түрлі санаттағы әлеуметтік көмектің көлемдері мен төлеу тәртібі туралы Қазақстанның Электрондық үкіметі порталынан нақтырақ біле аласыз - <http://egov.kz/>.

Осы аталған жәрдемақыар мен төлемақыларды алу үшін ХҚКО немесе зейнетақы төлеу мемлекеттік орталығына (ЗТМО) хабарласу қажет.

Жалпы, мемлекеттік жәрдемақылар мен төлемақылар өмірлік қиын жағдайлардың кең спектрін қамтиды және оларды алушылардың қатысуын жеңілдетуге мүмкіндік береді.

БҰҰ Бүкіләлемдік рейтингінде 2014 жылы Қазақстан электрондық үкіметтің даму индексі бойынша 28-ші орынды иеленді. Бұл ақпараттық технологиялардың көмегімен мемлекет пен азаматтардың, сондай-ақ мемлекеттік органдардың келісушілігін қамтамасыз ететін бір-бірімен өзара қарым-қатынасының бірыңғай тетігін қалыптастыру бойынша еліміздің атқарған еңбегіне деген құрметті білдіреді.

Электрондық үкіметтің негізгі орталығы Үкіметтің азаматтарға қызмет көрсетуде интерактивті алаңы ретінде қызмет ететін **egov.kz** порталы болып табылады.

Бұл ретте, порталдың Интернет желісі арқылы қарапайым қолжетімділігінен бөлек телефондар мен смартфондардың көмегімен қызмет алуға мүмкіндік беретін **мобильдік қосымшалар** әзірленіп, іске қосылды.

Қазіргі таңда egov.kz порталында түрлі санаттағы азаматтар мен бизнес өкілдеріне арналған **215 қызмет және сервис** қолжетімді.

Электрондық үкіметтің барлық мүмкіндіктерін пайдалану үшін **электрондық цифрлық қолтаңба** алу қажет.

Электрондық цифрлық қолтаңбаны екі тәсіл арқылы (өз таңдауыңыз бойынша) алуға болады:

- 1) ЭЦҚ-ны жаңа үлгідегі жеке куәліктің чипіне жазу. Бұл үшін жақын маңда орналасқан ХҚКО барып, жеке куәлікті көрсету керек. Жеке куәлікке жазылған ЭЦҚ-мен тек арнаулы карт-ридер болған кезде ғана жұмыс жасауға болады.
- 2) ЭЦҚ алуға онлайн-өтінім беру және оны компьютерде сақтау. Бұл жағдайда да берілген өтінімді растау үшін ХҚКО бару қажет және ақпарат тасымалдаушыға (флешка, CD-диск) жазылған ЭЦҚ алу.

Электрондық үкімет порталы ұсынатын қызметтер тізімі тұрақты түрке кеңейіп келеді.

Мысалы, бүгінгі таңда Сіз ХҚКО-ға хабарласпай-ақ онлайн режимде мемлекеттік қызмет ала аласыз, соның ішінде:

- ✓ мекенжай анықтамасы;
- ✓ жылжымайтын мүлікке тіркелген құқықтар (ауыртпалықтар) және техникалық сипаттамалары туралы анықтама,
- ✓ жеке тұлғаның жылжымайтын мүлкінің болмауы (болуы) туралы анықтама,

- ✓ бала тууына байланысты және бала күтімі жөніндегі жәрдемақылар тағайындау
- ✓ мемлекеттік арнайы жәрдемақы тағайындау,
- ✓ куәліктерді немесе азаматтық хал актілерін тіркеу туралы анықтаманы қайталап алу,
- ✓ салымшының ақшалай қаражатының түсуі туралы ақпарат беру және тағы басқалар.

Бұған қоса, е-үкімет порталы арқылы салықтар, баж, мемлекеттік алымдар мен төлемдер, айыппұлдар мен коммуналдық қызмет ақысын төлеуге болады.

Мүмкіндігі шектеулі адамдарға арналған қызметтер

Қазақстанда мүмкіндігі шектеулі тұлғаларды әлеуметтік қорғау конституциялық кепілдіктерге негізделеді. Мүгедектерді әлеуметтік қорғау саласындағы мемлекеттік саясат «Мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы» ҚР Заңына сәйкес:

- 1) мүгедектіктің алдын алуға;
- 2) мүгедектерді әлеуметтік қорғауға, соның ішінде мүгедектерді оңалтуға;
- 3) мүгедектердің қоғаммен етене араласуына бағытталған.

Мүгедектерге көрсетілетін мемлекеттік қызметтер мүмкіндігі шектеулі тұлғалардың қоғаммен етене араласу жолында ұшырасатын барлық өзара байланысты проблемалар спектрін қамтиды.

Біріншіден, оларға мемлекеттік әлеуметтік жәрдемақы, арнайы әлеуметтік жәрдемақы, еңбек қабілетінен айырылған жағдайда әлеуметтік төлемдер түрінде әлеуметтік көмек көрсетіледі.

Екіншіден, олар протоез-ортопедиялық көмекпен, арнаулы жүріп-тұру құралдарымен, сурдо-, тифлотехникалық құралдармен және басқа да техникалық көмекші (орнын толтыратын) құралдармен, сондай-ақ мемлекеттік тапсырыс шеңберінде мемлекеттік бюджет қаражаты есебінен санаторий-курорттық емделумен қамтамасыз етіледі.

Үшіншіден, арнайы әлеуметтік қызметтер шеңберінде мүгедектерге қиын өмірлік жағдайдағы тұлғаны (отбасын) қамтамасыз ететін, туындаған әлеуметтік проблемаларды еңсеруге арналған және олардың қоғам өміріне басқа азаматтармен бірдей қатысуына мүмкіндіктер жасауға бағытталған (жеке көмекші ұсыну, инватакси және т.б.) қызметтер кешені көрсетіледі.

Төртіншіден, бірінші және екінші топтардағы мүгедектер мен мүгедек балалар үшін орта кәсіптік және жоғары кәсіптік білім беретін ұйымдарға оқуға түсу кезінде 0,5 % мөлшерде қабылдау квотасы қамтамасыз етіледі.

Бесіншіден, мүгедектерді жұмыспен қамтамасыз ету үшін жергілікті атқарушы органдар (әкімдіктер) жұмыс орындарының жалпы санының 3% мөлшерінде мүгедектер үшін жұмыс орындарының квотасын белгілейді; жеке кәсіпкерлікті, шағын және орта бизнесті дамыту арқылы мүгедектер үшін қосымша жұмыс орындарын құрады; мүгедектерді жұмысқа орналастыру үшін арнаулы, сондай-ақ әлеуметтік жұмыс орындарын құрады; мүгедектерге кәсіптік оқуды ұйымдастырады.

Алтыншыдан, мүгедектер мемлекет есебінен медициналық-әлеуметтік, сонық ішінде қарттар мен мүгедектерге әлеуметтік қызмет көрсететін мамандандырылған орталықтарда оңалтумен қамтамасыз етіледі.

Мүгедектерге арналған қызметтердің көпшілігіне қазіргі кезде электрондық үкімет арқылы тапсырыс беруге болады, бұл олардың мемлекеттік қызметтерді уақытылы алу мүмкіндіктерін айтарлықтар арттырды. Сонымен қатар, 1 және 2-топтағы мүгедектерге мемлекеттік қызмет көрсету үшін ХҚКО-да арнайы мобильдік топтар жұмыс жасайды. Осындай мобильдік топтарды шақыру үшін 1414 нөмірі бойынша Бірыңғай байланыс орталығына хабарласуы қажет.

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасында мүгедектердің құқықтарын қамтамасыз ету және өмір сүру сапасын жақсарту жөніндегі 2012 - 2018 жылдарға арналған іс-шаралар жоспары шеңберінде мүгедектердің басқа азаматтармен тең құқықтар қоғамға араласуына келтірілетін кедергілерді (құқықтық, әлеуметтік, дене бітімі және т.б.) жою бойынша көптеген жұмыстар жүргізілуде.

Жергілікті деңгейдегі Мемлекеттік жастар саясатын мәселелері жөніндегі уәкілетті органның түрлі жастар санаты және өзге де жергілікті атқарушы органдардың өкілдерімен өзара іс-әрекеті бойынша ұсынымдар

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасында мемлекеттік жастар саясаты жүйелі жүзеге асырылады. Республикалық деңгейде ҚР Білім және ғылым министрлігінің Жастар саясаты департаменті қызмет етеді, өңірлік деңгейде жастардың түрлі санаттарымен өзара қарым-қатынас ортануға құзыретті жастар саясаты мәселелері жөніндегі басқармалар жұмыс жасайды.

Жоғарыда аталған құрылымдарға хабарласпас бұрын жастар әлеуметтік-экономикалық жағдай туралы, МЖС саласындағы органның алдына қойған міндеттері туралы, әрбір ведомствоның бұл міндеттерді шешуде атқаратын рөлі туралы жан-жақты хабардар болуы тиіс. Осыған байланысты уәкілетті органның және жергілікті атқарушы органдардың қызметі ашық сипатта болуы тиіс.

Сонымен қатар, жастар аталған органдардың қызметі туралы хабардар болып қана қоймай, осы қызметке қатысты өз пікірін білдіруге мүмкіндігі болуы тиіс. Жеке пікірлер сауалнама, хаттар және азаматтардың өтініштері, бұқаралық ақпарат құралдарындағы жарияланымдар түрінде білдірілуі мүмкін. Сонымен бірге, әкімдіктер жанында жастардың белсенді және бастамашыл өкілі жай хабарласып қана қоймай, оның мүшесі бола алатын МЖС іске асыру мәселелері жөніндегі кеңестер қызмет етеді.

Жастардың толыққанды хабардар болуы өзара іс-әрекеттердің негізін құрайды – адамдар билікті білетін, түсінетін және қолдайтын кезде. Саясат және органдардың практикалық қызметі туралы халықты ақпараттандыру каналдары сан түрлі. Олардың негізгілері – басшылардың халықпен жеке кездесуі, ақпараттық стенділер, анықтамалық-ақпараттық материалдар, «қызу желілер», анықтамалық-ақпараттық қызмет, бұқаралық ақпарат құралдары және т.б.

Органдар басшыларының, жергілікті атқарушы органдар лауазымды тұлғаларының және мәслихат депутаттарының жастармен жеке кездесуі халықты ақпараттандырудың маңызды нысандарының бірі ретінде қабылданады. Олар бекітілген кестеге сәйкес тұрақты түрде өткізіліп тұруы тиіс. Бұл нысанның басты

ерекшелігі жастар өздерін қызықтыратын сұрақтарды тікелей қойып, оларға жауаптар ала алатындығында. Жекелеген мәселелер жас азаматтардың жеке келуі немесе телефон шалуы арқылы анықтамалық-ақпараттық қызметтің көмегімен шешіледі. Аудандық ішкі саясат бөлімі жанында, қаладық немесе облыстық жастар саясаты мәселелері жөніндегі басқармалары жанында жастардың өзекті проблемалары бойынша консультациялар алуға болатын жастар ресурстық орталықтары қызмет етеді.

«Мемлекеттік жастар саясаты туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес жергілікті атқарушы және уәкілетті органдардың жастармен өзара іс-қимыл жастар ресурстық орталықтарын құру, сондай-ақ жастардың волонтерлік қызметін және жастардың өзін-өзі басқаруын дамыту арқылы жүзеге асырылады. Жергілікті атқарушы органдар мен жастар арасындағы өзара іс-қимылдың өңірлік деңгейін қалыптастыру мақсатында жастардың өңірлік форумдары, жергілікті атқарушы органдардың мемлекеттік жастар саясатының іске асырылу барысы туралы есептерін тыңдау және мемлекеттік жастар саясатын іске асыру мәселелері бойынша жария тыңдаулар өткізіледі

(http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31661446).

Қазіргі таңда мемлекеттік жастар саясаты мәселелері жөніндегі уәкілетті органның жастардың түрлі санаттарымен өзара іс-қимылының келесі түрлері жүйелі пайдаланылады.

1. Өртүрлі әлеуметтік топтар, қоғам өкілдерінің, соның ішінде жастардың қатысуымен жалпықалалық және аудандық конференциялар, дөңгелек үстелдер өткізіледі.
2. Интернет-сайттарда, ақпараттық бюллетендер мен басқа да дереккөздерінде органдар қызметінің негізгі бағыттары бойынша халыққа ашық қолжетімді деректер қоры қалыптастырылған.
3. «Ашық есік» күндері, мерекелік іс-шаралар ұйымдастырылады.
4. «Шұғыл телефон желілерінің» тұрақты жұмысы арқасында халықпен байланыс орнатылады; өзекті мәселелер бойынша билік өкілдерімен БАҚ-та сұхбаттар жарияланады.
5. Азаматтардың кейбір санаттарына, мүмкіндігі шектеулі адамдарға арнаулы көмек көрсетіледі.

Жастарды қолдауға және дамытуға бағытталған мемлекеттік бағдарламаларға қатысу

Қазіргі уақытта мемлекет жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсартуға бағытталған ірі көлемді мемлекеттік бағдарламаларды іске асырады. Бұл «Жастар практикасы», «Жұмыспен қамту – 2020 жол картасы», «Бизнестің жол картасы-2020» және «Қолжетімді баспана-2020» секілді бағдарламалар.

«*Жастар практикасын*» жергілікті атқарушы органдар техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, жоғары білім беру ұйымдары түлектерінің алған кәсібі бойынша бастапқы жұмыс тәжірибесін жинақтауы мақсатында ұйымдастырады. Бағдарлама бойынша уақытша жұмыс орындары құрылады. Жастар практикасына қатысушыларға еңбекақы төлеу мемлекеттік бюджет

қаражаты есебінен жүргізіледі. Жұмыс уақытша сипатта болғандықтан, жұмыс орнының саны шектелмейді.

Бағдарламаға қатысушыға қойылатын негізгі талаптар.

Содан кейін уәкілетті орган және/немесе халықты жұмыспен қамту орталықтары бекітілген тізбеге сәйкес жұмыс берушімен жастар практикасын қаржыландыру туралы шарт жасасады.

Түлектер «Жастар практикасы» бағдарламасына он екі ай мерзімде бір рет қатыса алады.

Жұмыс берушінің бастамасы бойынша жастар практикасына қабылданған түлек тұрақты жұмысқа қабылдануы мүмкін. Жастар практикасы аяқталғаннан кейін қатысушыға практикадан өткені туралы пікір (ұсыным хат) беріледі.

«Жұмыспен қамту 2020 жол картасының» 3 негізгі бағыты бар.

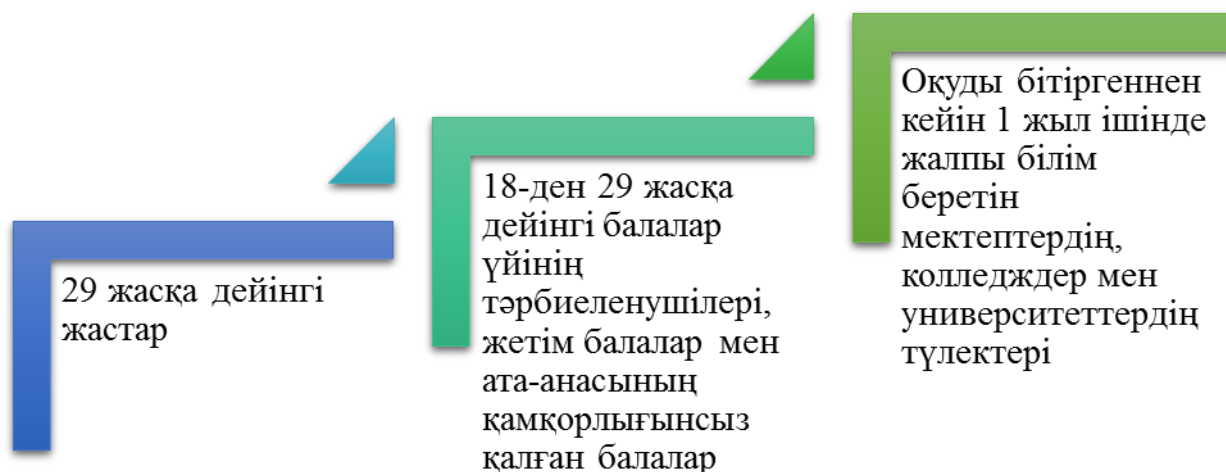
Бірінші бағыт ауылдарда, кенттерде, шағын қалаларда инфрақұрылымдық жобаларды іске асыруды көздейді.

Екінші бағыт азамттарға өз бизнесін ашу немесе кеңейту үшін консультация алуға, оқытуға, қаржылай қолдауға көмек береді, сондай-ақ кәсіпкерлерге ауылда өндірісті дамыту үшін алған қарыздары бойынша олардың міндеттемелерін

субсидиялау арқылы қолдау көрсетеді. Бұған қосымша, жолақы және тұруға материалдық көмек ұсынумен кәсіпкерлік негіздеріне тегін оқыту, бизнес-жоспарды әзірлеуге әрекеттесу, шағын несиелер ұсыну және жобаларды алып жүруге көмектесу қарастырылған.

Үшінші бағыт жұмыссыздардың, ішінара және өз бетінше жұмыспен қамтылған азаматтардың тұрақты жұмыс табуына, қажет болған жағдайда – сұранысқа ие мамандықтарға оқытуға көмектеседі. Сонымен қатар, үшінші бағыт шеңберінде жұмыспен қамтуға, кәсіби даярлық, қайта даярлау және біліктілік арттыру курстарында оқыту шараларына, сондай-ақ жаңа тұрғылықты жерде жұмысқа орналасуға белсенді қатысатын жеке тұлғаларға кәсіптік оқыту, жұмысқа орналасу, айлық жалақыны ішінара субсидиялау бойынша консультациялар қарастырылған. Бағдарламаға қатысушыларға біліктілік арттыру, кәсіби даярлық және қайта даярлаудың тегін курстарына жолдама берілуі мүмкін.

Бағдарламаға қатыса алатын тұлғалар:

«**Бизнестің жол картасы 2020**» мемлекеттік қолдаудың келесі құралдарын қамтамасыз етеді:

1. Пайыздық мөлшерлемелерді субсидиялау
2. Несиелерге ішінара кепілдік беру
3. Шынайылығымен және жаңашылдығымен ерекшеленетін ісін жаңадан батаған кәсіпкерлерге гранттар ұсыну
4. Өнеркәсіптік инфрақұрылымды дамыту
5. Бизнес жүргізуді сервистік қолдау.

Бағдарламаға экономикаың келесі басым секторларында жобаны іске асыратын кез келген жас кәсіпкер қатыса алады.

Агроөнеркәсіптік кешен	Туризм
Тау кен өндіру өнеркәсібі	Ақпарат және байланыс
Жеңіл өнеркәсіп және жиһаз өндірісі	Кәсіптік, ғылыми және техникалық қызмет

Құрылыс материалдарын және өзге де металлға жатпайтын минералдық өнімдер өндіру	Денсаулық сақтау және әлеуметтік қызметтер
Металлургия, металл өңдеу, машина құрастыру	Өзге де қызмет түрлерін ұсыну
Өнеркәсіптің басқа да секторлары	Ойын-сауық және тынығу өнері
Көлік және қойма	Білім беру

«Қолжетімді баспана-2020» бағдарламасы бойынша бастапқы жарнасыз кейін сатып алу құқығымен және төмендетілген пайыздық мөлшерлемелер бойынша пәтерді жалға алу мүмкіндігін көздейтін «Жас отбасы» бағыты іске асырылады.

«Жас отбасы» бағытына қатысу үшін кейбір талаптарға сәйкес болу қажет.

Ерлі-зайыптылардың

Өтініш берген сәтте ерлі-зайыптылардың екеуінің де жасы 29 жастан аспауы тиіс. Егер отбасы толық болмаса, онда жас ерекшелігіне қарай шектеу ата-аналардың бала (балалар) тәрбиелейтін біреуіне ғана қатысты болады және 29 жасты құрайды

Ерлі-зауыптылық кезеңі

Өтініш берген сәтте тіркелген неке кезеңі кемінде 2 жылды құрауы тиіс. Мұндай шектеу толық емес отбасыға қолданылмайды

Отбасы құрамы

Отбасы құрамына ерлі-зайыптылардың өздері, олардың кәмелетке толмаған балалары, сондай-ақ ерлі-зайыптылардың еңбекке жарамсыз ата-аналары кіреді. Отбасы мүшелерінің саны болашақ пәтердің көлемін анықтау кезінде ескерілетін болады, әрбір адамға кемінде 15-18 шаршы метр бөлінеді.

Тұрғын үйінің болмауы

Ерлі-зайыптылардың және отбасы мүшелерінің пәтер алу көзделетін елді мекенде жеке меншік жылжымайтын мүлкі болмауы тиіс

Азаматтылық

Бағдарлама қатысушылары ҚР азаматтары не оралман беделін иеленген болуы тиіс

Құжаттарды қабылдау жалға берілетін тұрғын үйді пайдалануға берілерден 6 ай бұрын басталады. Өтінімдерді қабылдау мерзімдері мен орындарын әкімдік белгілейді және алдын-ала бұқаралық ақпарат құралдарында азаматтарды хабардар етеді.

ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР

Сотпен қорғалатын және құқық қорғаушыға (адвокат іздеу) жүгінуге конституциялық құқықтар

ҚР азаматының сот арқылы қорғалуы құқығына ҚР Конституциясымен кепілдік беріледі (13-бап, 2-тармақ). Бұл сот билігі азаматтар мен ұйымдардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғауды, Конституцияның, заңдардың, өзге де нормативтік құқықтық актілердің, Республиканың халықаралық шарттарының орындалуын қамтамасыз етуді жүзеге асыруға арналғанын білдіреді.

Сотпен қорғалатын конституциялық құқық қылмыстық, азаматтық және басқа да сот өндірісі арқылы іске асырылады.

Қазақстанның әрбір азаматы, сондай-ақ шетелдік азаматтар мен азаматтығы жоқ тұлғалар оның құқықтары мен бостандықтары кемсітілген жағдайда сотқа жүгінуге құқылы. Бұл ретте ешкім азаматтың бұл құқығын шектеуге заңды құқығы жоқ және сот бұл өтінішті мәселенің мәні бойынша қарастыруға және өз шешімін шығаруға міндетті.

Сот әділдігінің маңызды принциптері Конституцияда бекітілген. Оларды әркім де білуі тиіс:

- ✓ адамның кінәлі екендігі заңды күшіне енген сот үкімімен танылғанша ол жасалған қылмысқа кінәлі емес деп есептеледі;
- ✓ бір құқық бұзушылық үшін ешкімді де қайтадан қылмыстық немесе әкімшілік жауапқа тартуға болмайды;
- ✓ өзіне заңмен көзделген соттылығын оның келісімінсіз ешкімнің өзгертуіне болмайды;
- ✓ сотта әркім өз сөзін тыңдатуға құқылы;
- ✓ жауапкершілікті белгілейтін немесе күшейтетін, азаматтарға жаңа міндеттемелер жүктейтін немесе олардың жағдайын нашарлататын заңдардың кері күші болмайды. Егер құқық бұзушылық жасалғаннан кейін ол үшін жауапкершілік заңмен алынып тасталса немесе жеңілдетілсе, жаңа заң қолданылады;
- ✓ айыпталушы өзінің кінәсіздігін дәлелдеуге міндетті емес;
- ✓ ешкім өзіне-өзі, жұбайына (зайыбына) және заңмен белгіленген шектегі жақын туыстарына қарсы айғақ беруге міндетті емес. Діни қызметшілер өздеріне сеніп сырын ашқандарға қарсы куәгер болуға міндетті емес;
- ✓ адамның кінәлі екендігі жөніндегі кез келген күдік айыпталушының пайдасына қарастырылады;
- ✓ заңсыз тәсілмен алынған айғақтардың заңды күші болмайды. Ешкім өзінің жеке мойындауы негізінде ғана сотталуға тиіс емес;
- ✓ қылмыстық заңды ұқсастығына қарай қолдануға жол берілмейді.

❶ Өкінішке орай, Қазақстанда осы күнге дейін азаматтар құқық қорғау органдарының жекелеген қызметкерлері тарапынан, әсіресе сотқа дейінгі тергеу сатысында өз құқықтарының бұзылуы жағдайларына ұшырайды. Сондықтан, ҚР азаматының жауап алу, тергеу, прокурорлық қадағалау органдарының қылмыс туралы арызды қабылдаудан бас тарту туралы, қылмыстық іс қозғаудан бас тарту туралы және қылмыстық істі қозғау туралы, қылмыстық істі тоқтата тұру және

қысқарту туралы, сот-медициналық сараптама жүргізу үшін медициналық ұйымға еріксіз орналастыру туралы, тінтуді және (немесе) алуды жүргізу, мүлікке тыйым салуды қолдану, кепілді қолдану туралы қаулыларына (шешімдеріне) сотқа шағымдануға толық құқылы екендігін назарда ұстаған жөн.

«Әркімнің білікті заң көмегін алуға құқығы бар. Заңда көзделген реттерде заң көмегі тегін көрсетіледі» - деп көрсетілген Қазақстан Республикасының Конституциясында.

Қазақстанның әрбір азаматы өз өмірінде заң көмегін алу және адвокат іздеу қажеттілігіне ұшырасатындығы сөзсіз.

Қажетті ақшалай қаражаттың болуы бұл проблеманы оңай шешеді. Адвокаттар алқасына немесе жеке заңгерлік мекемеге хабарласып, өзіңізге қажетті маманды таба аласыз. Бұл ретте адвокаттың мамандануына, заңды қызмет өтіліне және Сіздің ісіңізге ұқсас жұмыс тәжірибесіне назар аудару қажет.

Сонымен қатар, азаматтардың кейбір санаттарының тегін заң көмегін алуға және адвокат тартуға мүмкіндіктері бар.

Адвокаттар:

- 1) соттар асыраушысының қайтыс болуы, жұмыспен байланысты мертігуі немесе денсаулығының өзгедей зақымдануы арқылы келтірілген зиянды өтеу туралы істерді қараған кезде қуынушыларға;
- 2) егер сот қарап жатқан дау кәсіпкерлік қызметпен байланысты болмаса, Ұлы Отан соғысының қатысушылары мен оларға теңестірілген адамдар, мерзімді қызметтегі әскери қызметшілер, I және II топтардағы мүгедектер, жасы бойынша зейнеткерлер болып табылатын қуынушылар мен жауапкерлерге;
- 3) алименттер өндіріп алу, зейнетақы мен жәрдемақылар тағайындау, ақтау, босқын немесе оралман мәртебесін алу мәселелері бойынша жеке тұлғаларға, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған кәмелетке толмағандарға заң көмегін тегін көрсетеді, қажет болған жағдайларда құқықтық сипаттағы жазбаша құжаттарды жасайды.

Азаматтар көрсетілген жағдайларда адвокаттар алқасына² тікелей хабарласып, сотқа дейінгі кезеңде немесе сот процесі барысында лауазымды тұлғаның немесе соттың атына мынадай сипаттағы өтініш жазып: «Маған кепілдендірілген заң көмегін қамтамасыз етуіңізді және төлемнен босатып, адвокат ұсынуыңызды сұраймын. Қолы, күні», берілген құқықтарын пайдалана алады.

Өтінішке аталған тұлғаның тегін заң көмегін алу құқығын растайтын құжаттар мен басқа да дәлелдер қоса тіркеледі.

❗ Тегін заң көмегін көрсетуден келесі жағдайларда бас тартылуы мүмкін:

- өтініш иесі мемлекет кепілдік берген заң көмегін алу құқығы бар тұлғалар санатына жатпаса;
- өтініш иесінің өтініші құқықтық сипатқа ие болмаса.

² Адвокаттар алқасының байланыс деректерін мына сілтеме бойынша таба аласыз - http://egov.kz/wps/portal/Content?contentPath=/egovcontent/justice/legal_issues/article/advocacy&lang=ru.

Сотқа талап арызды рәсімдеу

Талап арызды белгіленген талаптарға сәйкес рәсімдеу – оны сотта қарауға қабылдау үшін маңызды шарт болып табылады. Дұрыс рәсімделмеген талап арыз бас тарту үшін негіз болуы мүмкін.

Сотқа талап арызды дайындау кезінде ең алдымен келесі жайттарды нақты анықтап алу қажет:

- 1) **талап арыздың негіздемесі** (талап арыз құқықтар, бостандықтар мен заңмен қорғалатын мүдделер бұзылған немесе дауласқан жағдайда беріледі);
- 2) **қуыным талабы** (әдетте бұл Сіз жауапкерден өндіріп алатын сома);
- 3) **дауды соттың қарауына жатқызу** (талап арыздың мәніне қарай оны аудандық (қалалық) және оған теңестірілген сотқа немесе мамандандырылған сотқа тапсыру қажет: экономикалық, әкімшілік, әскери, кәмелеттік жасқа толмағандар ісі жөніндегі және қаржы; талап арыз беру орнына келетін болсақ, әдетте ол жауапкердің орналасқан жері бойынша беріледі).

Талап арыздың **нысанына** қатысты. Онда келесі деректер көрсетілуі тиіс:

- 1) соттың атауы;
- 2) талап қоюшының атауы, оның туған күні, айы, жылы, тұрғылықты жері, тұрғылықты жері бойынша тіркелгені туралы мәліметтер немесе, егер талап қоюшы ұйым болса, оның тұрған жері, СТН мен банктік реквизиттері, сондай-ақ, егер арызды оның өкілі берсе, өкілдің атауы мен мекен-жайы, бұдан басқа, егер олар бар болса, талапкер мен өкілдің ұялы байланыстың абоненттік нөмірі мен электрондық мекенжайы туралы мәліметтер;
- 3) жауапкердің тегі, аты, әкесінің аты, туған жылы, айы, күні, оның тұрғылықты немесе болатын жері, ұялы байланыстың абоненттік нөмірі және электрондық мекенжайы (егер олар бар болса), егер жауапкер заңды тұлға болып табылатын болса, онда оның атауы, орналасқан жері, сондай-ақ қосымша сәйкестендіру нөмірі, электрондық мекенжайы, егер бұл деректер талапкерге белгілі болса;
- 4) талап қоюшының құқықтарын, бостандықтарын немесе заңды мүдделерін және оның талап қою талаптарын бұзудың немесе бұзу қаупінің мәні;
- 5) талап қоюшы өзінің талаптарын негіздейтін мән-жайлар, және бұл мән-жайларды растайтын дәлелдемелер;
- 6) егер талап қою бағалауға жатса, талап қоюдың бағасы;
- 7) арызға қоса тіркелетін құжаттардың тізбесі;
- 8) дауды шешу үшін маңызы бар өзге де мәліметтер көрсетілуі, сондай-ақ талапкердің өтініші баяндалуы мүмкін.

Талап арызға келесі **құжаттар** қоса тіркелуі қажет:

- 1) жауапкерлер мен үшінші тұлғалардың санына қарай талап арыздың көшірмесі;
- 2) мемлекеттік баж төлеуді растайтын құжат;
- 3) өкілдің өкілеттігін куәландыратын сенімхат немесе өзге де құжат;

- 4) талапкер өз талаптарын негіздейтін мән-жайларды растайтын құжаттар, егер көшірмелер оларда болмаса, жауапкерлер мен үшінші тұлғалар үшін бұл құжаттардың көшірмелері;
- 5) талапкердің мерзімді кейінге қалдыру, ұзарту, сот шығындарын төлеуден босату немесе олардың мөлшерін азайту туралы, талап қоюды қамтамасыз ету, дәлелдемелерді талап ету туралы өтініші және, егер олар талап арызда жазылмаған болса, басқалар да қоса тіркеледі.

Талап арыз дайындалып болған соң оны сот кеңсесіне тапсыру және оның тіркелгеніне көз жеткізу қажет.

① Талап арызды дайындауды адвокатқа тапсырған дұрыс, себебі оны сауатты дайындау заң біліміне және сот өндірісінің ерекшеліктерін білуге байланысты.

Жұмыстан заңсыз шығару

Қазақстанда жұмыстан заңсыз шығару жағдайлары сирек кездесетін жағдай емес. Жұмыс берушінің өктемдігімен жұмысынан айырылған жұмысшы өзінің еңбек құқықтарын білмеуі себепті көбіне мұндай әрекеттерді жазасыз қалдырады.

Жұмыс берушінің бастамасымен еңбек шартын бұзу негіздері ҚР Еңбек кодексінің 54-бабында ашып көрсетілген.³ Басқа негіздер бойынша кез келген жұмыстан шығару заңсыз болып табылады.

Жұмыс берушінің жұмыстан шығару кезінде заң бұзушылығының келесі жайттары өте көп кездеседі:

- ✓ заңда көзделмеген негіздер бойынша жұмыстан шығару;
- ✓ іс жүзінде орын алмаған негіздер бойынша жұмыстан шығару;
- ✓ жұмыстан шығару негізі ретінде іс жүзінде орын алғаннан басқа жайтты көрсеті;
- ✓ тәртіптік теріс қылықтарды тиісті құжатпен рәсімдемей және еңбек міндеттемелерін қатаң бұзусыз (жұмысқа келмеу, масаң күйде жұмысқа келу, қауіпсіздік ережелерін бұзу, мүлік ұрлау және т.б.);
- ✓ ойдан шығарылған себептер бойынша қызметкерге айлық жалақысы берешегін төлемеу;
- ✓ іс жүзінде қысқарту шараларын жүргізбестен адам санын немесе штатты қысқартуға байланысты жұмыстан шығару;
- ✓ ұйымды тарату немесе жұмыс берушінің қызметін тоқтату, адам санын немесе штатты қысқарту туралы қызметкерге ескеру тәртібін бұзу;
- ✓ қызметкерге тиісті аттестаттауды өткізбей лауазымдық қызметіне немесе атқаратын жұмысына біліктілігі жетпеуінен сәйкес келмеуі себепті жұмыстан шығару;
- ✓ тиісті медициналық куәландырусыз денсаулық жағдайына байланысты лауазымдық қызметіне немесе атқаратын жұмысына сәйкес келмеуі себепті жұмыстан шығару.

Жұмыс беруші өзінің шын мәніндегі дәлелдерін жасыра отырып, қызметкерді өз еркімен жұмыстан шығару туралы өтініш жазуға мәжбүрлейтін жайттар аз

³ http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30103567#sub_id=540000.

кездеспейді. Мұндай жағдайға ешқашан келісім бермеңіз, себебі кейін сотта өзіңізге қысым көрсетілгенін дәлелдеу қиынға соғады.

Заңсыз жұмыстан шығару кезінде не істеу қажет?

Біріншіден, Сізге өзіңіздің еңбек құқықтарыңыз туралы кеңес беретін және Сіздің жағдайыңызға талдау жасайтын **заңгердің көмегі** қажет.

Екіншіден, Сіз еңбек туралы заңнаманың сақталуына тексеру жүргізуге, жұмыс берушіге заң бұзушылықтарды жою туралы орындалуы міндетті ұйғарымдар беруге, заң бұзушыларды жауапкершілікке тартуға құқығы бар **мемлекеттік еңбек инспекторына шағым** жасай аласыз.

Үшіншіден, Сіз еңбек құқықтарының бұзылғаны туралы шағым негізделген жағдайда әдетте жұмысшыны жақтайтын **сотқа шағымдана** аласыз. Бұл ретте еңбек шартының көшірмесін, жұмысқа қабылдау және жұмыстан босату туралы жазбалары бар еңбек кітапшасын, жалақы көлемі, жұмыс уақыты туралы анықтаманы, мінездеме-ұсынымды алдын ала алуға тырысыңыз. Бұл құжаттарды жұмыс беруші Сізді жұмыстан босатқаннан кейін 5 күн ішінде беруге міндетті.

Сотқа талап арыз бермес бұрын оның көшірмесін жұмыс берушіге көрсетуіңізге болады. Кейбір жағдайларда бұл істі сотқа дейін жеткізбей, өз құқықтарыңызды қайта қалпына келтіруге көмектеседі.

Мемлекеттік орган қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлық әрекеттері

Мемлекеттік қызметшілер тарапынан сыбайлас жемқорлық көріністеріне ұшырасқан әрбір адамның алдында таңдау мүмкіндігі бар: мұндай жағдайда қандай шешім қабылдау керек? Осы жерде сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес – Қазақстанның әрбір тұрғынының азаматтық борышы болып табылатындығын анық ұғыну қажет. Осы әлеуметтік жөнсіздікке қоғам тарапынан белсенді қарсы тұру ғана сыбайлас жемқорлық деңгейінің төмендеуіне ықпал ететін болады.

Мемлекеттік міндеттерді атқаратын адамдардың, сондай-ақ соларға теңестірілген адамдардың лауазымдық өкілеттігін және соған байланысты мүмкіндіктерін пайдалана отырып не мүліктік пайда алу үшін олардың өз өкілеттіктерін өзгеше пайдалануы, жеке өзі немесе делдалдар арқылы заңда көзделмеген мүліктік игіліктер мен артықшылықтар алуы, сол сияқты бұл адамдарға жеке және заңды тұлғалардың аталған игіліктер мен артықшылықтарды құқыққа қарсы беруі арқылы оларды сатып алуы сыбайлас жемқорлық деп ұғынылады («Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» ҚР Заңы 2-бабының 1-тармағы).

Азаматтардың парақорлармен қарым-қатынас кезінде ұшырасатын сыбайлас жемқорлық жағдайлары көбіне параны тікелей бопсалау түрінде емес, қолдан жасалған әуре-сарсаңға салу себепті адамның мемлекеттік көрсетілетін қызметті алуын қиындататын себептерді туындату түрінде көрініс табады. Осылайша, заңсыз пайда табуды көздейтін мемлекеттік қызметші Сізді түрлі жолдармен сатып алу арқылы мәселені шешуді «тездетуге» итермелейді.

Сондықтан да, егер Сіз билік өкілі тарапынан сыбайлас жемқорлық қысымының құрбаны болсаңыз, сыбайлас жемқорлық фактілері және мемлекеттік қызметшінің ар-намыс кодесін бұзуы туралы Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес агенттігіне не

тұрғылықты жеріңіз бойынша Агенттіктің аумақтық департаментіне хабарлауыңыз қажет.⁴ Шағымдану жолдары:

1. Пошта мекенжайы бойынша жазбаша: 010000, Астана қаласы, Сейфуллин көшесі, 37.
2. Электрондық-цифрлық қолтаңба болған жағдайда, egov.kz «Электрондық үкімет» порталы арқылы.
3. 1494.kz порталына тіркелу арқылы.

Агенттіктің қызметі мәселелері бойынша 1494 нөмірі арқылы тәулік бойына қызмет ететін call-centr-ге хабарласып, кеңес алуға болды.

❗ Есте сақтаңыз:

- сыбайлас жемқорлық фактілері туралы домалақ арыздар қарастырылмайды;
- сыбайлас жемқорлықпен құқық бұзушылық фактісі туралы хабарлаған немесе сыбайлас жемқорлыққа қарсы күреске өзге де түрде жәрдемдесетін адам мемлекеттің қорғауында болады (сыбайлас жемқорлыққа қарсы күреске жәрдемдесетін адам туралы ақпарат мемлекеттік құпия болып табылады және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жүргізуші органдар қажет болған жағдайда оның жеке басының қауіпсіздігін қамтамасыз етеді);
- егер адамға қатысты қорқытып пара алу орын алған болса немесе ол адам пара бергені туралы құқық қорғау немесе арнайы мемлекеттік органға өз еркімен хабарласа, пара берген адам қылмыстық жауапкершіліктен босатылады.

Занды және азаматтық некеде тұрған жастардың құқықтары. Мүлікті бөлу

Отбасы қоғамның негізгі тірегі және дәстүрлі құндылықтарды қорғаушы болып табылады.

Занды некеге тұрған сәттен бастап ерлі-зайыптылардың отбасының бір мүшесі ретінде **құқықтары мен міндеттері** туындайды және олардың мазмұны «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының Кодексінде бекітілген.

Оларды **жеке және мүліктік құқықтар мен міндеттерге** бөлуге болады.

Жеке құқықтар тең құқықтар мен міндеттерді жүктейтін *ерлі-зайыптылардың теңдігін* түсіндіруден келіп шығады. Міне, сондықтан:

- Ерлі-зайыптылардың әрқайсысы қызмет түрін, кәсібін және діни сенімін таңдауға ерікті.
- Ерлі-зайыптылар ана болу, әке болу, балаларды тәрбиелеу, оларға білім беру, ерлі-зайыптылардың тұрғылықты, болатын жерлері мәселелерін және отбасы өмірінің басқа да мәселелерін бірлесіп шешеді.
- Ерлі-зайыптылар отбасындағы өз қатынастарын өзара сыйластық пен өзара көмек негізінде құруға, отбасының игілігі мен нығаюына жәрдемдесуге, өз балаларының денсаулығына, өсіп-жетілуіне және олардың әл-ауқат жағдайына қамқорлық жасауға міндетті.

⁴ Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес агенттігінің аумақтық бөлімшелерінің байланыс деректері -

http://anticorruption.gov.kz/rus/about/struktura/territorialnye_podrazdeleniya/.

Ерлі-зайыптылардың мүлiктiк құқықтары мен мiндеттерi бiрлесiп жинаған мүлкiн иелену, пайдалану және билiк ету құқықтарының теңдiгiн танудан туындайды. Бұл ретте, мысалы, егер ерлi-зайыптылардың бiрiнiң үй шаруасын жүргiзу, бала күтiмiмен айналысу немесе басқа да дәлелдi себептермен жеке табысы болмаса, оларға бiрлескен мүлiкке тең құқық бекiтiледi.

Ерлi-зайыптылардың ортақ мүлкiне билiк ету жөнiнде ерлi-зайыптылардың бiреуi мәмiле жасасқан кезде екiншi жұбайының келiсiмi қажет болады, олай болмаған жағдайда сот мұндай мәмiленi жарамсыз деп тануы мүмкiн.

Бұл жерде бiрлесiп жинаған мүлiк туралы ғана сөз болып отырмағанына назар аударыңыз.

Ортақ мүлiкпен қатар ерлi-зайыптылардың әрқайсысына тиесiлi жеке мүлiкке құқығы танылады, оған мыналар жатады:

- 1) некеге отыруға (ерлi-зайыпты болуға) дейiн ерлi-зайыптылардың әрқайсысына тиесiлi болған мүлiк;
- 2) ерлi-зайыптылардың некеде тұрған (ерлi-зайыпты болған) кезеңiнде мұрагерлiк тәртiбiмен немесе өзге де өтеусiз мәмiлелер бойынша сыйға алған мүлкi;
- 3) некеде тұрған (ерлi-зайыпты болған) кезеңiнде ерлi-зайыптылардың ортақ қаражаты есебiнен сатып алынса да, қымбат заттар мен басқа да сән-салтанат заттарын қоспағанда, жеке пайдаланатын заттары (киiм-кешек, аяқкиiм және басқалар).

Сонымен қатар, ерлi-зайыптылық қатынастардың iс жүзiнде тоқтатылуына байланысты (көбiне ажырасу алдында) бөлек тұрған кезеңде олардың әрқайсысы жинаған мүлiк олардың әрқайсысының меншiгi деп танылады.

Бiрақ, бұл жерде ерекше жағдайлар кездеседi. Егер некеде тұрған (ерлi-зайыпты болған) кезеңiнде ерлi-зайыптылардың бiрiнiң мүлкi не олардың кез келгенiнiң еңбегi есебiнен осы мүлiктiң құнын едәуiр арттырған салыным жасалғаны (мысалы, күрделi жөндеу, реконструкциялау, қайта жабдықтау және басқаларды) анықталса, бұл олардың бiрлескен ортақ меншiгi болып танылады.

Жеке және мүлiктiк құқықтар мен мiндеттер жиынтығы ерлi-зайыпты қатынастардың құқықтық негiзiн құрайды және олардың мазмұны «Неке (ерлi-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының Кодексiнде толығымен реттелген.

Қазiргi уақытта жастар арасында некенiң азаматтық түрi кеңiнен таралған. Бұл жерде еркек пен әйелдiң отбасы-некелiк қатынастарды мемлекеттiк тiркемей бiрге өмiр сүруi туралы сөз болып отыр. Бұл ретте үй шаруашылығын бiрлесiп жүргiзу де iске асырылуда.

ҚР отбасылық-некелiк заңнамасында азаматтық неке ұғымы жоқ екендiгiн атап өткен жөн.

Сондықтан, азаматтық неке екi тарапқа Қазақстан заңнамасымен реттелетiн отбасылық-некелiк қатынастарға тән ешқандай мiндеттердi жүктемейдi. Бұны да естен шығармаған жөн.

Ең алдымен, азаматтық некенің теріс сипаты **мұндай қатынастардың заңмен белгіленбегендігі** болып табылады. Осы себеп мынадай екі жағдайда ерекшеленеді: **мүлікті бөлу кезінде және бала туылған кезде.**

Алғашқы жағдайда бірлесіп жинаған мүліктің азаматтық некедегі ерлі-зайыптылардың қайсысының атына тіркелгені маңызды жайт болып табылады.

Теориялық тұрғыдан алғанда мұндай мүліктің тым болмағанда бір бөлігін иемдену құқығын сот арқылы дауласу мүмкіндігі бар. Бірақ бұл өте қиынға соғады. Мұндай жағдайды болдырмас үшін ортақ мүлікті сатып алу кезінде азаматтық некедегі ерлі-зайыптылардың екеуін де меншік иесі ретінде көрсете отырып үлес меншігін рәсімдеу мақсатқа сай болып табылады.

Мүлік мұрагерлігі мәселелерінде де проблемалар туындайды. Егер азаматтық некеде тұратын ерлі-зайыптылардың бірі артына өсиет қалдырмастан қайтыс болған жағдайда, қайтыс болған кісінің атына тіркелген мүлік оның заңды мұрагерлеріне беріледі (мысалы, туған балаларына немесе некесін бұзбаған болса, заңды некедегі еріне (әйеліне)). Бұл ретте азаматтық некедегі ерінің (әйелінің) қайтыс болған жұбайымен ондаған жылдар бойы бірге тұрғаны ескерілмейтіндіктен, ол мүлікке ешқандай құқығы болмайды.

Екінші жағдайда әке болуды тану рәсімін өткізу қажет. Азаматтық некеден туған баланың әкесі де, анасы да әкелікті тану үшін АХАЖ-ға өтініш беруі тиіс. Егер азаматтық некеде тұрған ер кісі өзінің әкелігін танудан бас тартатын болса, ол сот тәртібімен белгіленуі мүмкін.

Некені бұзу кейде адам жанына ауыр тиетін процеске айналады. Бұл, әсіресе, егер алдын ала келісім болмаған жағдайда, мүлікті бөлу рәсінде көрініс табады.

Мүлікті бөлу механизмі «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасы Кодексінің 37-бабымен реттеледі.

Мүлік неке кезеңінде де, неке бұзылғаннан кейін де бөлінуі мүмкін.

Егер ерлі-зайыптылардың мүлікті бөлу туралы өзара келіспеушілігі болмаса, олар мүлікті бөлуді нотариалды түрде куәландыруы тиіс.

Шешілмейтін даулы мәселелер туындаған жағдайда мүлікті бөлу сот тәртібімен жүзеге асырылады.

Әдетте, бірлесіп жинаған мүлік ерлі-зайыптылардың екеуінің де құқықтары ескеріле отырып теңдей бөлінеді. Бірақ, бұл жерде кейбір өзгешеліктер бар.

Біріншіден, кәмелетке толмаған балалардың қажеттерін қанағаттандыру үшін сатып алынған заттар (киім-кешек, аяқкиім, мектеп және спорт керек-жарағы, музыкалық аспаптар, балалар кітапханасы және басқалары) бөлуге жатпайды және балалары өзімен бірге тұратын жұбайға өтемақысыз беріледі. Бұл ереже ерлі-зайыптылардың ортақ мүлік есебінен өздерінің кәмелетке толмаған ортақ балаларының атына салған салымдарына да қатысты.

Екіншіден, егер ерлі-зайыптылардың біреуіне құны оған тиесілі үлестен асатын мүлік берілсе, екінші жұбайға тиісті ақшалай немесе өзге өтемақы алып беріледі. Мысалы, егер ерлі-зайыптылардың біреуіне ортақ пәтер берілетін болса, екінші жұбайға оның үлесі үшін ақшалай өтемақы тағайындалады.

Үшіншіден, егер жұбайлардың біреуі дәлелсіз себептермен табыс таппаса немесе ерлі-зайыптылардың ортақ мүлкін екінші жұбайдың келісімінсіз отбасының мүдделеріне нұқсан келтіріп жұмсаса, сот кәмелетке толмаған балалардың

мүдделерін негізге ала отырып және (немесе) ерлі-зайыптылардың біреуінің мүдделерін негізге ала отырып, ортақ мүліктегі олардың үлестерінің теңдігі негізін ескермеуге құқылы. Мысалы, егер жұбайлардың біреуі мүмкіндіктері бар бола тұрып, әдейі жұмыс істемеген және ортақ мүлікті сату есебінен алкогольдік ішімдікке салынған болса.

Мүлікті бөлу кезінде дау туындамауы үшін ортақ мүлікке ерлі-зайыптылардың әрқайсысының үлесі нақты көрсетілетін неке шартын жасауға болады.

Отбасылық құқық негіздері. Ата-аналардың құқықтары. Балалар үйі тәрбиеленушісінің құқықтары

Қазақстанда отбасылық құқық некенің мемлекеттің қорғауында болуына конституциялық кепілдік берілуіне негізделеді (ҚР Конституциясы 27-бабының 1-тармағы).

Оның маңызды принциптері мыналар болып табылады:

- 1) еркек пен әйелдің некелік (ерлі-зайыптылық) одағының еріктілігі;
- 2) отбасындағы ерлі-зайыптылар құқықтарының теңдігі;
- 3) отбасының ісіне кімнің болса да өз бетінше араласуына жол берілмеушілік;
- 4) отбасы ішіндегі мәселелерді өзара келісім арқылы шешу;
- 5) балалардың отбасында тәрбиелену басымдығы, олардың өсіп-жетілуі мен әлауқатты болуына қамқорлық;
- 6) отбасының кәмелетке толмаған, қарт және еңбекке қабілетсіз мүшелерінің құқықтары мен мүдделерін басымдықпен қорғау;
- 7) отбасы мүшелерінің өз құқықтарын кедергісіз жүзеге асыруын қамтамасыз ету, осы құқықтарды сот арқылы қорғау мүмкіндіктері;
- 8) отбасының барлық мүшелерінің салауатты өмір салтын қолдау.

«Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының Кодексіне сәйкес Қазақстан Республикасының заңында белгіленген тәртіппен тараптардың ерікті және толық келісімімен, яғни некені (ерлі-зайыптылықты) мемлекеттік тіркеу арқылы жасалған еркек пен әйел арасындағы тең құқықты одағы ғана неке (ерлі-зайыптылық) деп танылады.

Діни жоралар мен рәсімдер бойынша қиылған неке, еркек пен әйелдің, сондай-ақ бір жыныстағы адамдардың шын мәнінде бірге тұруы неке деп танылмайды.

Неке-отбасы заңнамасы отбасы мүшелері: ерлі-зайыптылар, ата-аналар мен балалар арасындағы мүліктік және жеке мүліктік емес қатынастарды белгілейді; некеге отырудың, некені тоқтатудың және оны жарамсыз деп танудың шарттары мен тәртібін белгілейді; жетім балаларды, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды отбасына орналастырудың нысандары мен тәртібін айқындайды; азаматтық хал актілерін мемлекеттік тіркеу тәртібін реттейді; азаматтық хал актілерін мемлекеттік тіркеуді жүзеге асыратын мемлекеттік органдардың функцияларын айқындайды.

Отбасылық құқықтың маңызды қағидасы ерлі-зайыптылардың өзара қарым-қатынастарында да, балаларға қатысты да құқықтары мен міндеттерінің теңдігі болып табылады.

① Күтіп-бағу тек ата-аналардың ғана міндеті емес екендігін ескерген жөн, еңбекке жарамды кәмелетке толған балалар өздерінің көмекке мұқтаж, еңбекке жарамсыз ата-аналарын күтіп-бағуға және оларға қамқорлық жасауға міндетті. Олай болмаған жағдайда, мұндай балалардан ата-аналарының пайдасына алименттер өндіріліп алынуы мүмкін.

Қазақстан заңнамасына сәйкес ата-аналардың құқықтары – ата-аналардың кәмелетке толмаған балаларына қатысты құқықтары мен міндеттері кешені. Ата-ана міндеттері балалары кәмелетке толғанда, сондай-ақ кәмелетке толмаған балалары некеге отырған (ерлі-зайыпты болған) кезде тоқтатылады.

Ата-аналардың құқықтары мен міндеттері келесі салаларда іске асырылады:

1) баланы тәрбиелеу және білім беру (ата-аналардың өз баласын тәрбиелеуге құқығы бар және осыған міндетті, сондай-ақ оның үйлесімді дамуы үшін барлық қажетт жағдайды жасауға, баланың орта білім алуын қамтамасыз етуге міндетті).

2) баланың құқықтары мен мүдделерін қорғау (ата-аналар өз баласының заңды өкілдері болып табылады және арнайы өкілеттіктерсіз кез келген жеке және заңды тұлғаларға қатысты, оның ішінде соттарда оның құқықтары мен мүдделерін қорғайды, егер қорғаншылық немесе қамқоршылық жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын орган ата-аналар мен баланың мүдделері арасында қайшылықтар барын анықтаса, басқа өкіл тағайындауға құқылы).

Ата-ана құқықтары баланың мүдделеріне қайшы жүзеге асырылмауға тиіс. Бұған қоса, ата-аналардың балаға зиян келтіруге және жапа шегуіне, сондай-ақ оның ар-ұжданын кемсітуге құқылы емес.

Баласынан бөлек тұратын ата-ананың өз құқықтарын жүзеге асыруына келетін болсақ, оның баласымен араласуға, оның тәрбиесі мен баланың білім алуы мәселелерін және бала үшін басқа да маңызды мәселелерді шешуге қатысуға құқығы бар. Егер мұндай араласу баланың тән саулығы мен психикалық денсаулығына, оның адамгершілік жағынан дамуына зиян келтірмесе, баласы өзімен бірге тұратын ата-ана баланың екінші ата-анасымен араласуына кедергі жасамауға тиіс.

Кәмелетке толмаған ата-аналардың құқықтары заңмен жеке белгіленеді:

- олардың баламен бірге тұруға және оның тәрбиесіне қатысуға құқығы бар;

- некеде тұрмаған (ерлі-зайыпты болмаған) ата-аналар өздерінде бала туған жағдайда және өздерінің ана және (немесе) әке болуы анықталған кезде олар 16 жасқа толған соң ата-ана құқықтарын өз бетінше жүзеге асыруға құқылы, бірақ бұндай жағдайда оларға қорғаншы тағайындалады;

- олардың жалпы негіздерде өздерінің әке және ана болуын тануға және оған дау айтуға құқығы бар, сондай-ақ өздері 14 жасқа толғаннан кейін сот тәртібімен өз балаларына қатысты әке болуды анықтауды талап етуге құқығы бар.

① Отбасылық-неке заңнамасында көзделген жағдайларда, **ата-аналар өздерінің ата-ана құқықтарынан айырылуы мүмкін**, атап айтқанда, мынадай жағдайларда:

- ата-аналық міндеттерін орындаудан жалтарса, оның ішінде алимент төлеуден қасақана жалтарса;

- өз баласын перзентханадан (оның бөлімшесінен), жетім балалар, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар ұйымдарынан және өзге де ұйымдардан алудан дәлелсіз себептермен бас тартса;
- өздерінің ата-ана құқықтарын теріс пайдаланса;
- балаға қатыгездік көрсетсе, оның ішінде оған күш қолданса немесе психикасына зорлық жасаса, оның жыныстық тиіспеушілігіне қастандық жасаса;
- спирт ішімдіктеріне немесе есірткі заттарына салынса, психотроптық заттарды және (немесе) осыларға ұқсас заттарды теріс пайдаланса;
- өз баласының, жұбайының не отбасының басқа да мүшелерінің өміріне немесе денсаулығына қарсы қасақана қылмыстық құқық бұзушылық жасаса.

Жетім балаларға қатысты мемлекет алдында тұрған ең баст міндеттердің бірі олардың әлеуметтік қорғалуына жағдай жасау болып табылады. Міне, сондықтан да, ҚР отбасылық-некелік заңнамасында жетім балалардың, ата-аналарының қамқорлығынсыз қалған және білім беру, медициналық ұйымдардағы және басқа да ұйымдардағы балалардың құқықтары нақты белгіленген.

Балалар үйінің тәрбиеленушісі отбасында тәрбиеленетін бала сияқты құқықтар базасын иеленеді.

Атап айтқанда, ол:

- отбасында тәрбиеленуге (қорғаншылық немесе қамқоршылық жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын орган қамтамасыз етеді);
- ата-анасымен және басқа да туыстарымен араласуға (егер мұндай мүмкіндігі бар болса және баланың өміріне және денсаулығына қауіп төнбеген жағдайда);
- өз пікірін білдіруге (қорғаншылық немесе қамқоршылық жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын органдар немесе сот он жасқа толған баланың және заңды өкілдердің қатысуымен өзі берген келісімімен ғана шешім қабылдай алады);
- өз құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауға;
- ата-аналар немесе басқа да заңды өкілдер тарапынан жасалатын қиянаттан қорғалуға құқылы.

Сонымен қатар, балалар үйінің тәрбиеленушісі мынадай құқықтарды иеленеді:

- 1) күтіп-бағуға, тәрбиеленуге, білім алуға, жан-жақты дамуға, өздерінің адамгершілік қадір-қасиеттерінің құрметтелуіне, өз мүдделерінің қамтамасыз етілуіне;
- 2) өздеріне тиесілі алиментке, жәрдемақыға және басқа да әлеуметтік төлемдерге;
- 3) тұрғын үйге меншік құқығын немесе оны пайдалану құқығын сақтауға, ал тұрғын үйі болмаған жағдайда, оны Қазақстан Республикасының тұрғын үй заңнамасына сәйкес алуға;
- 4) жергілікті атқарушы органдар жүзеге асыратын жұмысқа орналасуда жәрдем көрсетілуіне.

Балалар үйі түлектерінің құқықтарын қорғау қорғаншылық немесе қамқоршылық жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын органдарға жүктеледі.

ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАР

Су тасқыны, жер сілкінісі, өрт және климаттық жағдай нашарлаған кезіндегі іс-әрекет

Қазақстанда сәуір-маусым айлары аралығында су тасқыны барлық аумақтарда өте қауіпті⁵. Сондықтан су тасқыны орын алған жағдайда оған дайындық және өзін-өзі ұстау ережелерін іс жүзінде әрбір адам, әсіресе ауылдық жерлердің тұрғындары білуі тиіс.

Алдын ала дайындық

Су тасқыны қаупі кезінде немесе жергілікті жерде су тасқынының болуы ықтималдығы жоғары болған кезеңде тұрғылықты жерге тікелей жақын маңда орналасқан су басуы мүмкін шекараны, биік, сирек су басатын жерлерді, оларға жететін ең қысқа жолдарды, қайықтардың, салдардың және оларды дайындауға қажетті құрылыс материалдарының сақталатын орнын алдын ала зерттеу және есте сақтау қажет.

Егер Сіздің үйіңіз су басуы хабарланған ауданда орналасқан болса:

- ✓ үй жануарлары мен малды дөңес жерлерге ауыстырыңыз;
- ✓ газды, суды және электрді ажыратыңыз, пештегі отты сөндіріңіз;
- ✓ азық-түлікті, бағалы заттарды, киімдерді, аяқ киімдерді ғимараттың жоғарғы қабатына, судың көтерілу деңгейіне қарай тіпті шатырға ауыстырыңыз;
- ✓ керек болуы мүмкін нәрселердің барлығын жинауға тырысыңыз: жүзу құралдары, құтқару дөңгелегі, арқандар, сатылар, дабыл белгісі құралдарын;
- ✓ жейдені немесе шалбарды жеңіл жүзетін заттармен толтырыңыз (доптар, шарлар, аузы жабық бос желім бөтелкелермен және т.б.)

Су тасқыны кезіндегі іс-әрекеттер

Эвакуация туралы ескертуден кейін:

- ✓ үш күнге жететін азы-түлік қорын жинаңыз (энергетикалық құнарлы және балалар тағамдарын: шоколад, сүт, су және т.б. алыңыз);
- ✓ жылы әрі жеңіл киімдерді дайындаңыз;
- ✓ алғашқы жәрдем көрсетуге арналған қобдишаны және Өзіңіз пайдаланатын дәрі-дәрмектерді дайындаңыз;
- ✓ төлқұжатты және басқа да құжаттарды су өткізбейтін пакетке ораңыз;
- ✓ жеке гигиенаға қажетті нәрселер мен төсек жабқышты өзіңізбен бірге алыңыз;
- ✓ уақытыңыз болса терезелер мен есіктерді шегелеп жабыңыз.

Егер судың көтерілуі бірден басталса

- ✓ үрейленіп, дүрбелең салмаңыз;
- ✓ мүмкіндігінше тез арада жақын маңдағы қауіпсіз биіктеу жерге орналасыңыз (ғимараттардың жоғарғы қабаттары, ғимараттың шатыры, ағаш) және түрлі суда жүзу құралдарының көмегімен немесе суды аяқпен кешу арқылы ұйымдасқан эвакуацияға дайын болыңыз;

⁵ Қазақстанның табиғи және апатты жағдайлар қаупіне бейім аймақтарының картасы // ҚР Төтенше жағдайлар министрлігі - <http://emer.gov.kz/ex/>.

✓ өз бетінше эвакуациялауға суда жүзетін түрлі құралдарды пайдаланыңыз (қайықтар, ағаш бөренелерден және басқа да суда қалқып жүзетін материалдардан жасалған салдар, бөшкелер, қалқандар, есіктер, ағаш қоршаулардың сынықтары, бағандар, автомобиль доңғалақтарының камералары және басқалар);

✓ еш үміт қалмаған соңғы сәтте ғана ең керекті аспаппен суға секіріп құтылуға болады;

✓ су басу кезінде далада, орманда қалған жағдайда биіктеу жерге жайғасу, ағаш басына орналасу қажет.

Егер Сіз су басу кезінде зардап шегушілерді кезіктірген болсаңыз:

✓ ғимараттың шатырында, биіктеу жерлерде, ағаш басында отырған зардап шегушілерді байқап қалсаңыз, шұғыл түрде жергілікті өзін-өзі басқару органына хабарлау керек;

✓ жүзу құралдары бар болған жағдайда зардап шегушілерді құтқару шараларын қолдану қажет.

Жер сілкінісі – аяқ астынан туындайтын қауіпті табиғи апат. Сейсмикалық қауіпті аймақтар біздің еліміздің аумағының үштен бір бөлігін алып жатыр, әсіресе Оңтүстік және Шығыс Қазақстанда.

Алдын ала дайындық. Сейсмикалық аймақта тұратын адамдар үйдің ықтимал сейсмикалық соққыға дайындығы, отбасыны жинау және қауіпсіз жерге көшіру тәсілдері мен кемінде 2-3 күн бойына олардың тіршілік қауіпсіздігі мәселелері қарастырылатын жер сілкінісі кезіндегі отбасылық іс-қимыл жоспарын құруы тиіс.

Жер сілкінісі қаупі кезінде

Жер сілкінісі қаупі жағдайында «Барлығыңыздың назарыңызға!» белгі беру сигналын білдіретін электр дабылдар, өндірістік гуілдер және басқа да хабар беру құралдар қосылатын болады. Осы дабыл бойынша радионы, теледидар қабылдағышты қосу, төтенше жағдай туралы хабарламаны мұқият тыңдау және жергілікті биліктің, төтенше жағдайлар жөніндегі басқару органдарының нұсқауларын бұлжытпай орындау қажет.

Егер Сіз үйдің ішінде болсаңыз:

✓ от сөндіргішті тексеріңіз, ваннаны және шелекті суға толтырыңыз;

✓ өзіңізді қорғауға бейім киім және аяқкиім киіңіз;

✓ пәтерде газды, суды және электрді ажыратыңыз, пешті сөндіріңіз;

✓ заттар салынып, алдын ала дайындап қойған сөмкені, рюкзакты және құжаттарды өзіңізбен бірге алыңыз, көршілерге хабарлаңыз, жалғызбастыларға, сырқат адамдарға көмек көрсетіңіз, ғимаратты тастап шығыңыз, жиналуға белгіленген орынға барыңыз, одан әрі берілетін нұсқаулықты күтіңіз;

✓ жергілікті биліктің немесе төтенше жағдайлар жөніндегі басқару органдарының нұсқаулықтары бойынша қалыпты тіршілік ету режиміне ауысыңыз.

Егер Сіз бұқара халық жиналатын орындарда болсаңыз:

✓ өзіңізді сабырлы ұстаңыз, үрейге берілмеңіз, ғимараттан шығуға ұмтылмаңыз және адамдардың қозғалысы жолында бөгет тудырмаңыз, аурулар мен мүгедектерге көмектесіңіз;

- ✓ әкімшіліктің нұсқаулығымен әрекет етіңіз.

Жер сілкінісі кезінде

Алғашқы дүмпу кезінде 1-ші қабаттың тұрғындары жылдам, бірақ үрейге бой бермей ғимараттан тысқа шығуы қажет, ал жоғарғы қабаттың тұрғындары – басын қолдарымен бүркеп, мейлінше қауіпсіз орындарға жайғасуы қажет.

- ✓ Дүмпулер басылған кезде арқаны қабырғаға жақын беріп, баспалдақ арқылы ғимараттан тысқа шығыңыз. Газды, суды, электр қуатын ажыратуға тырысыңыз, өзіңізбен бірге құжаттарыңызды, ақша, заттар салынған рюкзакты, дәрі-дәрмек қобдишасын алып шығыңыз, есікті кілттеп жабыңыз.
- ✓ Егер көрші пәтерлерде баллар мен қарт адамдар қалған болса, олардың көшеге шығуына көмектесіңіз, сыртқа шыққан соң зардап шеккендерге алғашқы медициналық жәрдем көрсетіңіз.
- ✓ Ғимараттардан, электр өткізгіш желілерден алыс ашық жерлерге шегініп тұрыңыз. Белгіленген жиналу орнына барыңыз. Үзілген сымдардан абай болыңыз, балаларды оларға жолатпаңыз.
- ✓ Көлік жүргізіп келе жатсаңыз, ашық жерге тоқтаңыз, тербелістер тоқтағанға дейін машинадан түспеңіз. Қоғамдық көлікте өз орныңызда қалыңыз, жүргізушіден есікті ашуын өтініп, дүмпу басылған соң асықпай сабырмен, басып-жаншусыз салоннан тысқа шығыңыз.

Күшті жер сілкінісінен кейін

- ✓ Қажет адамдарға алғашқы медициналық жәрдем көрсетіңіз.
- ✓ Жеңіл аршылатын үйінділер астында алған адамдарды құтқарыңыз.
- ✓ Балалардың, ауру-сыртқаттардың, қарттардың қауіпсіздігін ойластырыңыз, оларды тыныштандырыңыз.
- ✓ Ғимаратқа кірер алдында ондағы баспалдақтардың, қабырғалар мен жабындылардың қирауы қауіп тудырмайтындығына көз жеткізіңіз, зақымданғаны көрініп тұрған ғимараттарға жақын жоламаңыз. Отты ашық пайдаланбаңыз.
- ✓ Пәтерге қайта оралған соң, электр жарығын, газды және су құбырын коммуналдық-техникалық қызмет тексеріп шыққанға дейін қоспаңыз.

Үйінділерді ашуға және қираған ғимараттарда құтқару жұмыстарын жүргізуге көмектесіңіз.

Аяқ астынан басталған өрт адамдарды састырып қоюы мүмкін. Осыған байланысты, әрбір үйде **өрт кезіндегі эвакуациялау жоспарын** әзірлеу ұсынылады. Үйде (пәтерде) барынша қауіпсіз жағдайды қалыптастыру үшін Сіз өрт кезінде эвакуациялау бойынша келесі ұсынымдарды тұрақты түрде орындап жүруіңіз қажет:

- ✓ Сіз әрбір бөлмеден эвакуациялаудың ықтимал қосымша жолдарын білуіңіз тиіс.

Өртеніп жатқан үйден эвакуациялау кезінде артыңыздан ішкі есіктерді жауып жүріңіз.

- ✓ Сыртта жиналатын орын туралы келісіп алыңыз.
- ✓ Терезелер мен есіктеді, қажет болған жағдайда, жылдам ашылатындай күйде болуын қадағалаңыз.
- ✓ Егер үйде өрт туындаса, онда уақытты босқа жоғалтпаңыз.

- ✓ Жылдам қауіпсіз жерге орын ауыстырыңыз да, 101 нөміріне хабарласыңыз.

Егер Сіз үйден аман-есен шыққан болсаңыз, онда сыртта қалғаныңыз жөн, ешбір жағдайда өртеніп жатқан ғимаратқа қайта оралуға тырыспаңыз.

Эвакуация жоспарын жасау кезінде балалардың, қарттардың және мүгедектердің ерекше қажеттіліктерін ескеруді ұмытпаңыз.

Өрт қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша пайдалы кеңестер

Түтін ішінде бағдар жасау қиынға соғатынын және көру қабілеті шектеулі болатынын естен шығармаңыз.

Ұйықтап жатқан кезде Сіз түтіннің иісін сезбейсіз, сондықтан ыстың иісінен қатты ұйқыға кетесіз.

Өрт қауіпсіздігі шаралары бүкіл отбасы үшін аса маңызды және тиісті дайындық қайғылы оқиғаның алдын алуға мүмкіндік береді.

Сіз тұратын үйде (пәтерде) өрт туындауын дер кезінде хабарлау үшін өрт хабарлағышын орнатуға кеңес беріледі. Өрт кезінде **«101» нөміріне хабарласыңыз.**

Қысқы кезеңде болатын табиғи гидрометеорологиялық құбылыстар аса қауіпті сипатқа ие болып табылады.

Қазақстанда ауа райының суытуы көп жағдайда жылдың қысқы мерзімінде жазық далада және оның маңайындағы шөлейт жерлерде азамға аса қауіп тудырады. Алайда, төмен температура жағдайында адамның тірі қалуына желдің жылдамдығы шешуші рөл атқарады.

Ауа температурасы -3°C және желдің жылдамдығы 10-11 м/с болған жағдайда олардың адам денесін суытуға жалпы ықпалы -20°C мәніне тең.

Төмен температура кезінде адамның ұзақ уақыт бойына тірі қалуы оның апат кезіндегі киімі мен аяқ киімінің жағдайына, құрастырған баспанасының сапасына, жанар-жағар май мен азықтық қорек қорына, және ең бастысы, рухани және дене бітімі жағдайына тікелей байланысты.

Апатты жағдай кезінде адамның үстіндегі киімі әдетте оны суықтан (жаурап ұсу, жалпы тону) тек қысқа мерзімге ғана қорғай алады, бірақ бұл уақыт кезеңі **қардан баспана** тұрғызу немесе жақын маңдағы елді мекенге жету үшін жеткілікті.

Суыққа қарсы күрес кезінде есте ұстауға тиіс ең маңызды өсет – дер кезінде тоқта! Тек дене күшіне сеніп аязды тоқтату еш мүмкін емес. Мұндай жағдайда ең дұрысы сақтану қажет – ертерек артқа көз салу, лагерь құру, баспана тұрғызу, демалу және т.б.

Қалай болғанда да, қыс мезгілінде туындаған авариялық жағдай кезінде адамның немесе топтың өзін-өзі құтқаруы қысқы баспана тұрғызудан (үңгір, ін, апан және т.б.) басталуы тиіс.

Қардан тұрғызылған суық баспанада түнеп шығу үшін:

- ✓ Денені барынша түйістіре отырып, бір-біріне тығыз ара-қашықтықта отыру;
- ✓ Барлық түймелерді түймелеу, сыдырма ілгектерді жабу, жең мен балақтың шетін түсіру, капюшон кию;
- ✓ Суланған киімді сығу;
- ✓ Ыстық шай, кофе, сорпа ішу;

- ✓ Аяқты, басты барынша жылы ұстау;
- ✓ Құрамында қанты бар және майлы азық-түліктермен қоректену;
- ✓ Баспананың орналасқан жерін белгілеу;
- ✓ Жылу бөлетін төсеніштерге отыру;
- ✓ Баспанада кіреберіс тесікті тазалауға арналған құрал-сайман ұстау;
- ✓ Қажет болған жағдайда, қолды сермеп жылыту қажет. Бұлшықеттерді

қыздырып, басқа да дене әрекеттерін істеу.

і Алайда, қысқы авариялық жағдайда жапа шектеудің бірден-бір жалғыз мүмкіндігі – бұған жол бермеу. Сондықтан, қыста жолға шықпас бұрын ауа райы жағдайы баратын жеріңізге дейін жетіп алуыңызға мүмкіндік беретініне әбден көз жеткізіп алыңыз.

Алғашқы медициналық жәрдем көрсету

Алғашқы медициналық жәрдем көрсету зардап шеккен адамның алдағы өмірі үшін аса маңызды шара болып табылады. Сондықтан, Сіз бей-жай немқұрайлылық танытпасаңыз, бақытсыздыққа ұшыраған адамның өмірін құтқарып қалуыңыз мүмкін.

Алған жарақаттарының және зақымдардың сипатына қарай зардап шегушіге алғашқы көмекті қалай көрсету керектігі туралы нақтырақ ҚР ІІМ Төтенше жағдайлар жөніндегі комитетінің сайтынан білуге болады⁶.

Сіздің қолыңыздан не келуі мүмкін?

- ✓ қан ағуды тоқтату;
- ✓ жараны байлау;
- ✓ зақымданған қол-аяқты иммобилизациялау (қимылсыз қалдыру);
- ✓ «жедел жәрдем» шақыру;
- ✓ жүрек пен өкпенің жұмыс істеуін қалпына келтіру (реанимация); адамды қауіпті аймақтан эвакуациялау;
- ✓ зардап шегушіге мұқият күтім көрсету;
- ✓ «жедел жәрдем» келіп жеткенше зардап шегуші адамды тыныштандыру үшін әңгімелесу.

Қан тоқтату және жасанды дем алдыру мен жүрекке жабық массаж жасауға арналған іс-әрекеттерге толығырақ тоқталамыз.

Қанды тоқтату.

Сіздің әрекеттеріңіз:

- ✓ зардап шеккен адамды жатқیزیңыз және дененің зақымданған бөлігін жүрек тұсынан шамалы жоғарырақ көтеріңіз;
- ✓ жараның бетінен бөгде заттарды алып тастаңыз, бірақ жараға тереңірек енген заттарды шығаруға әрекеттенбеңіз және терең жараны сумен немесе антисептикпен жумаңыз;
- ✓ жараға алдын ала матадан сулық байлап, қатты қысыңыз, жараның ажырап кеткен екі шетін қосуға тырысыңыз;
- ✓ жарада қалған бөгде затты тікелей күш салып қыспаңыз;

⁶ http://emer.gov.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=11141%3A2012-02-09-05-1231&catid=279%3A2012-02-09-05-00-48&Itemid=82&lang=ru.

- ✓ жараны қысып ұстауды жалғастыра отырып, сулықты дәкемен немесе мата тілімдерімен қысып байлаңыз.

Егер **қысып таңғыш** қанды тоқтатпаса, жараға қан келетін **күретамырды басып тоқтатуға** тырысыңыз.

Егер қан ағу тоқтамаса, не жараның жоғарғы жағынан **бұрау** (бұрауды жазда 2 сағатқа, қыста 1 сағатқа салуға болады), не **бұрауыш** (таяқтар мен ширатылған жіптің көмегімен) салу қажет.

Жасанды дем алдыру және жүрекке массаж жасау техникасы

Зардап шегушіні шалқасынан жатқызыңыз (тегіс, қатты жерге), аяғын шамалы көтеріңкі етіп қойыңыз.

Зардап шегушінің өкпесіне екі рет терең ауа үрлеңіз де, жүрекке жанама массаж жасай бастаңыз:

- ✓ бірқалыпты кезекпен: 15 рет – жүрекке жанама массаж сердца және 2 рет өкпеге жасанды ауа жіберу. Осылай 4 цикл қайталаған соң тамыр соғысын тексеріңіз, егер байқалмаса, онда:
- ✓ жүрек-өкпе реанимациясын жалғастырыңыз.

Жүрек-өкпе реанимациясын жүргізу мынадай белгілер кезінде сәтті өтті деп есептеуге болады:

- ✓ терінің қызаруы;
- ✓ ұйқы күре тамыры соғысының пайда болуы;
- ✓ қайта тыныс ала бастау.

ҚОРЫТЫНДЫ

«25 өмірлік жағдайлар» әдістемелік құралы жастарға әлеуметтену, бейімделу және оңалту процестерінде қолдау көрсетуге бағытталған. Берілген материалдар өмірде кездесетін түрлі жағдайларды тиімді шешу үшін қажетті нақты схемалардың, әдістердің, ұсынымдардың басын біріктіреді.

«Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы жастарға арнап мемлекеттік қолдау көрсету мүмкіндіктері мен шаралары туралы ақпараттарды жинап, жастар үшін әлеуметтік проблемалардың кең спектрін шешу бойынша іс-әрекеттер алгоритмін ұсынады (балабақшаны қалай таңдау қажет және баланы мектепке қалай дайындау керек; мектепті қалай таңдау керек және жоғары білімді қалай алу қажет; баспананы мемлекеттік бағдарламалар арқылы қалай алуға болады; өз құқықтарыңды қалай қорғауға болады; төтенше жағдайлар кезінде өзінді қалай ұстау керек; бизнесті қалай тіркеу керек және заң шеңберінде қалай жүргізу керек және т.б.).

Жастарға мемлекеттік бағдарламалар және олардың операторлары – халықтың әлеуметтік-экономикалық проблемаларын шешуге ықпал ететін мемлекеттік атқарушы органдар туралы, аталған органдар мен құрылымдарға хабарласу тәсілдері, жастардың әлеуметтенуі процесінде жас азаматтар ұшырасатын түрлі жағдайларды өз бетінше шешуі үшін жастардың олармен өзара іс-қимылы әдістері туралы ақпараттар ұсынылады.

Осы әдістемелік құрал жас ұрпақтың қазіргі заманның шындығына шынайы бейімделуі мақсатында мінез-құлықтың тиімді моделін және пайдалы дағдыларды қалыптастыру үшін қажетті ақпаратты алуына мүмкіндік береді.

**МИНИСТЕРСТВО
ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

**НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ
ЦЕНТР «МОЛОДЕЖЬ»**

25 ЖИЗНЕННЫХ СИТУАЦИЙ

МЕТОДИЧЕСКОЕ ПОСОБИЕ

АСТАНА-2015

СОДЕРЖАНИЕ

ВВЕДЕНИЕ	70
ОХРАНА ЗДОРОВЬЯ	71
Основы здоровой жизни. Вредные привычки и их преодоление. Основы стрессоустойчивости.....	71
Бесплатная медицинская помощь	74
Вступление в раннюю половую жизнь. Аборт и его последствия.....	76
ВОПРОСЫ ОБРАЗОВАНИЯ	78
Как выбрать детский сад. Как подготовить ребенка к школе и, не травмируя, научить его самоорганизации	78
С чего начать самообразование. Возможности знания иностранных языков	81
Советы по выбору специальности/профессии	83
Как лучше подготовиться к ЕНТ. Как получить высшее образование. Как стать стипендиатом программы «Болашак».....	84
ЖИЛИЩНЫЕ ВОПРОСЫ	88
Пути приобретения жилья (жилье по государственной программе; арендное жилье)	88
Как получить прописку.....	89
Основы семейной экономики. Ведение домашней бухгалтерии. Как создать комфорт жилья при ограниченных средствах.....	90
ТРУДОУСТРОЙСТВО	94
Поиски работы. Как правильно составлять резюме/портфолио. Как вести себя на собеседовании.....	94
Правила обращения в молодежный ресурсный центр и бюро трудоустройства. Государственные курсы повышения квалификации	97
Статус безработного.....	98
Правила оформления трудового договора.....	100
Свой бизнес. Индивидуальное предпринимательство	101
СОЦИАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ	104
Виды государственных пособий. Услуги «электронного правительства»	104
Услуги для людей с ограниченными возможностями.....	106
Рекомендации по взаимодействию уполномоченного органа по вопросам государственной молодежной политики на местном уровне с представителями различных категорий молодежи и иных местных исполнительных органов	107
Участие в государственных программах, направленных на поддержку и развитие молодежи.....	108

ПРАВОВЫЕ ВОПРОСЫ	113
Конституционные права на судебную защиту и на правозащитника (поиск адвоката).....	113
Оформление судебного иска	115
Незаконное увольнение	116
Коррупционные действия сотрудников госорганов	117
Права молодых людей, состоящих в законном и гражданском браках. Раздел имущества	118
Основы семейного права. Родительские права. Права воспитанника детского дома	121
ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ СИТУАЦИИ	124
Поведение при наводнении, землетрясении, пожаре и ухудшении климатических условий	124
Оказание первой медицинской помощи	128
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	130
Список использованных источников и литературы	131

ВВЕДЕНИЕ

Актуальность данного методического пособия определяется возрастающими потребностями казахстанского общества в поисках путей создания условий для успешной социализации молодых людей в возрасте от 14 до 29 лет, возможными проблемными ситуациями, которые могут возникать на пути формирования личности и осуществления жизнедеятельности.

Вопрос жизнестойкости среди молодежи, становление молодого человека как специалиста, дополнительное получение профессиональных знаний, решение таких проблем, как формирование личности, эффективного стиля деятельности и общения, повышение правовой грамотности, проектирование своей жизни после окончания вуза имеет большое практическое значение.

В настоящее время в государственной молодежной политике Республики Казахстан расставлены приоритетные акценты в повышении уровня гражданской сознательности и самостоятельности молодежи. Поэтому в методическом пособии затронуты вопросы принятия решений в различных жизненных ситуациях, информированности о гражданских правах и обязанностях.

Методическое пособие состоит из 7 разделов. Каждый раздел рассматривает актуальные жизненные ситуации и предлагаются рекомендации по вопросам образования и трудоустройства, советы по правильному питанию и здоровому образу жизни, раскрываются вопросы организации и ведения семейного бюджета и индивидуального бизнеса. Рассмотрены вопросы, касающиеся воспитания детей и организации их образования, а также правового регулирования внутрисемейных отношений. Представлены модели поведения в нестандартных и чрезвычайных ситуациях. Молодые люди имеют возможность подробно узнать о государственных программах и правилах участия в них. Предложены наиболее рациональные схемы решения, которые включают и способы объективной оценки уровня серьезности возникающих проблем. Пособие располагает не только конкретными схемами решения проблем, но и рекомендациями в области наиболее приемлемого поведения в той или иной ситуации, что научит молодых людей всегда сохранять рассудочность мышления в экстренных или тяжелых жизненных ситуациях.

Все темы методического пособия ориентированы на практическое применение получаемых знаний в определенных жизненных ситуациях. Методические материалы предназначены для молодых людей, а также для работников институтов и организаций, ответственных за реализацию государственной молодежной политики.

ОХРАНА ЗДОРОВЬЯ

Основы здоровой жизни. Вредные привычки и их преодоление. Основы стрессоустойчивости

Составляющих здорового образа жизни очень много, это – правильное питание, активность и движение, организованный распорядок дня и другое, на что ежедневно нужно обращать внимание, и поддерживать эти факторы постоянно. К основным принципам здоровой жизни относятся следующее.

1. Правильное и сбалансированное питание

Практикуйте дробное питание – есть часто, но понемногу

Не пропускайте основные приемы пищи (завтрак, обед, ужин)

Ежедневно кушайте фрукты и овощи

Употребляйте продукты с содержанием кальция (творог, йогурт, сыр, молоко)

Утром перед едой выпивайте стакан теплой воды

Добавьте в рацион растительные (оливковое, льняное, соевое) масла

Сократите количество жирной пищи

Ограничьте употребление сахара

2. Физические нагрузки

Практикуйте ежедневные тридцатиминутные прогулки на свежем воздухе

Ежедневно делайте утреннюю гимнастику

Принимайте водные и банные процедуры

Регулярно занимайтесь любимым видом спорта

3. Отказ от вредных привычек

Откажитесь от:

Алкоголя

Курения

Переедания

Наркотиков

4. Психологический и эмоциональный комфорт

Соблюдайте правила здорового сна – от шести до восьми часов ночного отдыха

Общайтесь с приятными людьми

Не унывайте ни при каких обстоятельствах

Разгадывайте кроссворды, больше читайте, учите иностранные языки

Чаще улыбайтесь и смейтесь

5. Личная гигиена

Внимательно следите за гигиеной:

Кожи

Ежедневно мойтесь теплой водой

Следите за чистотой рук и ногтей

Волос

Не стоит мыть волосы горячей водой

Голову необходимо мыть по мере загрязнения

Полости рта

Чистить зубы необходимо ежедневно утром и вечером

После приема пищи обязательно полощите рот

Для профилактики посещайте стоматолога не реже двух раз в год

Как известно, вредные привычки приводят к различным заболеваниям, социальному неблагополучию, отрицательно сказываются на трудовой, спортивной и творческой деятельности людей. К наиболее вредным привычкам

относят употребление алкоголя, табака, разных наркотических веществ, приводящих к психическим и физиологическим расстройствам. Для их преодоления предлагаем следующий алгоритм действий.

1. ПРИЗНАЙТЕ НАЛИЧИЕ ВРЕДНЫХ ПРИВЫЧЕК У СЕБЯ

Во-первых, перестаньте оправдывать себя в своих глазах — вы таким образом защищаете не себя, а свои привычки, свою зависимость. Попробуйте определить, что именно толкает вас к этой привычке.

2. ПРИМИТЕ ТВЕРДОЕ И ОСОЗНАННОЕ РЕШЕНИЕ ИЗБАВИТЬСЯ ОТ ВРЕДНЫХ ПРИВЫЧЕК

Без вашего твердого решения и горячего желания вам не справиться с такой масштабной задачей. Помните, что сила воли, неподкрепленная осознанным решением, не поможет до конца искоренить пагубную привычку.

3. ЗАМЕНИТЕ ВРЕДНУЮ ПРИВЫЧКУ ЧЕМ-НИБУДЬ ПОЛОЖИТЕЛЬНЫМ И ПОЛЕЗНЫМ

Например, если вы хотите бросить курить, то используйте свободное время на занятия физкультурой (бег, катание на велосипеде, зарядка) или на полезное чтение.

4. НЕ СТЕСНЯЙТЕСЬ ПОПРОСИТЬ ПОМОЩИ В ПРЕОДОЛЕНИИ ВРЕДНЫХ ПРИВЫЧЕК

Скажите членам семьи и друзьям, что вы стараетесь порвать со своей привычкой, и попросите их напоминать вам об этом, когда им покажется, что вы опять возвращаетесь к ней. Поговорите с теми, кому удалось справиться с такой же проблемой. Обратитесь к помощи квалифицированных специалистов.

5. НАБЕРИТЕСЬ ТЕРПЕНИЯ И БУДЬТЕ РЕАЛИСТИЧНЫМИ

Не ожидайте быстрого результата сразу. Некоторые привычки, которые приобретались годами, нелегко искоренить, и на это потребуется время и усилия.

(<http://ru.wikihow.com/> - полезная ссылка)

Термин «стресс» давно и очень прочно обосновался в сознании современного человека. Нынешний жизненный ритм способен провоцировать множество нервных стрессов. Это и завал дел на работе, и неудачно сложившийся день, и т.д. Даже мелкие и средние неприятности зачастую заканчиваются стрессом, не говоря о серьезных проблемах. Поэтому повышение стрессоустойчивости — это достаточно серьезная задача.

Психологические средства

Слушайте
релаксирующую
музыку

Запомните простое
правило: «Ваша
жизнь и ваше
здоровье
превыше всего»

Научитесь
переключаться и
отвлекаться

Старайтесь замечать
как можно больше
хорошего в окружа-
ющем мире и не об-
ращать внимания на
неприятные мелочи

Психогигиенические средства

Организируйте интересный
досуг (просмотр
позитивных фильмов,
встреча с друзьями,
чтение книг и т.д.)

Занимайтесь
физическими нагрузками

Старайтесь обеспечить
себе полноценный отдых
и сон

Организационные средства

Составляйте для себя расписание дня

Медико-биологические средства

Посещайте массаж, водные
процедуры, бани

Соблюдайте правильный
режим питания

Медико-биологические средства

Принимайте витамины
и минеральные
вещества

Используйте аромамасла

Употребляйте
зеленый чай

Бесплатная медицинская помощь

Ежегодно в Казахстане из бюджета выделяются сотни миллиардов тенге на систему здравоохранения, чтобы каждый гражданин смог получать бесплатную

медицинскую помощь в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи (ГОБМП).

Постановлением Правительства РК бесплатная медицинская помощь предоставляется гражданам Республики Казахстан и оралманам за счет бюджетных средств и включает профилактические, диагностические и лечебные медицинские услуги, обладающие наибольшей доказанной эффективностью.

Следует знать, что *фактически весь основной спектр услуг можно получить бесплатно в государственных организациях здравоохранения* и без обращения в частные.

В перечень ГОБМП входят **скорая медицинская помощь, санитарная авиация, амбулаторно-поликлиническая помощь.**

Стационарная медицинская помощь осуществляется по направлению поликлиники, а если необходима экстренная помощь, то пациент принимается вне зависимости от наличия направления.

Некоторые категории граждан могут получить бесплатно и **стоматологическую помощь**. К примеру, социально незащищенным группам населения оказывают экстренную стоматологическую помощь. Дети до 18 лет с врожденной патологией челюстно-лицевой области и беременные женщины могут получить бесплатно плановую стоматологическую, а также ортодонтическую помощь.

Что касается, обеспечения лекарствами, то и здесь предусмотрены определённые льготы.

Бесплатные лекарства положены всем категориям граждан в рамках гарантированного объема бесплатной медицинской помощи, если им оказывают *стационарную или скорую медицинскую помощь*.

Что же касается **бесплатного и льготного обеспечения лекарствами** (когда пациент оплачивает 50 процентов от стоимости лекарства), то выдаются они по определенному перечню видов заболеваний и продаются в аптеках по рецепту.

С перечнем лекарственных средств, отпускаемых бесплатно или с 50-процентной оплатой, можно ознакомиться в поликлиниках или на сайте Министерства здравоохранения и социального развития РК.

В особо сложных случаях граждане Казахстана могут получить медицинскую помощь в ведущих государственных медицинских центрах страны, а также за рубежом.

Подобное лечение можно получить в соответствии с **квотой**. Квота гарантирует бесплатное обследование, лечение, включая проведение операции и предоставление медикаментов и питания.

В каких случаях выдают квоту? Квота рассчитана на предоставление медицинской помощи за счет государственных средств в условиях стационара.

При наличии показаний на стационарное лечение больному выдается направление. Пациент после получения регистрационного номера может самостоятельно отслеживать свободные места для госпитализации в больницах РК на веб-сайте Республиканского бюро госпитализации <http://www.med-emer.kz/cdb/8/>.

В случае, если в Казахстане невозможно получить эффективное лечение, есть возможность получить **квоту на лечение за рубежом**.

Для этого необходимо представить следующие документы:

1. **Медицинское заключение** – с казахстанской больницы, где больной проходил лечение. В справке указывается что медицинские организации страны, не могут обеспечить больному необходимого лечения.

2. **Выписку из истории болезни** с указанием основного и сопутствующего заболеваний, результатов диагностических исследований, проведенного курса лечения.

3. **Заключение профильных специалистов** управления здравоохранения города или области.

4. **Ходатайство местного управления здравоохранения** – города или области. Этот документ – фактически выступает направлением на лечение за рубеж.

Заявка рассматривается в течение 30 календарных дней. При отказе в течение 5 рабочих дней пациенту рекомендуется получение медицинской помощи на территории республики.

При принятии положительного решения заключается договор с зарубежной медицинской организацией на предоставление медицинских услуг гражданам РК.

И Государственные медицинские организации могут оказывать **платные медицинские услуги, не входящих в ГОМБП**, а также по инициативе пациентов без направления врача, при медицинском обследовании граждан для поступления на работу и учебу, добровольном медицинском страховании.

В остальных случаях, если с вас требует оплату, вы можете обратиться по телефонам доверия при территориальных департаментах Комитета контроля медицинской и фармацевтической деятельности.

Вступление в раннюю половую жизнь. Аборт и его последствия

Проблема раннего вступления в половую жизнь является одной из актуальных проблем современной молодежи. Причинами часто являются любопытство и влияние окружающей среды. Но важно помнить, что преждевременное начало половой жизни имеет последствия:

- +** Серьезный вред наносится физическому и умственному развитию подростка
- +** Ранняя беременность часто приводит к бесплодию
- +** Передачи венерических заболеваний
- +** Риски возникновения ранней беременности, которая чаще всего заканчивается абортом.

К большому сожалению, многие молодые девушки не знают, что никакие достижения в области медицины, современные медикаменты не могут снизить тот риск, которому подвергается здоровье женщины при проведении аборта и тот вред, который будет причинён ей в его результате. Так в чём же именно заключается вред аборта?

Инфекционное осложнение	• После аборта женский иммунитет очень снижен, поэтому его вред огромен. Если разовьётся инфекция, то она может привести к общему заражению крови
Бесплодие	• Аборт всегда сопровождается местным воспалением, пусть даже протекающим без повышения температуры и других признаков инфекции, что вызывает бесплодие
Гормональный сбой	• После аборта происходит тяжёлый гормональный сбой, на фоне которого увеличивается риск образования доброкачественных и злокачественных опухолей
Нарушение целостности стенки матки (перфорация) и ее разрыв	• Приводит к ампутации матки с невозможностью в дальнейшем забеременеть, в некоторых случаях к гибели
Психологический аспект	• Психические нарушения в виде депрессии и астенического синдрома

ВОПРОСЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Как выбрать детский сад. Как подготовить ребенка к школе и, не травмируя, научить его самоорганизации

Очень важный момент в жизни малыша – это начало посещения детского сада. Молодым родителям необходимо серьезно и ответственно подготовиться к данному этапу. Лучше задуматься о садике, едва малыш появится на свет.

Для этого Вам нужно подать заявление в орган образования или центр обслуживания населения (ЦОН) по месту прописки, а также Вы можете воспользоваться онлайн-услугой через интернет-портал «Электронное правительство» (www.egov.kz). Ваше заявление будет зарегистрировано в отделе дошкольного воспитания. После за ребенком будет закреплена очередь в детсад. В порядке очереди, когда будут в наличии свободные места, малыш будет зачислен в группу.

Детские сады делятся на три группы, от вида которого зависит программа обучения, количество детей в группе, качество питания и игрушек		
ГОСУДАРСТВЕННЫЕ Главное преимущество – это низкая стоимость. Цена от 6000 до 12000 тенге в месяц. Также существуют льготы, например, для мам-одиночек, для многодетных семей и т.д. Недостаток государственного детского сада в том, что там очень большие группы и нет индивидуального подхода к каждому ребенку	ЧАСТНЫЕ Если в семье достаточно финансов для того, чтобы оплатить услуги частного детского сада, то это идеальный вариант для любого малыша. Там интересная программа развития, в группах около 15 человек, дети хорошо обеспечены игрушками, вкусное и разнообразное питание и множество других преимуществ. Единственный недостаток частного детского сада – это его стоимость.	ДОМАШНИЕ (СЕМЕЙНЫЕ) Обычно это обустроенная спальня и игровая комната в частной квартире или же в снятом помещении. Там работают воспитательница, няня и повар; а для детей постарше приглашаются преподаватели иностранных языков, музыки, рисования. Плюсы домашнего детского сада: мало детей (3-5 человек), индивидуальный подход к питанию, максимум внимания. Но там очень высокая оплата и иногда недостаточно просторное помещение

Прежде, чем сделать выбор, подробно узнайте все о садике: поговорите с родителями детей, которые уже его посещают, узнайте у них, какой там уход за детьми, как оборудован садик, каковы воспитатели и другие подробности. Обратите внимание на территорию детского сада, ограждена ли детская площадка. Пообщайтесь с будущей воспитательницей, а также с врачом детского сада. Попросите заведующую рассказать Вам о персонале и о занятиях с детьми.

Критерии, по которым родители выбирают детсады, бывают разные. Но по каким бы критериям Вы не выбрали садик для ребенка, Вы можете быть уверены, что «стандарт дошкольного уровня образования» реализуется абсолютно во всех дошкольных детских учреждениях.

После как ребенок завершил посещение детского сада, перед родителями встает вопрос подготовки к школе. Многие родители полагают, что готовность к школе – это умение читать, считать и писать. Но на самом деле этот вопрос значительно более обширный. Казалось бы, для того, чтобы научить ребенка читать, писать и тем более решать задачи, нужно отправить его в школу, где всему обучают. Но нынешняя практика показывает, что ребенку необходимо уже все это

уметь, поскольку иначе будет сложно угнаться за темпом обучения «продвинутых» сверстников. Поэтому родителям следует ответственно относиться к процессу предшкольной подготовки и не полениться позаниматься с ребенком.

При подготовке ребенка следует обратить внимание на следующее.

 <p>Развитие общего кругозора (проводить познавательные беседы с ребенком, чтение книг и их обсуждение)</p>	 <p>Изучение букв и цифр, геометрических фигур и цветов, понятий право/лево, большой/маленький, широкий/узкий и т.д.</p>	 <p>Формирование умения читать и считать (по возможности)</p>
 <p>Обязательное развитие мелкой моторики (занятия на развитие ловкости кистей и пальчиков, рисовать, лепить, работать с конструктором, уметь манипулировать с мелкими предметами типа бусинок, монеток, спичек, зубочисток)</p>	 <p>Тренировка памяти (заучивание стихов и песен)</p>	 <p>Тренировка умения анализировать, классифицировать (просить ребенка структурировать историю, выявить, что случилось сначала, что потом, уметь собрать из частей картинки целое, разложить предметы по какому-либо признаку)</p>

Однако, хорошо считающий мальчик или же девочка, рассказывающая стихи страницами, могут быть, слабо готовы к школе, если обладают низким уровнем психологической, личностной и коммуникативной (социально-психологической) готовности к школе.

Наряду с запасом знаний, ребенку также необходимо следующее.

 <p>Уметь общаться, понимать и главное применять в повседневной жизни морально-нравственные нормы, принятые в обществе</p>	 <p>Не бояться вступать в контакты со взрослыми и сверстниками</p>	 <p>Уметь отстаивать свою позицию цивилизованными методами и не проявлять неуместной агрессии или, напротив, излишней боязливости и робости</p>	 <p>Осознавать смысл процесса обучения в школе, понимать, что дает получение знаний, каков порядок учебы в школе</p>
 <p>Уметь подчиняться установленным правилам, знать, что такое дисциплина и порядок</p>	 <p>Иметь положительную мотивацию, желание учиться</p>	 <p>Уметь целенаправленно и по своей инициативе работать над заданием, организовывать, планировать свои действия и отвечать за их последствия (к примеру, самостоятельно собирать свой портфель и следить за выполнением домашних заданий)</p>	 <p>Иметь позитивное отношение к самому себе</p>

Важно помнить, что не менее важна и физическая подготовка: нагрузка на иммунитет в первый школьный год будет серьезной. Ребенку необходимо много движения (в идеале – занятия в спортивной секции, которые дают помимо здоровья также и дисциплинарные навыки), свежий воздух, полноценное питание.

Если у малыша есть нарушения здоровья, необходимо обязательно проконсультироваться с врачом и получить рекомендации относительно коррекции состояния и организации процесса обучения.

И самое главное для ребенка – это родительская поддержка, что бы ни происходило в школе.

Также, в этом промежутке важно научить ребенка самоорганизации, благодаря этому будут развиты такие качества, как целеустремленность, активность, мотивированность, самостоятельность и ответственность.

Распорядок дня

Четкий распорядок дня является отличной основой для формирования хороших навыков самоорганизации. Школьники, привыкшие к нему в семье или в детском саду, своевременно выполняют необходимые задания, привыкают к упорядоченности в делах. Рекомендуется установить диапазоны времени выполнения каких-либо действий. Например, ложиться спать не позднее 23.00, выполнять домашние задания с 14.00 до 16.00 и т.д.

Планирование

Для самоорганизации помогает заблаговременное планирование. Можно планировать на один день, на целую неделю, на каждые выходные и т.д. Первоначально родителям необходимо помогать детям в этом процессе, постепенно уменьшая свое участие.

Организация досуга

Обилие свободного времени, не заполненного никакой деятельностью, ведет к чрезмерному расслаблению и ухудшению навыков самоорганизации. Избежать этого позволит заблаговременное составление списка занятий на досуге.

Постановка целей

Для развития навыков самоорганизации важно, чтобы уже с раннего возраста у ребенка были цели. Цели могут быть самыми разнообразными: от создания аппликации до окончания школы с медалью. Главное, чтобы их достижение было не сиюминутным, а занимало хотя бы несколько часов. Если количество задач и целей очень большое, необходимо помочь ребенку распределить их по степени важности.

Поэтапное выполнение

Это еще один хороший способ для развития самоорганизации. Он состоит в том, что выполнение какой-либо деятельности разбивается на этапы,

Баланс между занятостью и досугом

Если вы хотите привить своему ребенку навык самоорганизации, то это абсолютно не означает, что нужно загрузить полезной деятельностью каждый миг его жизни. Нужно соблюдать строгий баланс между различными обязанностями ребенка (по учебе, по дому и т.д.) и досугом.

❶ Важно отметить, что полная самоорганизация возможна только у старших школьников и взрослых людей.

С чего начать самообразование. Возможности знания иностранных языков

Несомненно, у самообразования есть множество преимуществ: вы получаете более актуальные знания, в полном соответствии со своими потребностями и интересами вы составляете персонализированную программу обучения и, наконец, самообразование бесплатно. Так с чего начать свое самообразование и как сделать его эффективным?

- ❖ Для начала изучайте английский язык, так как большинство новых идей появляются сначала именно на английском. Именно этот язык является универсальным языком интернета, и шансы найти ответы на вопросы на английском гораздо больше, чем на русском или любом другом языке.
- ❖ Как и в любой науке, начинайте с основ. Для начала стоит прочитать 100 лучших книг. Если вас интересует самосовершенствование именно в работе, более познавательным будет список 100 лучших книг по бизнесу.
- ❖ Возьмите за правило использовать время в транспорте и на прогулках/пробежках на самообразование. Если вы передвигаетесь на общественном транспорте, вам будет легко прочитать книгу или посмотреть видео в дороге. Во время езды за рулем, бега или прогулки более подходящим станет вариант аудиокниг.
- ❖ Используйте общение в форумах для того, чтобы закрепить материал. Общаясь с реальными людьми, можно получить практическую актуальную информацию от практиков, и эта информация, как правило, недоступна из книг или общетеоретических блогов. Также, общение в форумах это одна из форм налаживания полезных связей. Посещайте конференции или принимайте участие в вебинарах.
- ❖ Применяйте свои знания — это обязательный этап усвоения информации и условие роста компетентности.

Так, современность требует от нас открытости и коммуникабельности, поэтому знание иностранных языков становится необходимостью для тех, кто стремится найти свое место в жизни, овладеть престижной профессией, создать себе и своей семье хорошее настоящее и обеспеченное будущее.

Изучить иностранный язык можно либо в университете на соответствующей кафедре, либо самостоятельно, либо на специализированных курсах.

При самостоятельном изучении языка полезно почитать словарь, послушать, вслушиваясь, радио (даже если ничего не понимаешь). Начните со словаря, чтобы потом с ним не расставаться; придумывайте себе ситуации: встреча с другом, кино, спорт и т.д. Выработка правильного произношения тоже очень важна — это гарантия правильного и легкого понимания не только устной речи, но и письменной. Говорить на иностранном языке — значит думать на нем, а думают люди словами, произнося их мысленно.

Общие правила изучения языка.

Занимайтесь ежедневно! Успеха можно добиться, обучаясь не менее 10 – 12 часов в неделю

Сделайте разнообразной форму занятий (устали от занятий грамматикой – читайте; устали читать – слушайте аудиокурсы изучаемого языка, радио или магнитофон и т.д.; смотрите фильмы на изучаемом Вами языке)

Учите слова по ситуациям, а не по списку. Необходимо овладеть ходовыми выражениями типа «по-моему», «имеет смысл», «дайте минуту подумать» и т.п., чтобы при беседе с их помощью у вас было время обдумать очередную фразу

Пользуйтесь любой возможностью общения с теми, кто говорит на этом языке

Учите как можно больше наизусть. Но только то, что интересно для Вас и на родном языке, и, разумеется, лишь заведомо правильные в языковом отношении тексты

Читайте больше на изучаемом языке, но опять-таки, только то, что интересно и на родном. Пословицы, поговорки, жаргонизмы и т.д. следует запоминать во всей широте их значений

В нынешнее время большие возможности для изучения иностранного языка предоставляет просторы Интернета. Можно найти большое количество бесплатных полезных сайтов. На таких сайтах Вам будут полезны:

- ✚ **Онлайн-занятия:** в данную группу попали сайты, которые в режиме реального времени предлагают выполнить различные задания.
- ✚ **Онлайн-переводчики:** несмотря на то, что они еще далеки до совершенства, они обладают неоспоримыми преимуществами, такими как: оперативное обновление (по сравнению с бумажными изданиями)
- ✚ **Электронные библиотеки:** в них собраны учебники, книги, журналы, тексты песен, словари, обучающие программы и др.

Если Вы решили изучать иностранный язык на языковых курсах, то, прежде всего, следует определить цель, для чего Вам необходимо изучить язык (нужно ли это для работы или туристической поездки). В зависимости от этого выбираются курсы с оптимальной длительностью, программой и формой обучения. Следует обратить внимание на квалификацию преподавателей. Разумеется, профильное образование и международные сертификаты – это неплохая характеристика. Но, кроме этого, лучше, если они постоянно работают на курсах и методика преподавания уже четко отлажена. Обратите внимание и на количество человек в группе. Если обучающихся больше десяти, то лучше поискать другие курсы. Языковые курсы в обязательном порядке должны иметь лицензию

государственного образца, что отразится и на документе, выдаваемом после окончания курсов.

Советы по выбору специальности/профессии

Каждый молодой человек задумывается, какую профессию выбрать для себя и как не ошибиться с выбором. Правильный выбор профессионального будущего является одним из главных решений в жизни, основой самоутверждения в обществе, которое влияет на благополучие человека и его жизненный успех.

Для начала нужно разобраться, какие профессии существуют, и для чего каждый конкретный профессионал нужен. Чтобы составить полную картину о профессии, нужно ответить на вопросы: что делает профессионал? В чем состоит результат его деятельности? В каких условиях профессионал трудится?

Выбирая профессию, также важно знать, какие требования предъявляются к специалисту, причем не только в плане знаний и умений, но и в плане уровня развития его способностей и личностных качеств

Лучше всех о своей профессии расскажут специалисты-профессионалы. Каждый молодой человек, стоящий перед выбором профессии, окружен взрослыми людьми, которые одновременно являются профессионалами в той или иной деятельности. Их увлеченный рассказ о своем деле может стать мощным толчком к развитию живого интереса к определенной сфере человеческой деятельности

Один из эффективных способов выбора специальности – практика (стажировка) на предприятии во время школьных каникул. Этот способ позволит получить реальное представление о профессии

Определите для себя то, что вы стремитесь получить от работы. Большинство хотят получать высокую зарплату. Но и она не всегда может подарить радость от работы, потому что человеку свойственно развиваться, стремиться к новому. И чем сильнее в тебе тяга к изменениям, тем больше возможностей для личностного и профессионального роста ты найдешь в своей работе

Затем нужно выбрать учебное заведение, в котором можно получить специальность и освоить профессию. Главной ценностью любого учебного заведения является его преподавательский состав. Стоит обратить внимание на техническое и материальное оснащение учебного процесса

Составив такую картину на несколько профессий, вы наконец-то сможете решить: что нравится, а что нет, в чем добьетесь успеха, а в чем – нет. Имея четкую структуру, вы также сможете определиться, почему вам не нравится та или иная профессия. Чем больше профессий переберете, тем точнее и осознанней будет ваш выбор.

Помните! Человек более успешен в той деятельности, которая ему по душе. Поэтому, выбирая профессию, нужно обратить внимание на то, чем интересно заниматься, что доставляет удовольствие.

Как лучше подготовиться к ЕНТ. Как получить высшее образование. Как стать стипендиатом программы «Болашак»

Каждый из нас прекрасно понимает, что для того чтобы набрать желаемый балл для поступления в вуз, нужно уделить особенное внимание подготовке к ЕНТ. Вот несколько советов о том, как лучше подготовиться к сдаче ЕНТ:

 <p>Протестируйте себя. Прорешайте вариант теста ЕНТ без посторонней помощи, без шпор и без интернета. Засеките время которое вы тратите на решение того или иного предмета</p>	 <p>Учите по темам. По истории, например, не стоит заучивать вопросы из сборников тестов ЕНТ. Это будет не очень хорошо лично для вас. Найдите учебники за 5-9 классы и начинайте разбирать каждую тему отдельно. Чтоб лучше запоминать, можно делать краткий конспект пройденного материала, или рисовать понятные вам схемы</p>
 <p>Обязательно прорабатываете те вопросы, где вы сделали ошибку. Лучше всего самим находить правильный ответ, ведь при поиске вы наверняка запомните то, что вам нужно, и впредь не совершите подобной ошибки</p>	 <p>Важно правильно распределить время на подготовку к ЕНТ. Если вы обложитесь книжками и усядетесь за решение тестов, берясь то за один, то за другой предмет, то такая подготовка не даст желаемого результата. Стоит распланировать время на каждый предмет</p>
 <p>Не отвлекайтесь! Если вы решили заниматься подготовкой к ЕНТ, то выйдите из социальных сетей, уберите подальше телефон, предупредите родителей о том, что вы сели заниматься, чтобы они вас не отвлекали</p>	 <p>При подготовке не бойтесь задавать, может быть глупые вопросы, учителям. Если вы не поняли тему самостоятельно, и нуждаетесь в помощи учителя, то обязательно подойдите и попросите вам помочь</p>
 <p>Не переставайте заниматься! Лучше всего готовиться каждый день, пусть по не многу, но только каждый день</p>	 <p>По математике и по физике старайтесь не пользоваться калькулятором вообще. Если постоянно вычислять без калькулятора, то в скором времени вы научитесь прекрасно решать и без него</p>

На сегодняшний день в Казахстане насчитывается 126 высших учебных заведения. Резонно, что у молодого человека на разных стадиях поисков обязательно возникает вопрос: какое учебное заведение для него наиболее подходит?

Ежегодно Независимым казахстанским агентством по обеспечению качества образования составляется Национальный рейтинг лучших многопрофильных вузов Казахстана, с которым можно ознакомиться по ссылке: <http://nkaoko.kz/index.php/ru/rejting-vuzov/rejting-vuzov-kazakhstan-2015>.

В высших учебных заведениях Казахстана существует 3 формы обучения.

ДНЕВНАЯ	ЗАОЧНАЯ	ДИСТАНЦИОННАЯ
Занятия проходят шесть раз в неделю. Сессия два раза в год: летняя и зимняя. Каникулы с июля по август и в феврале. Студентам предоставляется отсрочка от службы в армии	Обучение на заочном отделении подразумевает самостоятельные занятия и посещение института только 2 раза в год длительностью 20-30 календарных дней для получения новых знаний и сдачи зачетов и экзаменов	Дистанционное профессиональное обучение проходит через Интернет по индивидуальному графику и доступно 365 дней, 24 часа в сутки.

Чтобы поступить в вуз, школьникам необходимо пройти единое национальное тестирование (ЕНТ), а выпускникам профессионально-технических учебных заведений – комплексное тестирование (КТ).

Существует несколько способов финансирования учебы.

Государственный образовательный грант	Бесплатная учеба + стипендия. Преимущественное право на государственный грант имеют учащиеся, награжденные знаком «Алтын белгі», призеры международных и республиканских олимпиад и конкурсов по профилирующим предметам. Присуждает гранты Конкурсная комиссия Министерства образования и науки. От претендентов на грант требуется высокие проходные баллы
Государственный образовательный кредит	Предоставляется для оплаты образования на конкурсной основе. Между заемщиком, вузом и банком заключается трехстороннее соглашение, предусматривающее планируемый размер кредита на весь срок обучения в тенге, в ценах на момент выдачи кредита, назначение кредита, условия выдачи и сроки погашения кредита, обязательства сторон, в том числе обязательство заемщика по обеспечению возврата кредита (поручительство одного или более трудоспособных граждан, имеющих постоянный источник дохода, или юридических лиц). По завершении обучения банк выдаст Вам извещение об общей сумме бюджетных средств, затраченных на ваше обучение
Частный грант	Могут дать не только абитуриенту, но и студенту любого курса на срок от семестра до нескольких лет. И его

	необходимо оправдать – безупречной учебой и поведением. Если семестр не сдал на отлично, грантодатель вправе забрать свои деньги или передать их другому студенту
Собственные средства	Оплата за обучение в высшем учебном заведении производится за счет собственных средств

Также существует международная стипендия «Болашак» для обучения за рубежом. Программа предусматривает подготовку казахстанских кадров в ведущих зарубежных университетах. После учебы они трудятся на государственной службе, в международных организациях и акционерных структурах, что способствует формированию новой управленческой и бизнес-элиты страны.

Международная стипендия «Болашак» стала своеобразным гарантом успешного карьерного роста и профессиональной самореализации ее выпускников. По данной программе вы можете обучаться в таких странах как: США, Великобритания, Германия, Россия, Австралия, Австрия, Венгрия, Дания, Испания, Италия, Канада, Китай, Франция, Чехия, Швеция, Швейцария, Япония и др.

Для того, чтобы стать стипендиатом программы «Болашак», необходимо.

1.	ВЫБРАТЬ КАТЕГОРИЮ ПРЕТЕНДЕНТОВ	<p>Всего 7 категорий:</p> <ul style="list-style-type: none"> • категория самостоятельно поступивших • категория государственных служащих • категория научно-педагогических работников • категория выпускников вузов • категория работников культуры • категория работников редакции СМИ • категория претендентов на стажировки
2.	ОЗНАКОМИТЬСЯ С ТРЕБОВАНИЯМИ КАТЕГОРИИ ПРЕТЕНДЕНТОВ	<p>Программа обучения: магистратура, докторантура, резидентура</p> <ul style="list-style-type: none"> • Общий стаж работы не менее 2 (двух) лет • Магистратура и резидентура – средний балл бакалавра/специалиста не менее 4,50 из 5,0 (GPA 3,37 из 4,00/4,33) • Докторантура – средний балл бакалавра/специалиста 4,00 из 5,00 (2,67 из 4,00/4,33 GPA) • Соответствие вуза Списку рекомендуемых вузов • Соответствие специальности по приглашению с Перечнем приоритетных специальностей
3.	ПОДГОТОВИТЬ ПОЛНЫЙ ПАКЕТ ДОКУМЕНТОВ	<ul style="list-style-type: none"> • Заявление-обоснование • Анкета претендента • Копии и оригиналы удостоверения личности и паспорта

		<ul style="list-style-type: none"> • Нотариально заверенные копии документов, подтверждающих трудовую деятельность • Нотариально заверенная копия диплома • Рекомендательное письмо от работодателя • Медицинская справка 082/у
4.	<i>ПРЕДОСТАВИТЬ ДОКУМЕНТЫ</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Оригиналы документов предоставить в Центр международных программ или ЦОН • Скан-копии документов отправить через портал «Электронного правительства»
5.	<i>ПРОЙТИ ВСЕ ЭТАПЫ ОТБОРОЧНОГО ТУРА</i>	<p>I тур: Иностранный язык</p> <p>II тур: Казтест</p> <p>III тур: Психотест</p> <p>IV тур: Собеседование с независимой экспертной комиссией</p> <p>V тур: Заседание Республиканской комиссии</p>

ЖИЛИЩНЫЕ ВОПРОСЫ

Пути приобретения жилья (жилье по государственной программе; арендное жилье)

Жилищный вопрос в Казахстане остается остроактуальной проблемой, которая волнует особенно молодежь. Постоянный рост цен на недвижимость не позволяет вступающим в жизнь молодым людям с невысокими доходами самостоятельно приобрести жилье.

Именно поэтому в рамках реализации Государственной программы «Развитие регионов до 2020 года» предусмотрены различные возможности для увеличения доступности жилья. В частности, госпрограммой предусмотрено следующие основные направления строительства жилья:

1. **Жилье для очередников местных исполнительных органов.**
2. **Жилье по линии Жилстройсбербанка:**
 - для всех категорий населения;
 - для молодых семей.
3. **Жилье АО «Ипотечная организация «Казахстанская ипотечная компания» (далее - АО «ИО «КИК»):**
 - арендное жилье с выкупом;
 - арендное жилье без выкупа.
4. **Жилье АО «Фонд недвижимости «Самрук-Казына».**
5. **Жилье в рамках пилотного проекта по сносу аварийного жилья.**
6. **Жилье частной собственности.**

Для разных направлений реализации программы доступного жилья существуют разные требования для участников. Об особенностях участия можно подробно узнать на сайтах Фонда недвижимости «Самрук-Казына» - www.fnsk.kz; Жилстройсбербанка - <http://www.hcsbk.kz/>, а также в Постановлении Правительства Республики Казахстан от 28 июня 2014 года № 728 «Программа развития регионов до 2020 года».

К примеру, в рамках программы «Развитие регионов до 2020 года» Фондом недвижимости предусмотрено два варианта реализации жилья:

- **прямая продажа,**
- **аренда с выкупом.**

При реализации квартир, жилье Фонда недвижимости в первоочередном порядке будет реализовываться через местные исполнительные органы (МИО) среди очередников. То есть, Фонд недвижимости передает акимату построенные им квартиры, предусмотренные к реализации через МИО, а акимат в свою очередь формирует список претендентов на эти квартиры среди граждан стоящих у них в очереди.

Не реализованные акиматами квартиры будут распределены согласно внутренним правилам Фонда недвижимости (путем принятия электронных заявок на сайте www.fnsk.kz).

Чтобы встать в электронную очередь по линии Фонда недвижимости необходимо

- получить электронно-цифровую подпись в ЦОНе;
- установить/обновить до последней версии программное обеспечение (Java) дающее возможность работать с файлами ЭЦП;
- зарегистрироваться на сайте www.fnsk.kz с помощью ЭЦП;
- подать заявку в объявленные Фондом недвижимости сроки.

Цены на жилье, реализуемое по госпрограмме существенно ниже рыночных цен, и при этом условия по его оплате довольно щадящие.

К примеру, Фонд недвижимости предлагает следующие условия при аренде с выкупом:

<i>В регионах, кроме Астаны и Алматы (при себестоимости строительства 120 000 тенге за 1 кв.м.)</i>	Количество лет для аренды с выкупом			
	5 лет	7 лет	10 лет	15 лет
<i>Арендный платеж за 1 кв.м. (тенге)</i>	2 528,57	1 975,68	1 572,70	1 278,87

❶ Следует учитывать следующие обстоятельства:

1. Гражданам дается возможность выбрать лишь одно из направлений госпрограммы и приобрести в собственность **не более одной квартиры** по любому из направлений программы.

2. В некоторых случаях может потребоваться регистрация по месту приобретаемой недвижимости.

3. Приобретенное по госпрограмме жилье не может быть продано в течение 2-3 лет.

4. Повышение кадрового потенциала в сельской местности предусматривает государственную поддержку специалистов социальной сферы и агропромышленного комплекса, прибывших для работы и проживания в сельской местности, **в виде выплаты подъемного пособия и обеспечения жильем.** Государственная поддержка данного направления осуществляется в рамках проекта «С дипломом в село» и программ развития территорий областей.

Как получить прописку

Институт прописки (регистрации граждан по месту жительства) – важный элемент государственного контроля над миграционными процессами и планирования регионального развития.

Регистрация места жительства граждан осуществляется на основании документов, подтверждающих приобретение жилища в собственность либо свидетельствующих о его получении в пользование, в том числе по договору найма (аренды), поднайма либо по письменному согласию собственника (нанимателя) жилища. Прописаться можно:

- в жилых домах и квартирах;

- дачных строениях садоводческих товариществ и кооперативов;
- общежитиях, гостиницах, домах отдыха, санаториях, профилакториях, лечебных учреждениях, домах-интернатах, пансионатах, домах престарелых, служебных зданиях и помещениях.

Таким образом, при отсутствии собственного жилья можно прописаться в арендуемом жилье, а также по месту работы при наличии общежития.

Процедура прописки и выписки осуществляется в Центрах обслуживания населения. При прописке, если квартира не принадлежит вам, обязательно должен присутствовать собственник жилья либо его доверенное лицо.

Для прописки необходимы следующие документы:

1. Заявление о регистрации с согласием собственника жилища.
2. Удостоверение личности собственника жилища (личное присутствие собственника жилища обязательно).
3. Документы, подтверждающие приобретение им в установленном порядке жилища в собственность или предоставляющее право на вселение в жилище по иным основаниям, предусмотренным законодательством РК (оригинал и копию).
4. Адресная справка.
5. Оригинал и копия удостоверения личности (дети до 16 лет – свидетельство о рождении);
6. Квитанция об оплате государственной пошлины в размере 0,1 МРП (лица, освобожденные от уплаты государственной пошлины, предоставляют подтверждающие документы).

Военнообязанные дополнительно предоставляют:

- военный билет (приписное свидетельство для призывников) с отметкой местного органа военного управления о принятии на воинский учет (оригинал и копию);
- статистический талон к листку прибытия.

❗ Следует учитывать, что **проживание без регистрации, а также допущение собственником жилища регистрации физических лиц, которые фактически у них не проживают, наказывается штрафом.** Поэтому при смене места жительства необходимо в десятидневный срок зарегистрироваться по новому месту жительства.

Основы семейной экономики. Ведение домашней бухгалтерии. Как создать комфорт жилья при ограниченных средствах

В нынешнее время расходы на коммунальные услуги растут и существенно бьют по карману. Но можно научиться экономить даже на самом необходимом.

❖ Электричество

В квартире нас окружают электроприборы и бытовая техника, которые обеспечивают нам комфортное существование и делает нашу жизнь удобной. Электроника дает нам массу свободного времени, но вдобавок к этому мы получаем счета за электроэнергию на большие суммы. Как сэкономить? Для начала поменяйте лампочки в туалете, ванной и кладовке на более слабые (60 Вт). Этого

будет вполне достаточно, чтобы сориентироваться. В комнатах, где не обойтись без хорошего освещения, вкрутите энергосберегающие лампы. Их стоимость выше обычных, но потребляемая мощность ниже, да и перегорают они реже. Если вы любите почитать вечером, то не стоит включать люстру, воспользуйтесь торшером или настольной лампой. Не нужно кипятить полный чайник воды, а ровно столько, сколько собираетесь выпить – это тоже ощутимая экономия. Наверняка у вас просто так включен в розетку DVD-плеер, музыкальный центр, которым вы пользуетесь от случая к случаю. Эти приборы находятся в режиме малого, но все же электропотребления. Также утеплите окна и балконную дверь, тогда не придется пользоваться обогревателем.

❖ *Тепло*

Если у Вас нет счетчика на тепло, то, сколько бы Вы его не сэкономили, на счетах за тепло это никак не отразится. Кроме установки счетчика тепла, экономить тепло помогают все средства, направленные на снижение его потерь. Для того, чтобы иметь возможность регулировать подачу тепла, рекомендуется устанавливать регулируемые радиаторы. Так тепло будет поступать по потребностям и вопрос как экономить тепло сведется к вопросу как его меньше терять впустую. В основном, утечка теплого воздуха в холодное время года происходит через окна и двери. Если у Вас достаточно средств, установите новые современные окна – это сократит расход. Если средств недостаточно, то ежегодно перед наступлением холодов производите утепление окон и входных дверей.

❖ *Вода*

Установка в квартире водомерного счетчика поможет изрядно сэкономить семейный бюджет. Счетчик позволит сэкономить и в том случае, если в вашем семействе заведено проводить лето на даче. Не забывайте закрывать кран. Важно починить или заменить краны, а также устранить все протечки. И самое главное – старайтесь не лить воду зря. Не пытайтесь самостоятельно устанавливать счетчики. По установленным правилам ставить счетчики в квартирах могут только организации, имеющие соответствующие лицензии.

❖ *Газ*

Установка счетчика на газ также поможет сократить расходы. Владелец квартиры, где есть счетчик на газ, платит ежемесячно меньше чем те, у кого его нет. Установить счетчик также несложно. Для этого лишь требуется написать заявление в городскую газовую службу с просьбой установить счетчик и внести соответствующие изменения в проект газификации дома.

Для учета домашних финансов достаточно просто вести домашнюю бухгалтерию. Это абсолютно простое занятие. Кроме того, ведение домашней бухгалтерии познавательно и увлекательно. Вы сможете совместить приятное и полезное, разберетесь, куда деваются деньги из вашего кармана, поймете, как решить эту проблему. И самое важное – при помощи этого занятия вам удастся постепенно закрыть все долги, начать копить собственные сбережения. Прежде всего, всего подсчитайте весь доход, то есть все виды заработков, которые есть в семье.

Основные принципы для грамотного учета ваших финансов.

Подробно записывайте все операции с деньгами. Абсолютно все расходы и доходы фиксируйте. В магазинах требуйте чеки

Доведите ведение записей до привычки. Фиксируйте финансовые операции ежедневно. Если этого не делать, вы просто можете забыть свои расходы, полениться и вовсе бросить записи

Выберите для себя удобный способ ведения домашней бухгалтерии

Способы ведения домашней бухгалтерии:

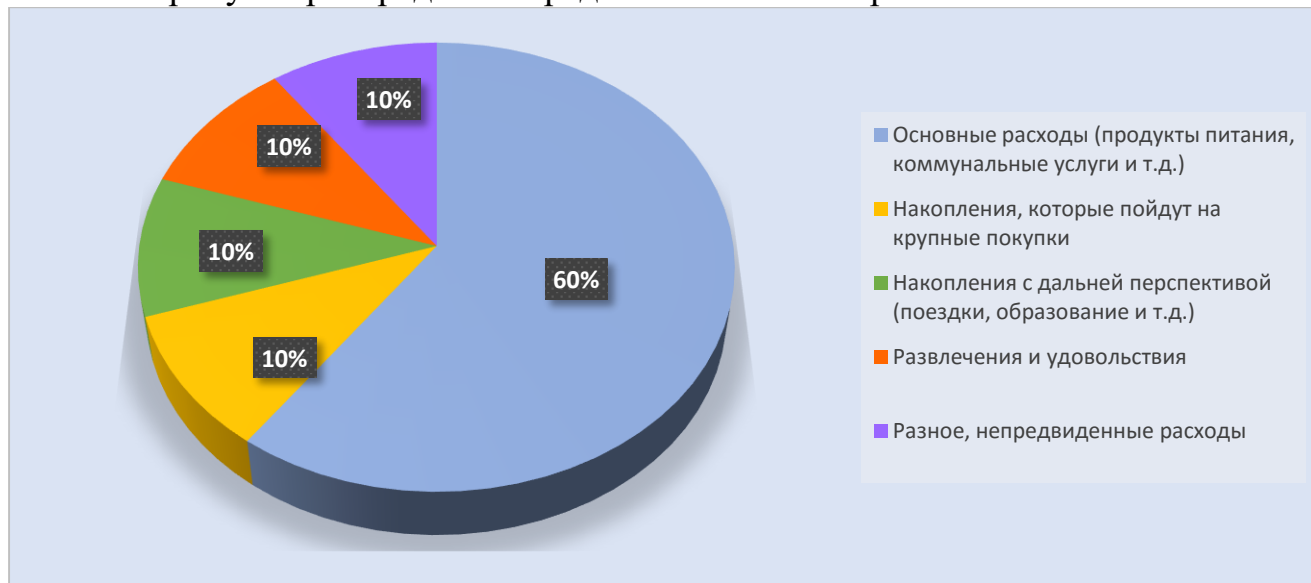
1. *Домашняя бухгалтерия на бумаге* – самый бюджетный способ, так как потребуются лишь малые затраты на ручку и тетрадь, единственный недостаток только в том, что Вам самим нужно подсчитывать общую сумму
2. *Домашняя бухгалтерия в Excel* – если Вы хороший пользователь компьютера, то Вы можете вести домашний бухгалтерский учет в табличной форме Excel, но для этого нужно иметь навыки работы с данной программой
3. *Программы для домашней бухгалтерии* – в последнее время созданы специализированные программы для ведения учета домашней бухгалтерии, некоторые из них можно скачать бесплатно, некоторые требуют произвести оплату за ее расширенную версию.

Основные семейные расходы обычно рассчитываются по четырем статьям.

Обязательные расходы	Оплата коммунальных услуг, плата за обучение или детские учреждения, оплата обязательных счетов, кредитов, если они имеются и пр. Эта статья основная и практически постоянная
Основные расходы	Расходы на питание, лекарства, посещение курсов, кружков, одежда, транспорт, телефоны, Интернет, ведение домашнего хозяйства, карманные деньги и пр. Можно закупать продукты на неделю. Денег при этом тратится меньше и легче отследить расходы
Сбережения	Деньги, которые откладываются на экстренные нужды, например, ремонт, отпуск или на крупные покупки
Свободные расходы	Деньги на развлечения, подарки, приемы гостей

Чтобы понять, как распределяются деньги в Вашей семье, попробуйте вести домашнюю бухгалтерию. Поставьте себе цель не выходить из суммы, отведенной на эти расходы.

Попробуйте распределять средства таким нехитрым способом:

Ситуация, когда нет четкого представления о доходах и договоренности о расходах, а привычка полагаться на «авось» часто приводит к ошибкам в финансовых вопросах.

Еще одна частая ошибка в семьях – это неумение определить очередность затрат, покупок, выплат. Члены семьи хотят всего и сразу, а в результате могут не получить даже необходимое.

К такому же результату может привести и пренебрежение планированием, когда можно было бы не только заранее отложить деньги, но и приобрести желаемое со скидкой, по оптовой цене и т. п.

Также Вы можете при минимальных затратах создать комфорт в доме:

- ✚ Старый диван легко изменить покрывалом и дополнить его подушками.
- ✚ Можно положить подушки и на стульях в кухне, особенно в сочетании с живыми цветами в горшках, а также цветными свечами, они быстро оживят интерьер.

- ✚ Еще проще в ванной: яркие полотенца, коврик и новая штора для ванны — и помещение выглядит обновленным и радостным.

- ✚ А в детской советуем попробовать наклейки. Они легко снимаются, не оставляя следов. Естественно, сюжеты лучше выбрать вместе с ребенком. Игрушки и детские рисунки дополнят комнату и сделают свое дело.

- ✚ На съемные крючки можно повесить картины.

- ✚ Старые стулья и стол достаточно слегка ошкурить, и покрасить в любой цвет, подходящий Вам, темный лак, белый лак — все это можно найти в хозяйственных магазинах, а если взять баллончик с автомобильной краской, то стул может стать даже золотым.

ТРУДОУСТРОЙСТВО

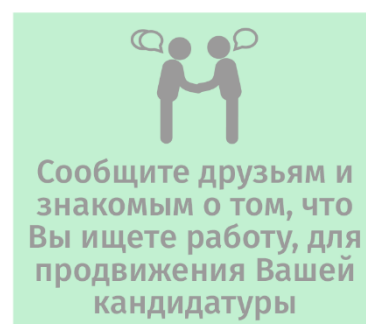
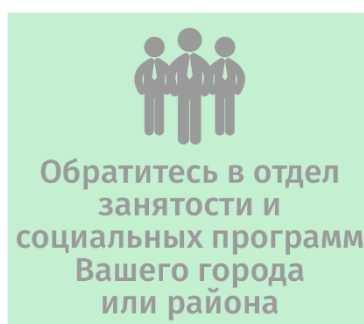
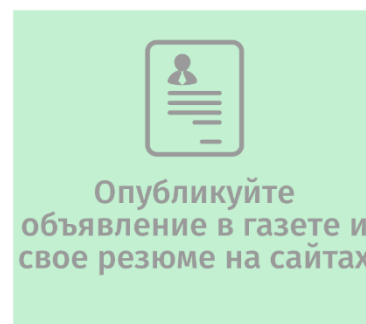
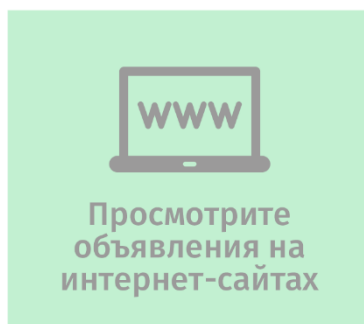
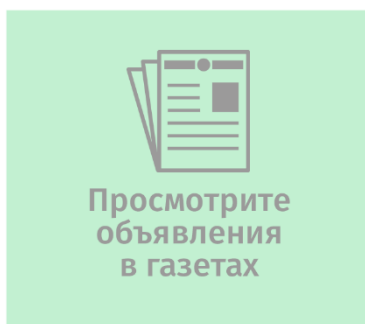
Поиски работы. Как правильно составлять резюме/портфолио. Как вести себя на собеседовании

Приступая к поиску новой работы, важно подготовиться и обдумать последующие шаги. Выбирая нужные для Вас ориентиры, необходимо обратить внимание на следующее.

1. Продумайте ваши цели. Задайте для себя целый ряд вопросов: какой род деятельности Вам интересен, в каких отраслях Вы хотели бы работать, какой уровень ответственности Вы готовы взять на себя, какую роль Вы отводите себе, каков приемлемый для вас уровень заработной платы и т.д.

2. Подготовьте резюме. После того, как Вы приобрели более четкие представления о возможных вариантах новой работы, напишите Ваше резюме. Помните простую истину: хорошее резюме – ваш первый шаг к эффективному поиску работы.

3. Приступайте к поиску работы. Возьмите на заметку несколько советов.

Каналов для поиска работы достаточно много, но как правильно выбрать среди множества объявлений о работе?

Первоначально выделите для себя наиболее привлекательные предложения. Главное (!) не стать жертвой мошенничества, поэтому сразу откидывайте объявления с баснословными зарплатами или возможностью быстрого заработка. С осторожностью отнеситесь к работе, которая требует первоначальных капиталовложений или же, наоборот, где от Вас ничего не требуется, в том числе образования и опыта работы.

Также часто встречаются объявления о предоставлении работы, за которыми на самом деле стоят не конкретные организации, а кадровые агентства, которые

выступают в роли посредников, и их интерес заключается в платном предоставлении услуг. [Поиск работы через кадровые агентства](#) зачастую вполне оправдан, поэтому возьмите их на заметку.

После того, как Вы отберете для себя необходимые вакансии, начинайте обзванивать и уточнять тонкости, нераскрытые в объявлении. Если Вас всё устраивает, то смело договаривайтесь о собеседовании.

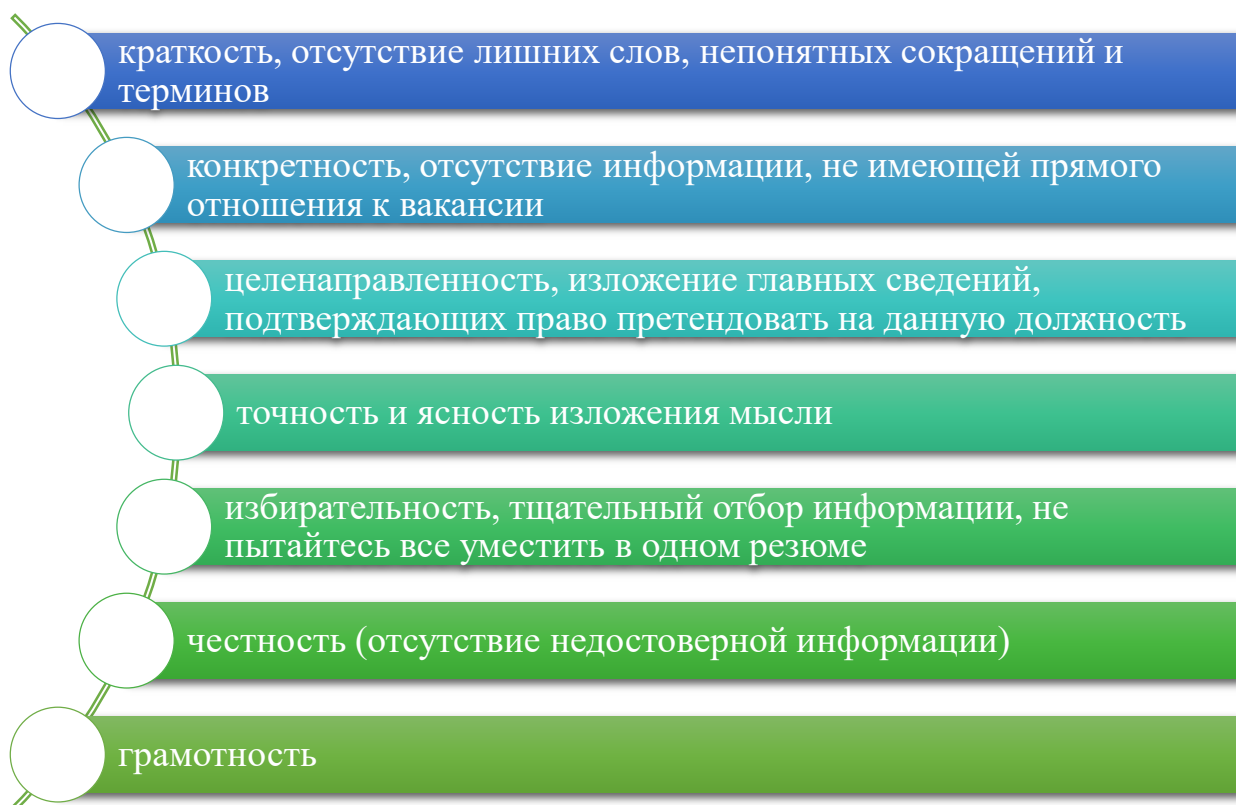
Не менее эффективным будет, если Вы самостоятельно разместите своё объявление о поиске работы. В постоянную аудиторию газет и Интернет-сайтов с объявлениями о работе также входят и менеджеры по персоналу, сотрудники отдела кадров.

И несмотря ни на что, продолжайте поиски работы. Каждую неделю покупайте новую газету или заглядывайте на страницы Интернета, чтобы найти объявления с новыми вакансиями. Вам понадобится проявить всё своё упорство, тогда и найти работу наверняка удастся в кратчайшие сроки.

Обратите особое внимание составлению Вашего портфолио. Так как, резюме имеет первостепенное значение при поиске любой работы, именно через него потенциальный работодатель составляет о соискателе первое впечатление. На основании этого впечатления, зависящего исключительно от того, что Вы указали в резюме, работодатель принимает решение, пригласить Вас на интервью или сразу отклонить кандидатуру.

Хорошее резюме включает пять составляющих: цель, краткое описание, профессиональный опыт, образование и дополнительный раздел, где Вы можете, по своему желанию, обратить внимание на имеющиеся у Вас особые навыки, указать тренинги, которые Вы прошли, представить некоторую личную информацию.

Составление резюме должно отвечать следующим требованиям.

Самый большой секрет резюме: нужно написать резюме не под кандидатуру соискателя, а под требование конкретного работодателя, с учетом особенностей деятельности организации.

Первое незыблемое правило: объем резюме не может превышать одной, максимум двух страниц формата А4, и желательно, чтобы ключевая информация находилась на первой странице.

Если по объему Ваше резюме получилось на одну неполную страницу, информацию необходимо расположить так, чтобы страница была полностью занята текстом.

Непременное условие для резюме – это строгий стиль оформления. Используйте один шрифт, желательно Times New Roman или Arial. Множество разных шрифтов, а тем более разных размеров просто нечитабельны.

Что касается размера шрифта, то стандартным для резюме считается шрифт 12-го размера. Необходимо, чтобы все содержимое было одного размера. Отделите каждый раздел резюме от предыдущего. Заголовки лучше выделите жирным или подчеркиванием.

И помните, что резюме должно быть написано простым языком.

После успешного рассмотрения Вашего резюме, возможно долгожданное приглашение на собеседование, которое означает ни что иное, как открыто проявленную заинтересованность предприятия в вашей кандидатуре. С этого момента перед вами стоит конкретная задача не разочаровать потенциального работодателя и доказать ему, что он не ошибся в своем первоначальном выборе.

❖ ПОДГОТОВКА К СОБЕСЕДОВАНИЮ

Узнайте, как можно больше об организации и о предстоящей работе

Заранее разузнайте точное месторасположение интересующей компании. Рассчитайте время на дорогу до организации, чтобы не опаздывать

Ложитесь спать раньше обычного

Ваша одежда должна быть нейтральной, придерживайтесь в одежде делового стиля: строгий фасон, спокойные цвета. Приготовьте ее с вечера

Подготовьте ответы на наиболее вероятные профессиональные и личностные вопросы

Заготовьте вопросы, которые интересуют Вас. Эти вопросы для многих интервьюеров не менее важны, чем Ваши ответы

❖ НЕПОСРЕДСТВЕННО САМ ПРОЦЕСС СОБЕСЕДОВАНИЯ

Поза

Ваша поза должна быть достаточно открытой. Руки лучше положите на стол или на колени. Плохо, если руки все время соединены «в замок» или спрятаны под столом. Ноги лучше ставить прямо и уверенно, не скрещивая под стулом

Зрительный контакт

Не отводите взгляд в сторону, смотрите собеседнику в лицо, но не «сверлите» глазами

Жестикуляция

Умеренная и уместная жестикуляция делает Вашу речь более убедительной. Не теребите в руках какой-либо предмет

Мимика

Не делайте хмурый и слишком серьезный вид. Если Вы улыбаетесь, то у Вас больше шансов показаться благополучным и уверенным в себе человеком. Однако, не следует улыбаться постоянно – она должна быть уместной

Речь

Говорите только достоверную информацию, отвечайте на вопросы четко, конкретно, разборчиво, уверенно, убедительно, не говорите очень тихо или громко. Избегайте слов с «не». Никого не критикуйте. Отвечайте по теме и следите за логичностью мысли

Вежливость

В начале собеседования поздоровайтесь, представьтесь, в конце – поблагодарите за уделенное время, попрощайтесь

Правила обращения в молодежный ресурсный центр и бюро трудоустройства. Государственные курсы повышения квалификации

Поиск работы является непростой задачей для кандидатов с опытом работы, а молодые специалисты без опыта испытывают еще более серьезные сложности. Для поиска работы можно воспользоваться как современными способами – интернет ресурсами, на которых ежедневно обновляются вакансии, либо же искать работу по объявлениям в газете.

Но самым оптимальным вариантом может стать обращение в молодежный ресурсный центр или Центр занятости вашего региона, города или области. Здесь можно бесплатно пройти переобучение и получить новую специальность. Также помощь молодым людям, прибывающим на учебу или в целях трудоустройства, оказывают мобильные центры трудоустройства молодежи, открытые в здании авто и железнодорожного вокзалов.

Также можно обратиться в бюро трудоустройства: для соискателей регистрация бесплатно, оплата составляет 30% с первой зарплаты. Для

регистрации при себе необходимо иметь копию удостоверения личности, резюме или трудовую книжку, фото.

Дополнительно вы можете обратиться к официальному интернет-ресурсу Министерства здравоохранения и социального развития РК, где во вкладке «Работа» вы можете найти подробную информацию о вакансиях и оставить свое резюме. Ссылка на сайт: <https://www.enbek.kz/>.

Также для молодых людей предусмотрены государственные курсы повышения квалификации. Так, по государственной программе «Дорожная карта занятости 2020» проводится бесплатное обучение для профессиональной подготовки или переподготовки.

При участии в программе вы можете не переживать, что ваша квалификация не совсем подходит под запрашиваемые требования работодателя, так как данное направление программы предусматривает следующее:

- ❖ бесплатные курсы повышения квалификации, профессиональной подготовки и переподготовки;
- ❖ предоставление материальной помощи на профессиональное обучение.

Продолжительность профессионального обучения устанавливается в зависимости от содержания учебной программы:

- При проведении профессиональной подготовки – 12 месяцев;
- При переподготовке – 6 месяцев;
- При повышении квалификации – 3 месяцев.

Также вы можете обратиться в Центр занятости населения вашего региона (области/города), где вас направят на профессиональное обучение, включающего в себя:

- Профессиональную подготовку лиц, не имеющих специальности или имеющих невостребованную на рынке труда специальность, желающих приобрести специальность и работать по этой специальности. Продолжительность обучения – 10 месяцев
- Переподготовку в целях получения новых специальностей. Продолжительность переподготовки – 3 месяца
- Повышение квалификации – совершенствование профессионального мастерства в целях получения более высоких разрядов, изучения и освоения прогрессивной техники и технологии с учетом производственной потребности. Продолжительность обучения – 1-3 месяца.

Статус безработного

Безработица ставит человека в трудную жизненную ситуацию, но это не повод для отчаяния. Для тех, кто попал в такое положение и по разным причинам пока не может найти работу, государство оказывает помощь, которая позволяет перенести гражданам свои временные трудности с отсутствием источников доходов.

В этих целях в первую очередь необходимо получить статус безработного.

Согласно Закона РК «О занятости населения» **безработные** – это физические лица трудоспособного возраста, которые не занимаются трудовой деятельностью, приносящей доход, ищущие работу и готовые трудиться.

Что дает статус безработного? Он дает право:

- на социальную защиту от безработицы;
- на содействие в подборе работы и трудоустройстве при посредничестве уполномоченных органов.

Что необходимо сделать?

Обратиться за содействием в трудоустройстве в уполномоченный орган по месту жительства либо через веб-портал «электронного правительства».

Уполномоченный орган осуществляет регистрацию лица, ищущего работу, в качестве безработного на основании документа, удостоверяющего личность, а при обращении через веб-портал «электронного правительства» на основании заявления в форме электронного документа.

Уполномоченный орган извещает заявителя со дня регистрации и постановки на учет в качестве безработного или отказа в регистрации не позднее:

1) одного рабочего дня при обращении через веб-портал «электронного правительства»;

2) трех рабочих дней при обращении в уполномоченный орган.

Безработные, зарегистрированные в уполномоченном органе, должны не реже одного раза в течение 10 календарных дней **отмечаться в уполномоченном органе**, а безработные, проживающие в сельских населенных пунктах, – не реже 1 раза в месяц у сельского акима.

Помимо подходящей работы (т.е. соответствующей профподготовке, опыту, стажу, состоянию здоровья, транспортной доступности) уполномоченный орган может предложить безработному:

1) социальное рабочее место (временная работа);

2) молодежную практику (временную работу для выпускников учреждений образования);

3) профессиональную подготовку, переподготовку и повышение квалификации, если невозможно подобрать подходящую работу из-за отсутствия у них необходимой профессиональной квалификации;

4) общественные работы.

❶ Следует помнить, что получение статуса безработного – это не просто пассивное получение помощи, а время для активного поиска работы.

Именно поэтому **уполномоченный орган может лишить безработного его статуса в следующих случаях:**

1) письменного отказа от двух предложенных вариантов подходящей работы;

2) неявки без уважительных причин в течение пяти рабочих дней со дня выдачи направления уполномоченным органом по месту предложенного трудоустройства или обучения;

3) неявки без уважительных причин в течение пяти рабочих дней по вызову в уполномоченный орган для получения направления на работу, учебу;

4) самовольного, без уважительной причины прекращения безработным участия в общественных работах или обучения по направлению уполномоченного органа;

- 5) нарушения безработным без уважительных причин сроков посещения уполномоченного органа;
- 6) перемены места жительства;
- 7) отнесения к категории занятых;
- 8) осуждение безработного к наказанию в виде лишения свободы либо направления на принудительное лечение по решению суда;
- 9) назначения пенсии.

Правила оформления трудового договора

Трудовой договор играет ключевое значение в регулировании трудовых отношений между работодателем и работником. Именно поэтому процедуре заключения этого акта необходимо придавать первостепенное значение.

Каждый работник должен знать, хотя бы в общих чертах, тот объем прав и обязанностей, которые могут быть наложены на него трудовым договором.

Трудовой кодекс РК четко регламентирует содержание трудового договора и «творчество» в его составлении запрещено.

Трудовой договор в обязательном порядке должен содержать:

- 1) реквизиты сторон;
- 2) работу по определенной специальности, квалификации или должности (трудовую функцию);
- 3) место выполнения работы;
- 4) срок трудового договора;
- 5) дату начала работы;
- 6) режим рабочего времени и времени отдыха;
- 7) размер и иные условия оплаты труда;
- 8) характеристику условий труда, гарантии и льготы, если работа относится к тяжелым и (или) выполняется во вредных (особо вредных) и (или) опасных условиях;
- 9) права и обязанности работника;
- 10) права и обязанности работодателя;
- 11) порядок изменения и прекращения трудового договора;
- 12) гарантии и компенсационные выплаты, порядок их выплаты;
- 13) условия по страхованию;
- 14) ответственность сторон;
- 15) дату заключения и порядковый номер.

В случае, если трудовым договором предусматривается **испытательный срок**, необходимо знать следующее. Испытательный срок не может превышать срок 3 месяца, он засчитывается в трудовой стаж и его нельзя устанавливать в отношении лиц:

- прошедших по конкурсу,
- не достигших 18 летнего возраста,
- впервые поступающих на работу выпускников в течение первого года после выпуска,
- инвалидов.

При заключении трудового договора работодатель вправе потребовать у работника **необходимые документы**. Его перечень регламентирован Трудовым кодексом и работодатель не имеет права требовать документы вне этого списка:

1) удостоверение личности или паспорт (свидетельство о рождении для лиц, не достигших шестнадцатилетнего возраста), удостоверение оралмана;

2) вид на жительство или удостоверение лица без гражданства либо удостоверение беженца;

3) документ об образовании, квалификации, наличии специальных знаний или профессиональной подготовки при заключении трудового договора на работу, требующую соответствующих знаний, умений и навыков;

4) документ, подтверждающий трудовую деятельность (для лиц, имеющих трудовой стаж);

5) документ воинского учета (для военнообязанных и лиц, подлежащих призыву на воинскую службу);

6) документ о прохождении предварительного медицинского освидетельствования (для лиц, обязанных проходить такое освидетельствование);

7) копия документа, подтверждающего регистрацию по месту жительства либо временного проживания;

8) справка о наличии либо отсутствии судимости при заключении трудового договора в сфере образования, воспитания, организации отдыха и оздоровления, физической культуры и спорта, медицинского обеспечения, оказания социальных услуг, культуры и искусства с участием несовершеннолетних.

❶ Следует знать, что положения трудовых договоров, актов работодателей, ухудшающие положения работников по сравнению с трудовым законодательством РК, признаются недействительными и не подлежат применению. Условия трудовых договоров не могут быть изменены в одностороннем порядке. Для этого требуется обязательное согласие работника.

Свой бизнес. Индивидуальное предпринимательство

По мере серьезного улучшения бизнес-климата в Казахстане все больше людей, особенно молодых, задумываются об открытии своего дела. Это решает практически весь комплекс проблем, связанных с трудоустройством, социальной адаптацией и достижением высокого качества жизни.

Перед тем как начать реализацию предпринимательского проекта необходимо провести тщательную подготовительную работу.

Психологическая подготовка. Вы изначально должны быть готовы к тому, что вам придется приложить максимум усилия и упорства в продвижении своего начинания, постигать новые знания и умения в организации бизнеса, его планирования в самом широком спектре вопросов (маркетинг, финансы, налогообложение, реклама и т.д.).

Бизнес-идея. Любой бизнес начинается с идеи. Чем уникальнее она, тем больший успех ее ждет. Но это не обязательное требование. Вы можете найти свое место и в уже занятой нише за счет оригинальности и новой подачи старой идеи.

Для начала вы должны определить какой товар или услугу вы будете продавать. Затем необходимо провести маркетинговое исследование: кто будет

покупать ваш товар/услугу, насколько это востребовано на рынке, сколько у вас конкурентов и каковы ваши шансы в противостоянии с ними. На этом этапе есть возможность скорректировать вашу идею в зависимости от прогнозируемого успеха ее продвижения.

Финансовое планирование. На этой стадии вам необходимо определить какие вам потребуются средства, необходимые для претворения в жизнь вашей бизнес-идеи. При этом вам необходимо учесть как прямые (сырье, покупка товара, средства производства, оплата труда), так и косвенные (налоги, социальные и пенсионные отчисления, коммунальные расходы, аренда и т.д.). На этом этапе вы сможете рассчитать свои «силы» и возможный объем прибыли в будущем.

Стартовый капитал. Безусловно, хорошо когда он у вас есть или вы можете его позаимствовать у своих близких. Если нет, то вам необходимо определиться с путями его приобретения: или за счет накоплений, или кредитования в банках.

Здесь стоит в первую очередь обратить внимание на государственные программы по поддержке предпринимательства. К примеру, *Фонд развития предпринимательства «Даму»* предоставляет посильные кредиты на развитие бизнеса, в том числе и начинающегося. Процентные ставки через программы Фонда «Даму» более низкие, чем в случае, если вы обратитесь в банки второго уровня напрямую. Вся информация по кредитам можно получить на сайте Фонда - <http://www.damu.kz/>.

Наработка предпринимательских навыков. Если вы имели уже предпринимательский опыт, то это большой плюс для вас, но если он отсутствует, вам необходимо его нарабатывать либо методом проб и ошибок, либо обратиться в ресурсные или обучающие центры. В данной ситуации может помочь обращение в *государственные центры занятости*, которые нередко реализуют обучение будущих бизнесменов. Часто и различные НПО за счет грантов проводят обучения молодых предпринимателей.

❶ Только после того, как вы ответили на все эти вопросы, вам необходимо приступить к регистрации своего бизнеса. И не пытайтесь вести бизнес нелегально, это незаконно и за это предусмотрены как уголовная, так и административная ответственность.

Индивидуальное предпринимательство является одной из самых массовых форм ведения бизнеса в Казахстане ввиду его наибольшей доступности ведения и открытия для тех, кто решил встать на стезю бизнеса.

Чем оно отличается от других форм бизнеса?

В соответствии с Законом РК «О частном предпринимательстве» индивидуальное предпринимательство - это инициативная деятельность *физических лиц*, и обладает следующими признаками:

- 1) направлено на получение дохода,
- 2) основывается на собственности самих физических лиц;
- 3) осуществляется от имени физических лиц, за их риск и под их имущественную ответственность.

Индивидуальное предпринимательство может осуществляться в виде личного или совместного предпринимательства. То есть либо вы используете свое имущество или совместное с супругом(ой), либо можете объединиться с другими

предпринимателями и использовать имущество, принадлежащего вам на праве общей собственности с ними.

Зарегистрировать ИП в Казахстане сегодня не представляет никакой сложности.

Проще всего это сделать через **портал Электронного правительства egov.kz**. Имея электронно-цифровую подпись, вы можете онлайн направить заявку, а также оплатить сбор за регистрацию (2 МРП, на 2015 год МРП равен 1 982 тенге). Уведомление получите в свое личном кабинете.

В случае если вы проходите регистрацию через **ЦОН** вам потребуется сдать следующие документы:

- 1) налоговое заявление по установленной форме;
- 2) копия и оригинал удостоверения личности;
- 3) адресная справка или документ, подтверждающий право собственности на недвижимое имущество или пользования им;
- 4) квитанция об уплате в бюджет суммы сбора.
- 5) *для несовершеннолетних* необходимо согласие родителей, усыновителей или попечителя, а при отсутствии такого согласия решение суда об объявлении несовершеннолетнего полностью дееспособным.

Налогообложение ИП в Казахстане осуществляется по довольно щадящему режиму. Вы можете выбрать два наиболее доступных варианта:

– **2% по патенту** (*доход за год не должен превышать 300-кратный минимальный размер заработной платы и вам запрещено использовать наемный труд*),

– **3% по упрощенной схеме** (*доход за год не должен превышать 1400-кратный минимальный размер заработной платы и вы можете нанимать работников*). С 1 января 2015 года минимальная зарплата равна 21 364 тенге.

❗ Следует знать, что если вы превысите размеры годового дохода ИП, то выбранный вами режимы по патенту и упрощенной схеме прекращается и вы оплачиваете налоги по общеустановленному порядку.

В случае банкротства индивидуальный предприниматель отвечает по своим обязательствам всем своим имуществом в отличие, к примеру, от ТОО, которое отвечает только в размере уставного фонда.

СОЦИАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ

Виды государственных пособий. Услуги «электронного правительства»

Государственная социальная помощь, оказываемая гражданам, находящимся в трудной жизненной ситуации, играет важную роль в социальной регуляции. Ее ключевая миссия – **помочь тем, кто не может помочь себе сам в силу объективных обстоятельств** (инвалиды, престарелые, сироты, многодетные матери) и **дать возможность встать на ноги тем, кто переживает временные трудности** (безработные; оставшиеся без кормильца семьи; беременные женщины).

Государственная поддержка таких граждан имеет разнообразные формы. Чаще всего в форме **пособий и выплат**. Отличия выплат от пособий заключаются в том, что *пособия* выплачиваются из средств бюджета лицам, участвующим и не участвующим в системе обязательного социального страхования⁷, *выплаты* же осуществляются из средств фонда социального страхования и только лицам, участвующим в системе обязательного социального страхования.

Пособия и выплаты производятся государством по трем основным направлениям:

- 1) пособия и выплаты на детей (декретные, по рождению и по уходу за ребенком до 1 года);
- 2) социальная помощь семьям;
- 3) пособия для инвалидов, ветеранов ВОВ, героев Соцтруда, многодетных матерей и лиц, работающих с вредными и тяжелыми условиями труда.

По *первому направлению* осуществляются выплаты по беременности и родам (для работающих женщин); пособие на рождение ребенка (для работающих и для неработающих женщин); выплаты по уходу за ребенком в возрасте до 1 года (для работающих лиц); пособие на рождение ребенка и (или) пособия по уходу за ребенком по достижению им возраста 1 года (для неработающих лиц).

По *второму направлению* можно получить пособие семьям с низким доходом, имеющим детей до 18 лет; пособие на ребенка-инвалида; государственные базовые социальные пособия по случаю потери кормильца; адресную социальную помощь (лица со среднедушевым доходом, не превышающим черты бедности); жилищное пособие; пособие по безработице.

По *третьему направлению* выплачиваются специальные государственные пособия (для ветеранов войны и тыла, инвалидов, ликвидаторов-чернобыльцев, участникам боевых действий); государственное социальное пособие по инвалидности; государственные базовые социальные пособия по возрасту; государственное специальное пособие (для лиц, работавшим на подземных и открытых горных работах или на работах с вредными и тяжелыми условиями труда); единовременная выплата на погребение.

⁷ Согласно Закона Республики Казахстан «Об обязательном социальном страховании» за каждого легально работающего сотрудника работодатель уплачивает социальные отчисления в фонд социального страхования.

О размерах и порядке выплат различных категорий социальной помощи вы можете узнать подробно на портале Электронного правительства Казахстана - <http://egov.kz/>.

Для того чтобы получить эти пособия и выплаты необходимо обратиться в ЦОНЫ или государственные центры по выплате пенсий (ГЦВП).

Во Всемирном рейтинге ООН в 2014 году Казахстан по индексу развития электронного правительства занял 28 место. И это стало заслуженным признанием заслуг страны по формированию единого механизма взаимодействия государства и граждан, а также государственных органов друг с другом, обеспечивающий их согласованность при помощи информационных технологий.

Ключевым центром электронного правительства является портал **egov.kz**, который служит интерактивной площадкой оказания услуг Правительства гражданам.

При этом помимо обычного доступа к portalу по сети Интернет, было разработано и запущено **мобильное приложение**, которое позволяет получить услуги посредством телефонов и смартфонов.

На сегодняшний день на портале **egov.kz** доступно **215 услуг и сервисов**, предназначенных для самых различных категорий граждан и представителей бизнеса.

Чтобы использовать все возможности Электронного правительства необходимо получить **электронно-цифровую подпись**.

Электронную цифровую подпись можно получить двумя способами (на ваш выбор):

1) Записать ЭЦП на чип удостоверения личности нового образца. Для этого необходимо обратиться в ближайший ЦОН, предъявив удостоверение личности. Дальнейшая работа с ЭЦП, записанной на удостоверении личности, возможна при наличии специального карт-ридера.

2) Подать онлайн-заявку на получение ЭЦП и сохранить ее на компьютер. В этом случае также необходимо обратиться в ЦОН для подтверждения поданной заявки и получить ЭЦП, записанное на носитель информации (флешку, CD-диск).

Список услуг, предоставляемых порталом Электронного правительства постоянно расширяется.

К примеру, на сегодняшний день вы можете без обращения в ЦОНЫ получить государственные услуги онлайн, среди них:

- адресная справка;
- справка о зарегистрированных правах (обременениях) на недвижимое имущество и его технических характеристиках,
- справка об отсутствии (наличии) недвижимого имущества физического лица,
- назначение пособий на рождение ребенка и по уходу за ребенком,
- назначение государственных специальных пособий,
- выдача повторных свидетельств или справок о регистрации актов гражданского состояния,
- выдача информации о поступлении движении средств вкладчика и многое другое.

Кроме того, через портал е-правительства можно оплатить налоги, пошлины, государственные сборы и платежи, штрафы и коммунальные услуги.

Услуги для людей с ограниченными возможностями

Социальная защита лиц с ограниченными возможностями в Казахстане основывается на конституционных гарантиях. Государственная политика в сфере социальной защиты инвалидов в соответствии с Законом РК «О социальной защите инвалидов» направлена на:

- 1) профилактику инвалидности;
- 2) социальную защиту, в том числе реабилитацию инвалидов;
- 3) интеграцию инвалидов в общество.

Государственные услуги, оказываемые инвалидам охватывают весь спектр взаимосвязанных проблем, с которыми сталкиваются лица с ограниченными возможностями на пути интеграции в общество.

Во-первых, им оказывается социальная помощь в виде государственных социальных пособий, специальных социальных пособий, социальных выплат по случаю потери трудоспособности.

Во-вторых, они обеспечиваются протезно-ортопедической помощью, специальными средствами передвижения, сурдо-, тифлосредствами и другими техническими вспомогательными (компенсаторными) средствами, а также санаторно-курортным лечением за счет средств государственного бюджета в рамках государственного заказа.

В-третьих, в рамках специальных социальных услуг инвалидам оказывают комплекс услуг, обеспечивающих лицу (семье), находящемуся в трудной жизненной ситуации, условия для преодоления возникших социальных проблем и направленных на создание им равных с другими гражданами возможностей участия в жизни общества (предоставление индивидуального помощника, инвентакси и т.д.).

В-четвертых, инвалиды первой и второй групп и дети-инвалиды обеспечиваются квотой приема при поступлении на учебу в организации образования, дающих среднее профессиональное и высшее профессиональное образование в размере 0,5 %.

В-пятых, для обеспечения занятости инвалидов местные исполнительные органы (акиматы) устанавливают квоту рабочих мест для инвалидов в размере 3% от общей численности рабочих мест; создают дополнительные рабочие места для инвалидов через развитие индивидуального предпринимательства, малого и среднего бизнеса; создают специальные, а также социальные рабочие места для трудоустройства инвалидов; организуют профессиональное обучение инвалидов.

В-шестых, инвалиды обеспечиваются за счет государства медико-социальной реабилитацией, в том числе в специализированных центрах социального обслуживания престарелых и инвалидов.

Большинство услуг для инвалидов сейчас можно заказать посредством электронного правительства, что существенно повысило их возможности по своевременному получению государственных услуг. Кроме того, для оказания государственных услуг инвалидам 1 и 2 категорий в ЦОНах работают специальные

мобильные группы. Для вызова такой мобильной группы человеку необходимо обратиться в Единый контакт центр по номеру 1414.

В настоящее время в рамках Плана мероприятий по обеспечению прав и улучшению качества жизни инвалидов в Республике Казахстан на 2012–2018 годы проводится большая работа по ликвидации барьеров (правовых, социальных, физических и т.д.), мешающих инвалидам Казахстана влиться в общество на равных правах с другими гражданами.

Рекомендации по взаимодействию уполномоченного органа по вопросам государственной молодежной политики на местном уровне с представителями различных категорий молодежи и иных местных исполнительных органов

В настоящее время в Республике Казахстана системно осуществляется государственная молодежная политика. На республиканском уровне действует Департамент молодежной политики Министерства образования и науки РК, на региональном уровне работают управления по вопросам молодежной политики, в компетенцию которых входит взаимодействие с различными категориями молодежи.

Прежде чем обратиться в вышеуказанные структуры, молодые люди должны быть хорошо информированы о социально-экономическом положении, о задачах, которые ставят перед собой органы в сфере ГМП, о роли, которую может сыграть каждое ведомство в решении этих задач. В связи с этим деятельность уполномоченного органа и местных исполнительных органов должна иметь открытый характер.

Между тем, молодежь должна быть не только осведомлена о деятельности данных органов, но и иметь возможность выражать свое мнение по поводу этой деятельности. Это мнение может выражаться путем опросов, писем и обращений граждан, публикаций в средствах массовой информации. Также при акимах действуют советы по вопросам реализации ГМП, в которые активный и инициативный представитель молодежи может не только обратиться, но и стать его членом.

Хорошая информированность молодых людей составляет основу взаимодействия – когда люди знают, понимают и поддерживают власть. Каналы информирования населения о политике и практической деятельности органов разнообразны. Основные из них – личные встречи руководителей с населением, информационные стенды, справочно-информационные материалы, «горячие линии», справочно-информационная служба, средства массовой информации и т.д.

Личные встречи руководителей органов, должностных лиц местных исполнительных органов и депутатов маслихатов с молодежью служат одной из важнейших форм информирования населения. Они должны проводиться регулярно, по утвержденному графику. Достоинство этой формы в том, что молодые люди могут на месте задавать интересующие их вопросы и получать ответы. Отдельные вопросы решаются с помощью справочно-информационной службы, куда молодые граждане могут прийти или позвонить. При отделах внутренней политики вашего района, при управлениях по вопросам молодежной

политики города или области функционируют молодежные ресурсные центры, в которых можно получить консультации по актуальным проблемам молодежи.

Согласно Закона Республики Казахстан «О государственной молодежной политике» взаимодействие местных исполнительных и представительных органов с молодежью осуществляется через создание молодежных ресурсных центров, а также развитие волонтерской деятельности молодежи и молодежного самоуправления. В целях формирования регионального уровня взаимодействия между местными исполнительными органами и молодежью должны проводиться региональные форумы молодежи, заслушивания отчетов руководителей местных исполнительных органов о ходе реализации государственной молодежной политики и публичные слушания по вопросам реализации государственной молодежной политики (http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31661446).

На сегодняшний день системно используются следующие формы взаимодействия уполномоченного органа по вопросам государственной молодежной политики с различными категориями молодежи.

1. Проводятся общегородские и районные конференции, круглые столы с представителями различных социальных групп, общественностью, в том числе с участием молодежи.

2. На интернет-сайтах, в информационных бюллетенях и других источниках сформированы открытые для населения базы данных по основным направлениям работы органов.

3. Организуются дни «открытых дверей», праздничные мероприятия.

4. Контакт с населением поддерживается благодаря регулярной работе «горячих телефонных линий»; интервью в СМИ с представителями власти по актуальным проблемам.

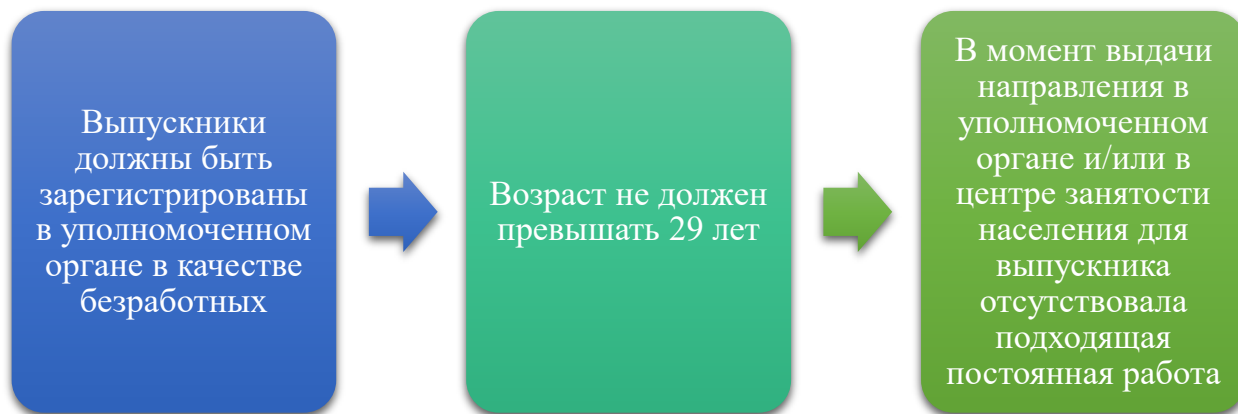
5. Оказывается адресная помощь отдельным категориям граждан, лицам с ограниченными возможностями.

Участие в государственных программах, направленных на поддержку и развитие молодежи

В настоящее время государством реализуются масштабные государственные программы, направленные на улучшение социально-экономических условий молодежи. Это такие программы, как «Молодежная практика», «Дорожная карта занятости 2020», «Дорожная карта бизнеса 2020» и «Доступное жилье-2020».

«Молодежная практика» организуется местными исполнительными органами для выпускников технического и профессионального, послесреднего, высшего образования, с целью приобретения первоначального опыта работы по полученной профессии. По программе создаются временные рабочие места. Оплата труда участников молодежной практики производится за счет средств государственного бюджета. Так как работа носит временный характер, то количество рабочих мест не ограничено.

Основные требования к участию в данной программе.

После уполномоченный орган и/или центры занятости населения в соответствии с утвержденным перечнем заключают с работодателем договор о финансировании молодежной практики.

Участие выпускников в программе «Молодежная практика» допускается один раз в двенадцатимесячный период.

По инициативе работодателя выпускник, принятый на молодежную практику, может быть принят на постоянную работу. По окончании молодежной практики участнику предоставляется отзыв (рекомендательное письмо) о ее прохождении.

«Дорожная карта занятости 2020» имеет 3 основных направления.

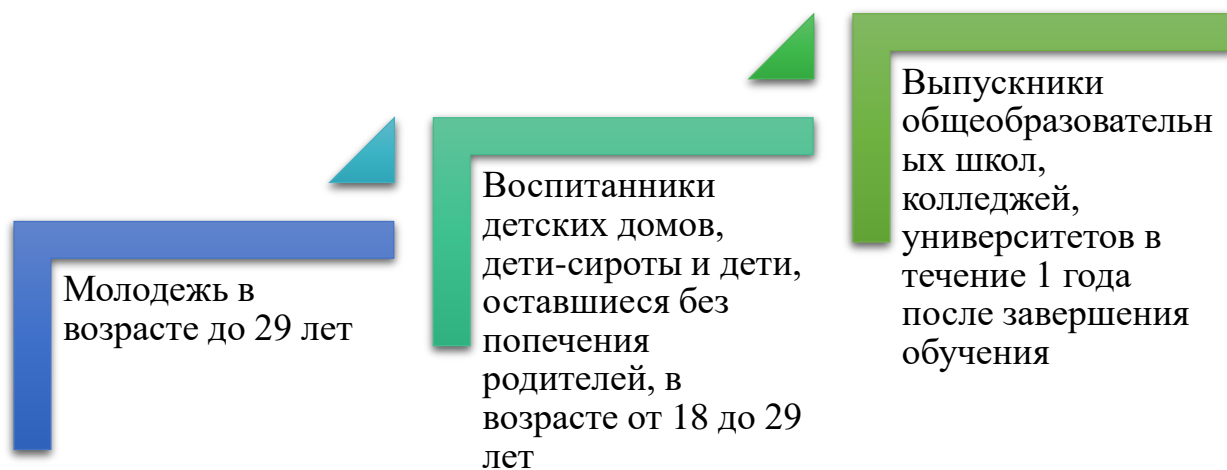
Первое направление предусматривает реализацию инфраструктурных проектов развития в селах, поселках, малых городах.

Второе направление оказывает помощь гражданам в получении консультации, обучении, финансовой поддержке в виде кредита для открытия или расширения своего бизнеса, а также оказывает поддержку предпринимателям через

субсидирование их обязательств по займам, оформленным для развития производства на селе. Дополнительно предусмотрено бесплатное обучение основам предпринимательства с предоставлением материальной помощи на проезд и проживание, содействие в разработке бизнес-плана, предоставление микрокредитов и помощь в сопровождении проектов.

Третье направление поможет безработным, частично и самостоятельно занятым гражданам найти стабильную работу, а если необходимо – пройти обучение по востребованным специальностям. Также в рамках третьего направления предусмотрены консультации по вопросам профессионального обучения, трудоустройства, частичное субсидирование заработной платы физических лиц, участвующих в активных мерах содействия занятости, обучение на курсах профессиональной подготовки, переподготовки и повышения квалификации, а также содействие в трудоустройстве на новом месте жительства. Участники программы могут быть направлены на бесплатные курсы повышения квалификации, профессиональной подготовки и переподготовки.

Принять участие в данной программе могут:

«Дорожная карта бизнеса 2020» обеспечивает следующие инструменты государственной поддержки:

1. Субсидирование процентной ставки
2. Частичное гарантирование кредитов
3. Предоставление грантов для начинающих предпринимателей, отличающиеся оригинальностью и новизной
4. Развитие производственной инфраструктуры
5. Сервисная поддержка ведения бизнеса.

В программе может принять участие каждый молодой предприниматель, реализующий проект в следующих приоритетных секторах экономики.

Агропромышленный комплекс	Туризм
Горнодобывающая промышленность	Информация и связь
Легкая промышленность и производство мебели	Профессиональная, научная и техническая деятельность

Производство строительных материалов и прочей не металлической минеральной продукции	Здравоохранение и социальные услуги
Металлургия, металлообработка, машиностроение	Предоставление прочих видов услуг
Другие сектора промышленности	Искусство развлечения и отдых
Транспорт и складирование	Образование

По Программе «Доступное жилье-2020» реализуется направление – «Молодая семья», предусматривающая возможность аренды квартиры с последующим выкупом без первоначального взноса и по сниженным процентным ставкам.

Для участия в направлении «Молодая семья» необходимо соответствовать некоторым условиям.

Возраст супругов

На момент подачи заявления возраст обоих супругов не должен превышать 29 лет. Если семья неполная, то ограничение по возрасту относится только к одному родителю, который воспитывает ребенка (детей), и также составляет 29 лет

Период супружества

На момент подачи заявления период зарегистрированного брака должен составлять не менее 2-х лет. Данное ограничение не относится к неполной семье

Состав семьи

В состав семьи входят сами супруги, их несовершеннолетние дети, а также нетрудоспособные родители супругов. Количество членов семьи будет учитываться при определении квадратуры будущей квартиры, на каждого человека выделяется не менее 15-18 кв. м.

Отсутствие жилья

У супругов и членов семьи не должно быть собственной недвижимости в том населенном пункте, где предполагается получение квартиры

Гражданство

Участники программы должны быть гражданами РК либо иметь статус оралмана

Прием документов начинается за 6 месяцев до ввода в эксплуатацию арендного жилья. Сроки и место приема заявок устанавливает акимат и предварительно оповещает граждан в средствах массовой информации.

ПРАВОВЫЕ ВОПРОСЫ

Конституционные права на судебную защиту и на правозащитника (поиск адвоката)

Право на судебную защиту гражданина РК гарантируется Конституцией РК (п.2 ст.13). Это означает, что судебная власть предназначена осуществлять защиту прав, свобод и законных интересов граждан и организаций, обеспечивать исполнения Конституции, законов, иных нормативных правовых актов, международных договоров Республики.

Конституционное право на судебную защиту реализуется через уголовное, гражданское и др. судопроизводство.

Каждый гражданин Казахстана, а также иностранец и лицо без гражданства, имеют право обратиться в суд, если ущемляются его права и свободы. При этом никто не имеет законного права ограничивать гражданина в этом праве и суд обязан рассмотреть по существу вопроса это обращение и вынести свое решение.

Важнейшие принципы правосудия закреплены Конституцией. И о них должен знать каждый:

- лицо считается невиновным в совершении преступления, пока его виновность не будет признана вступившим в законную силу приговором суда;
- никто не может быть подвергнут повторно уголовной или административной ответственности за одно и то же правонарушение;
- никому не может быть без его согласия изменена подсудность, предусмотренная для него законом;
- в суде каждый имеет право быть выслушанным;
- законы, устанавливающие или усиливающие ответственность, возлагающие новые обязанности на граждан или ухудшающие их положение, обратной силы не имеют. Если после совершения правонарушения ответственность за него законом отменена или смягчена, применяется новый закон;
- обвиняемый не обязан доказывать свою невиновность;
- никто не обязан давать показания против самого себя, супруга (супруги) и близких родственников, круг которых определяется законом. Священнослужители не обязаны свидетельствовать против доверившихся им на исповеди;
- любые сомнения в виновности лица толкуются в пользу обвиняемого;
- не имеют юридической силы доказательства, полученные незаконным способом. Никто не может быть осужден лишь на основе его собственного признания;
- применение уголовного закона по аналогии не допускается.

❗ К сожалению, до сих пор в Казахстане гражданам приходится сталкиваться с нарушением их прав отдельными сотрудниками правоохранительных органов, особенно на стадии досудебного разбирательства. Поэтому необходимо знать, что гражданин РК имеет полное право обжаловать в суд постановления (решения) органов дознания, следствия, прокурорского надзора: об отказе в приеме заявления о преступлении, об отказе в возбуждении и о возбуждении уголовного дела, о приостановлении и прекращении уголовного

дела, о принудительном помещении в медицинскую организацию для производства судебно-медицинской экспертизы, производстве обыска и (или) выемки, наложении ареста на имущество, применении залога.

«Каждый имеет право на получение квалифицированной юридической помощи. В случаях, предусмотренных законом, юридическая помощь оказывается бесплатно» - гласит Конституция Республики Казахстан.

Безусловно, фактически каждый гражданин Казахстана в своей жизни сталкивался с необходимостью получения юридической помощи и поиска адвоката.

Наличие необходимых денежных средств решают эту проблему. Обратившись в коллегия адвокатов или частные юридические организации вы сможете найти нужного вам специалиста. При этом следует обратить внимание на специализацию адвоката, стаж юридической практики и опыт работы по аналогичным вашему делам.

Вместе с тем, у некоторых категорий граждан имеется возможность получения бесплатной юридической помощи и привлечения адвоката.

Адвокаты оказывают юридическую помощь бесплатно:

1) истцам при рассмотрении судами дел о возмещении вреда, причиненного смертью кормильца, увечьем или иным повреждением здоровья, связанным с работой;

2) истцам и ответчикам, являющимся участниками Великой Отечественной войны и лицами, приравненными к ним, военнослужащими срочной службы, инвалидами I и II групп, пенсионерами по возрасту, если рассматриваемый судом спор не связан с предпринимательской деятельностью;

3) физическим лицам по вопросам взыскания алиментов, назначения пенсии и пособий, реабилитации, получения статуса беженца или оралмана, несовершеннолетним, оставшимся без попечения родителей, в случаях необходимости составляют письменные документы правового характера.

В указанных случаях данным правом граждане могут воспользоваться непосредственно обратившись в коллегия адвокатов⁸ на досудебном этапе или в ходе судебного процесса, написав на имя должностного лица или судьи заявление следующего характера: «Прошу обеспечить мне гарантированную юридическую помощь и предоставить адвоката, освободив от оплаты. Подпись, дата».

К заявлению должны быть приобщены документы и другие доказательства, подтверждающие право данного лица на получение юридической помощи бесплатно.

И В оказании бесплатной юридической помощи может быть отказано в следующих случаях:

- заявитель не относится к категории лиц, имеющих право на получение гарантированной государством юридической помощи;
- обращение заявителя не имеет правового характера.

⁸ Контакты коллегий адвокатов вы можете найти по ссылке - http://egov.kz/wps/portal/Content?contentPath=/egovcontent/justice/legal_issues/article/advocacy&lang=ru.

Оформление судебного иска

Оформление иска в соответствии с установленными требованиями – важное условие для его принятия к рассмотрению в суде. Неправильно составленный иск может служить основанием для отказа.

При подготовке судебного иска необходимо изначально четко определить следующее:

1) **основание для иска** (иск подается в случае если имеется место нарушения или оспаривание прав, свобод и охраняемых законов интересов);

2) **исковые требования** (обычно это сумма, которую вы хотите взыскать с ответчика);

3) **подсудность рассмотрения спора** (в зависимости от существа иска его необходимо подать в районный (городской) и приравненный к ним суд или специализированный суд: экономический, административный, военный, по делам несовершеннолетних и финансовый; что касается места подачи иска, то обычно он подается по месту нахождения ответчика).

Относительно **формы** подаваемого иска. В нем должны быть отражены следующие сведения:

1) наименование суда;

2) наименование истца, его дата рождения, место жительства, сведения о регистрации по месту жительства или, если истцом является организация, ее место нахождения, РНН и банковские реквизиты, а также наименование представителя и его адрес, если заявление подается представителем, кроме того, сведения об абонентском номере сотовой связи и электронном адресе истца и представителя, если они имеются;

3) ФИО, дата рождения ответчика, его место жительства или нахождения, абонентский номер сотовой связи и электронный адрес (если они имеются), а если ответчиком является юридическое лицо, то его наименование, местонахождение, а также дополнительно идентификационный номер, электронный адрес, если эти данные известны истцу;

4) суть нарушения или угрозы нарушения прав, свобод или законных интересов истца и его исковые требования;

5) обстоятельства, на которых истец основывает свои требования, и доказательства, подтверждающие эти обстоятельства;

6) цена иска, если иск подлежит оценке;

7) перечень прилагаемых к заявлению документов;

8) иные сведения, имеющие значение для разрешения спора, а также изложены ходатайства истца.

К иску необходимо приложить следующие **документы**:

1) копии искового заявления по числу ответчиков и третьих лиц;

2) документ, подтверждающий уплату государственной пошлины;

3) доверенность или иной документ, удостоверяющий полномочия представителя;

4) документы, подтверждающие обстоятельства, на которых истец основывает свои требования, копии этих документов для ответчиков и третьих лиц, если они у них отсутствуют;

5) ходатайства истца об отсрочке, рассрочке, освобождении от уплаты судебных расходов или уменьшении их размера, об обеспечении иска, истребовании доказательств и другие, если они не изложены в исковом заявлении.

После того составления иска его необходимо подать в канцелярию суда и убедиться в его регистрации.

❶ Составление иска целесообразнее всего поручить адвокату, так как грамотное его составление зависит от юридических знаний и знаний особенностей судопроизводства.

Незаконное увольнение

Случаи незаконного увольнения в Казахстане являются не такой уж и большой редкостью. Зачастую лишившийся по произволу работодателя работник, не обладая знаниями о своих трудовых правах, оставляет безнаказанным подобные действия.

Основания расторжения трудового договора по инициативе работодателя подробно указаны в ст.54 Трудового кодекса РК.⁹ По сути дела любое увольнение по другим основаниям являются незаконными.

Наиболее распространены следующие нарушения закона работодателями при увольнении:

- увольнение по основаниям, не предусмотренным законом;
- увольнение по основанию, которое не имело место в действительности;
- указание иного основания увольнения, чем то, которое имело место в действительности;
- увольнение без надлежащего документального оформления дисциплинарных проступков и грубого нарушения трудовых обязанностей (прогула, появления в нетрезвом состоянии, нарушения правил безопасности, хищения и т.п.);
- невыплата уволенному работнику задолженности по заработной плате под надуманными предлогами;
- увольнение с формулировкой сокращения численности или штата без проведения реальной процедуры сокращения;
- нарушение порядка предупреждения работников о предстоящей ликвидации или прекращении деятельности работодателя, сокращении численности и штата;
- увольнение за несоответствие занимаемой должности или выполняемой работе вследствие недостаточной квалификации без проведения надлежащей аттестации работника;
- увольнение за несоответствие занимаемой должности или выполняемой работе по состоянию здоровья без надлежащего медицинского освидетельствования.

Нередко, чтобы скрыть свои истинные мотивы, работодатель вынуждает работника написать увольнение по собственному желанию. И с этим ни в кое

⁹ http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30103567#sub_id=540000.

случае не следует соглашаться, потому что позднее в суде вам очень трудно будет доказать факт давления.

Что необходимо сделать в ситуации незаконного увольнения?

Во-первых, нужна **консультация юриста**, который проконсультирует вас о ваших трудовых правах и проанализирует ваш случай.

Во-вторых, вы можете обратиться с **жалобой к государственному инспектору по труду**, который имеет право производить проверки соблюдения законодательства о труде, выдавать работодателю обязательные для исполнения предписания об устранении нарушений, привлекать нарушителей к ответственности.

В-третьих, вы можете **обратиться в суд**, который в случае обоснованности жалобы на нарушение трудовых прав обычно встает на сторону работника. При этом заранее озаботьтесь о том, что получить копию трудового договора, трудовую книжку с записью о приеме и увольнении, справку о размере зарплаты, времени работы, характеристику-рекомендацию. Эти документы ваш работодатель обязан вам дать в течение 5 дней после увольнения.

До подачи судебного иска можете показать его копию работодателю. В некоторых случаях это помогает не доводить дело до суда и добиться восстановления ваших прав.

Коррупционные действия сотрудников госорганов

При столкновении с коррупционными проявлениями со стороны государственных служащих каждый стоит перед выбором: как себя повести в этой ситуации. И здесь должно быть четкое понимание, что борьба с коррупцией – это гражданский долг каждого гражданина Казахстана. Только активное противостояние этому социальному злу со стороны общества будет способствовать тому, чтобы уровень коррупции снизился до самого минимального значения.

Под коррупцией понимается не предусмотренное законом принятие лично или через посредников имущественных благ и преимуществ лицами, выполняющими государственные функции, а также лицами, приравненными к ним, с использованием своих должностных полномочий и связанных с ними возможностей либо иное использование ими своих полномочий для получения имущественной выгоды, а равно подкуп данных лиц путем противоправного предоставления им физическими и юридическими лицами указанных благ и преимуществ (пункт 1 статьи 2 Закона РК «О борьбе с коррупцией»).

Коррупционные проявления, с которыми приходится сталкиваться гражданам при взаимодействии с мздоимцем, чаще всего выражаются не в прямом вымогательстве взятки, а в создании таких условий, при которых вам трудно получить государственную услугу из-за искусственной волокиты. Тем самым не чистый на руку госслужащий вынуждает вас к «ускорению» решения вашего вопроса посредством подкупа в самых разнообразных вариантах.

Поэтому если вы стали жертвой коррупционного давления со стороны представителя власти, вам надлежит заявить о фактах коррупции и нарушениях этики государственными служащими, обратившись в Агентство Республики

Казахстан по делам государственной службы и противодействию коррупции либо в территориальные департаменты Агентства по месту жительства.¹⁰

Обращение можно подать:

1. Письменно по почтовому адресу: 010000, город Астана, улица Сейфуллина, 37.

2. Посредством портала «Электронного правительства» egov.kz, при наличии электронной цифровой подписи.

3. Посредством Портала 1494.kz, пройдя регистрацию.

Консультацию по вопросам деятельности Агентства можно получить, обратившись в круглосуточный call-centr на номер 1494.

❗ Следует знать:

- анонимные обращения о фактах коррупции не рассматриваются;
- лицо, сообщившее о факте коррупции или содействующее борьбе с коррупцией, находится под защитой государства (информация о лице, содействующее борьбе с коррупцией является государственным секретом и при необходимости его личную безопасность обеспечивают органы, ведущие борьбу с коррупцией);

- лицо, давшее взятку, освобождается от уголовной ответственности, если в отношении него имело место вымогательство взятки, или если это лицо добровольно сообщило правоохранительному или специальному государственному органу о даче взятки.

Права молодых людей, состоящих в законном и гражданском браках. Раздел имущества

Семья является основной ячейкой общества и главной хранительницей традиционных ценностей.

С момента заключения законного брака у супругов возникают **права и обязанности** в качестве членов одной семьи и их содержание закреплено в Кодексе Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье».

Их можно разделить на **личные и имущественные права и обязанности**.

Личные права проистекают из констатации *безусловного равенства супругов*, что накладывает на них равные права и обязанности. Именно поэтому:

- Каждый из супругов свободен в выборе рода деятельности, профессии и вероисповедания.

- Вопросы материнства, отцовства, воспитания, образования детей, места жительства, пребывания супругов и другие вопросы жизни семьи решаются супругами совместно.

- Супруги обязаны строить свои отношения в семье на основе взаимоуважения и взаимопомощи, содействовать благополучию и укреплению семьи, заботиться о здоровье, развитии своих детей и их благосостоянии.

¹⁰ Контакты территориальных подразделений Агентства Республики Казахстан по делам государственной службы и противодействию коррупции - http://anticorruption.gov.kz/rus/about/struktura/territorialnye_podrazdeleniya/.

Имущественные права и обязанности супругов проистекают из признания равенства прав на владение, пользование и распоряжение совместно нажитым имуществом. При этом, если, к примеру, один из супругов осуществлял ведение домашнего хозяйства, уход за детьми или по другим уважительным причинам не имел самостоятельного дохода, то за ним также закрепляется равное право на совместное имущество.

При совершении одним из супругов сделки по распоряжению общим имуществом супругов другой супруг должен дать свое согласие, в противном случае по суду такая сделка может быть признана не действительной.

Обратите внимание, в данном случае речь идет только о совместно нажитом имуществе.

Кроме совместного имущества за каждым супругом признается право на личное имущество, к которому относится:

1) имущество, принадлежавшее каждому из супругов до вступления в брак (супружество);

2) имущество, полученное супругами в период брака (супружества) в дар, в порядке наследования или по иным безвозмездным сделкам;

3) вещи индивидуального пользования (одежда, обувь и другие), за исключением драгоценностей и других предметов роскоши, хотя и приобретенных в период брака (супружества) за счет общих средств супругов.

Кроме того, личным имуществом признается также то, которое каждый из супругов нажил в период фактического прекращения супружеских отношений (чаще всего перед разводом).

Но здесь есть и исключение. Если в период брака личное имущество одного из супругов за счет общих вложений или труда другого супруга значительно увеличились в стоимости (к примеру, за счет капитального ремонта, реконструкции, переоборудования и др.), то такое имущество признается общим.

И личные, и имущественные права и обязанности в совокупности составляют правовую основу супружеских отношений и их содержание четко регламентировано Кодексом Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье».

В настоящее время все чаще особенно в среде молодых людей получает распространение так называемая гражданская форма брака. Фактически речь идет о совместном проживании мужчины и женщины без государственной регистрации семейно-брачных отношений. При этом практикуется и совместное ведение домашнего хозяйства.

Следует отметить, что **в семейно-брачном законодательстве РК отсутствует такое понятие как гражданский брак.**

Поэтому так называемый гражданский брак не накладывает никаких обязательств на обе стороны, специфичных для семейно-брачных отношений, урегулированных законодательством Казахстана. И об этом следует помнить.

В первую очередь отрицательным свойством гражданского брака является **юридическая неопределенность таких отношений.** И это обстоятельство особенно сказывается в двух случаях: **при разделе имущества и при рождении детей.**

В *первом случае* важным обстоятельством является то, на кого из гражданских супругов зарегистрировано совместно нажитое имущество. Хотя теоретически есть возможность в судебном порядке оспорить право собственности, хотя бы на часть ее. Но это бывает очень сложно. Чтобы избежать этого целесообразнее всего при приобретении общего имущества оформлять его в долевую собственность с указанием обоих гражданских супругов в качестве собственников.

Проблемы возникают и в вопросах *наследования имущества*. Если один из гражданских супругов умирает, не оставляя завещания, то имущество, зарегистрированное на умершего супруга переходит к наследникам умершего по закону (например, к родным детям или к законной супруге, с которой не расторгнут брак). При этом гражданский супруг никаких прав на него не имеет, даже если они прожили с умершей гражданской супругой десятки лет вместе.

Во *втором случае* необходимо проходить процедуру признания отцовства. И отец, и мать ребенка, рожденного в гражданском браке, должны подать заявление в ЗАГС на признание отцовства. Если гражданский супруг отказывается от признания своего отцовства, оно может быть установлено в судебном порядке.

Расторжение брака порой приобретает форму болезненного процесса. В особенности это проявляется в процедуре раздела имущества, в частности если нет предварительного согласия.

Механизм раздела имущества регулируется ст.37 Кодекса Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье».

Имущество может быть разделено как в период брака, так и после него.

Если у супругов нет разногласий о разделе имущества, то они должны закрепить раздел нотариально.

В случае неразрешимых споров раздел имущества осуществляется в судебном порядке.

Обычно совместно нажитое имущество делится поровну с учетом равных прав на него со стороны обеих супругов. Но здесь есть несколько нюансов.

Во-первых, вещи, приобретенные исключительно для удовлетворения потребностей несовершеннолетних детей (одежда, обувь, школьные и спортивные принадлежности, музыкальные инструменты, детская библиотека и другие), разделу не подлежат и передаются без компенсации тому из супругов, с которым проживают дети. Это же правило касается и вкладов, внесенные супругами за счет общего имущества супругов на имя их общих несовершеннолетних детей.

Во-вторых, если одному из супругов передается имущество, стоимость которого превышает причитающуюся ему долю, другому супругу присуждается соответствующая денежная или иная компенсация. К примеру, если одному супругу отходит общая квартира, то другому определяется денежная компенсация за его долю.

В-третьих, суд имеет право разделить общее имущество не поровну исходя из интересов несовершеннолетних детей и (или) исходя из интересов одного из супругов, в случае если другой супруг не получал доходов по неуважительным причинам или расходовал общее имущество супругов в ущерб интересам семьи без согласия второго супруга. К примеру, если один из супругов имея возможность

намеренно не работал и злоупотреблял алкоголем за счет продажи общего имущества.

Избежать споров при разделе имущества может заключение брачного договора, в котором конкретно прописываются доли каждого супруга в общем имуществе.

Основы семейного права. Родительские права. Права воспитанника детского дома

Семейное право Казахстана основывается на конституционных гарантиях защиты брака государством (п.1 ст.27 Основного закона РК).

Его важнейшими принципами являются:

- 1) добровольность брачного (супружеского) союза мужчины и женщины;
- 2) равенство прав супругов в семье;
- 3) недопустимость произвольного вмешательства кого-либо в дела семьи;
- 4) разрешение внутрисемейных вопросов по взаимному согласию;
- 5) приоритет семейного воспитания детей, заботы об их развитии и благосостоянии;
- 6) приоритетная защита прав и интересов несовершеннолетних, пожилых и нетрудоспособных членов семьи;
- 7) обеспечение беспрепятственного осуществления членами семьи своих прав, возможности судебной защиты этих прав;
- 8) поддержание здорового образа жизни всех членов семьи.

В соответствии с Кодексом РК «О браке (супружестве) и семье» браком (супружеством) признается только равноправный союз между мужчиной и женщиной, заключенный при свободном и полном согласии сторон в установленном законом Республики Казахстан порядке, то есть посредством государственной регистрации брака (супружества).

Заключение брака по религиозным канонам и фактическое сожительство мужчины и женщины, а также лиц одного пола, браком не признается.

Брачно-семейное законодательство регулирует имущественные и личные неимущественные отношения между членами семьи: супругами, родителями, детьми и другими родственниками; устанавливает условия и порядок вступления в брак, прекращения брака и признания его недействительным; определяет формы и порядок устройства в семью детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей; регулирует порядок государственной регистрации актов гражданского состояния; определяет функции государственных органов, осуществляющих государственную регистрацию актов гражданского состояния.

Важнейшим принципом семейного права является равенство прав и обязанностей супругов как во взаимных отношениях, так и в отношении детей.

❶ Следует отметить, что обязанности о заботе есть не только у родителей, но и у трудоспособных совершеннолетних детей в отношении нуждающихся в помощи родителей. В противном случае с таких детей могут быть истребованы алименты в пользу родителей.

Родительские права согласно казахстанскому законодательству – это комплекс прав и обязанностей родителей в отношении несовершеннолетних детей.

С достижением совершеннолетия детей, а также при вступлении несовершеннолетних детей в брак (супружество), обязанности родителей в их отношении прекращаются.

Родительские права и обязанности реализуются в следующих сферах:

1) по воспитанию и образованию ребенка (родители имеют право и обязаны воспитывать своего ребенка, а также обязаны создавать все необходимые условия для его гармоничного развития, обеспечить получение им среднего образования).

2) по защите прав и интересов ребенка (родители являются законными представителями своего ребенка и выступают в защиту его прав и интересов в отношениях с любыми физическими и юридическими лицами, в том числе в суде, без специальных полномочий, в случае противоречия с ребенком орган по опеке и попечительству имеет право назначить другого представителя).

Осуществление родительских прав не должны осуществляться в противоречии с интересами ребенка. Более того, родители не имеют право причинять вред и страдания ребенку, а также унижать его достоинство.

Что касается осуществления родительских прав *родителем, проживающим отдельно от ребенка*, то в этом случае он имеет право на общение с ребенком, участие в его воспитании и решении вопросов получения ребенком образования и других важных для ребенка вопросов. Родитель, с которым проживает ребенок, не должен препятствовать общению ребенка с другим родителем, если такое общение не причиняет вреда физическому и психическому здоровью ребенка, его нравственному развитию.

Отдельно законодательством устанавливаются родительские права несовершеннолетних родителей:

- они имеют право на совместное проживание с ребенком и участие в его воспитании;

- в случае если они не состоят в браке (супружестве) при рождении у них ребенка и при установлении их материнства и (или) отцовства имеют право самостоятельно осуществлять родительские права по достижении ими возраста 16 лет, но при этом им назначается опекун;

- они имеют право признавать и оспаривать свое отцовство и материнство на общих основаниях, а также имеют право требовать по достижении ими возраста 14 лет установления отцовства в отношении своих детей в судебном порядке.

ⓘ В случаях, предусмотренных семейно-брачным законодательством, **родители могут быть лишены родительских прав**, а именно, если они:

- уклоняются от выполнения обязанностей родителей, в том числе злостно уклоняются от уплаты алиментов;

- отказываются без уважительных причин взять своего ребенка из родильного дома (отделения), из организаций для детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, и иных организаций;

- злоупотребляют своими родительскими правами;

- жестоко обращаются с ребенком, в том числе осуществляют физическое или психическое насилие над ним, покушаются на его половую неприкосновенность;

- злоупотребляют спиртными напитками или наркотическими средствами, психотропными веществами и (или) их аналогами;
- совершили умышленное уголовное правонарушение против жизни или здоровья своего ребенка, супруга либо других членов семьи.

Одной из главных задач, стоящих перед государством в отношении детей-сирот, является формирование условий для их социальной защищенности. Именно поэтому в семейно-брачном законодательстве РК четко определены права детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, и находящихся в организациях образования, медицинских и других организациях.

Воспитанник детского дома обладает таким же базовым набором прав, как и ребенок, воспитывающийся в семье.

В частности, он имеет право:

- на воспитание в семье (обеспечивается органом, осуществляющим функции по опеке или попечительству);
- на общение с родителями и другими родственниками (в случае если таковые имеются и за исключением случаев наличия угрозы для жизни и здоровья ребенка);
- выражать свое мнение (органы, осуществляющие функции по опеке или попечительству, или суд могут принять решение только с согласия ребенка, достигшего возраста десяти лет и данного им в присутствии законных представителей.);
- на защиту своих прав и законных интересов;
- на защиту от злоупотреблений со стороны родителей или других законных представителей.

Наряду с этими правами воспитанники детских домов также имеют право на:

- 1) содержание, воспитание, образование, всестороннее развитие, уважение их человеческого достоинства, обеспечение их интересов;
- 2) причитающиеся им алименты, пособия и другие социальные выплаты;
- 3) сохранение права собственности на жилище или права пользования им, а при отсутствии жилища имеют право на его получение в соответствии с жилищным законодательством Республики Казахстан;
- 4) содействие в трудоустройстве, осуществляемое местными исполнительными органами.

Защита же прав выпускников детских домов возлагается на органы опеки или попечительства.

ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ СИТУАЦИИ

Поведение при наводнении, землетрясении, пожаре и ухудшении климатических условий

Риск наводнений в Казахстане в период апреля-июня имеет фактически повсеместное распространение¹¹. Поэтому готовность к ним и правила поведения в случае их прихода необходимо знать практически каждому, особенно проживающим в сельской местности.

Заблаговременная подготовка.

При угрозе наводнения или в период, когда в данной местности наиболее высока вероятность наводнений, необходимо заранее изучить и запомнить границы возможного затопления, возвышенные, редко затапливаемые места, расположенные в непосредственной близости от места проживания и кратчайшие пути движения к ним; места хранения лодок, плотов и строительных материалов для их изготовления.

Если Ваш дом попал в объявленный район затопления:

- домашних животных и скот перегнать на возвышенные места;
- отключить газ, воду и электричество, погасить огонь в печах;
- перенести продовольствие, ценные вещи, одежду, обувь на верхние этажи зданий, на чердак, а по мере подъема воды и на крыши;
- постарайтесь собрать все, что может пригодиться: плавсредства, спасательные круги, веревки, лестницы, сигнальные средства;
- наполните рубашку или брюки легкими плавающими предметами (мячиками, шарами, пустыми закрытыми пластмассовыми бутылками и т.п.)

Действия при наводнении.

После получения предупреждения об эвакуации:

- соберите трехдневный запас питания (возьмите энергетически ценные и детские продукты питания: шоколад, молоко, воду и т.п.);
- подготовьте теплую практичную одежду;
- подготовьте аптечку первой помощи и лекарства, которыми Вы обычно пользуетесь;
- заверните в непромокаемый пакет паспорт и другие документы;
- возьмите с собой туалетные принадлежности и постельное белье;
- при наличии времени забейте окна и двери.

Если начался резкий подъем воды

- не следует поддаваться панике;
- как можно быстрее занять ближайшее безопасное возвышенное место (верхние этажи зданий, крыша здания, дерево) и быть готовым к организованной эвакуации по воде с помощью различных плавсредств или пешим порядком по бродам;

¹¹ Карта рисков подверженности территории Казахстана природным и стихийным бедствиям // Министерство по чрезвычайным ситуациям РК - <http://emer.gov.kz/ex/>.

- применять для самоэвакуации по воде различные плавсредства (лодки, плоты из бревен и других плавучих материалов, бочки, щиты, двери, обломки деревянных заборов, столбы, автомобильные камеры и другие);
- прыгать в воду с подручным средством спасения можно лишь в самом крайнем случае, когда нет надежды на спасение;
- оказавшись во время наводнения в поле, лесу, нужно занять более возвышенное место, забраться на дерево.

Если вы обнаружили пострадавших при наводнении:

- заметив пострадавших на крышах зданий, возвышенных местах, деревьях, необходимо срочно сообщить органам местного самоуправления об этом;
- при наличии плавсредств принять меры к спасению пострадавших.

Землетрясение – грозное стихийное бедствие, проявляющее себя внезапно. Сейсмоопасные зоны покрывают треть территории нашей страны, в особенности в Южном и Восточном Казахстане.

Заблаговременная подготовка. Те кто живет в сейсмоопасной зоне заранее должны иметь семейный план действий при землетрясении, в котором должны быть отражены подготовка к дома к возможному сейсмическому удару, способы сбора и эвакуации семьи и вопросы их жизнеобеспечения как минимум на 2-3 недели.

При угрозе землетрясения

В случае угрозы землетрясения будут включены электросирены, производственные гудки и другие средства оповещения, что означает предупредительный сигнал «Внимание всем!». По этому сигналу нужно включить радио, телевизионные приемники, внимательно выслушать сообщение о чрезвычайной ситуации и четко выполнить указания местных властей, органов управления по чрезвычайным ситуациям.

Если вы находитесь дома:

- проверьте огнетушитель, наберите воду в ванну и ведра;
- переоденьтесь в одежду и обувь, способную вас защитить;
- отключите в квартире газ, воду и электричество, загасите печь;
- заберите с собой заранее приготовленную сумку, рюкзак с вещами, документы, оповестите соседей, окажите помощь одиноким, больным людям, покиньте здание, следуйте в установленное место сбора, ждите дальнейших указаний;

– вернуться к нормальному режиму жизнедеятельности следует по указаниям местных властей или органов управления по чрезвычайным ситуациям.

Если вы находитесь в местах массового посещения:

- ведите себя спокойно, не создавайте паники, не бросайтесь к выходу и не создавайте пробки на пути движения людей, помогите больным и инвалидам;
- следуйте указаниям администрации.

Во время землетрясения

- При первом толчке жителям 1-го этажа необходимо быстро, но без паники покинуть здание, а проживающим выше — занять относительно безопасные места, прикрыв голову руками.

– Как только стихнут толчки, немедленно покиньте здание по лестнице, прижимаясь спиной к стене. Попробуйте выключить газ, воду, электроэнергию, захватите с собой документы, деньги, рюкзак с вещами, аптечку, закройте дверь на ключ.

– Если в соседних квартирах остались дети и престарелые люди, помогите им выбраться на улицу, там окажите первую медицинскую помощь пострадавшим.

– Отойдите на открытое место подальше от зданий, линий электропередач. Следуйте на установленное место сбора. Опасайтесь оборванных проводов, не подпускайте к ним детей.

– Находясь за рулем, остановитесь на открытом месте, не выходите из машины до прекращения толчков. В общественном транспорте оставайтесь на своих местах, попросив водителя открыть двери, после толчков спокойно, без давки покиньте салон.

После сильного землетрясения

– Окажите первую медицинскую помощь нуждающимся.

– Освободите попавших в легкоустраиваемые завалы.

– Позаботьтесь о безопасности детей, больных, стариков, успокойте их.

– Перед тем как войти в здание, убедитесь - не угрожает ли оно обвалом лестниц, стен и перекрытий, не подходите к явно поврежденным зданиям. Не пользуйтесь открытым огнем.

– Вернувшись в квартиру, не включайте электричество, газ и водопровод, пока их исправность не проверит коммунально-техническая служба.

– Окажите помощь в разборке завалов и проведении спасательных работ в поврежденных зданиях.

Внезапно начавшийся пожар может застать людей врасплох. В этой связи, в каждом доме рекомендуется разработать **план эвакуации при пожаре**. Для того, чтобы создать более безопасную обстановку дома (квартиры), вы должны регулярно выполнять следующие рекомендации по эвакуации на случай пожара:

– Вы должны знать дополнительные возможные пути эвакуации из каждой комнаты.

– Эвакуируясь из горящего дома, закрывайте за собой внутренние двери.

– Договоритесь о месте сбора снаружи.

– Позаботьтесь о том, чтобы ваши окна и двери можно было, при необходимости, быстро открыть.

– Если дома возникнет пожар, то не теряйте времени.

– Немедленно эвакуируйтесь и позвоните по номеру 101.

Если вы выбрались из дома, то оставайтесь снаружи, ни в коем случае не возвращайтесь в горящее здание.

При составлении плана эвакуации не забудьте учесть особые потребности детей, пожилых людей и инвалидов.

Полезные советы по обеспечению пожарной безопасности

Помните, что в дыму будет трудно ориентироваться и что видимость будет ограниченной.

Во время сна вы не почувствуете запаха дыма, так как от дыма вы будете спать еще крепче.

Меры пожарной безопасности важны для всей семьи, и соответствующая подготовка может предотвратить трагедию.

Для своевременного информирования о пожаре в Вашем доме (квартире) рекомендуется установить пожарные извещатели.

При пожаре звоните «101»

Особую опасность несут **стихийные гидрометеорологические явления** в зимний период.

Холодовая опасность в условиях Казахстана угрожает человеку в наибольшей степени в зимний период времени в степях и прилегающих к ним полупустынях. Но решающее значение для выживания человека в условиях низких температур играет скорость ветра.

При фактической температуре воздуха -3°C и скорости ветра 10-11 м/с их общее охлаждающее воздействие на человека выражается значением -20°C .

Долговременное выживание при минусовых температурах зависит от состояния одежды и обуви на момент аварии, качества построенного убежища, наличия запасов горючего и еды и, в первую очередь, от морального и физического состояния человека.

В аварийной ситуации одежда обычно способна защитить человека от холодовых поражений (отморожений, общего переохлаждения) лишь на короткий срок, достаточный для возведения **снежного убежища** или выхода к ближайшему населенному пункту.

Важнейшая заповедь при единоборстве с холодом - во время остановиться! Одной физической силой мороз одолеть невозможно. В подобных случаях лучше перестраховаться - чуть раньше повернуть назад, разбить лагерь, построить убежище, отдохнуть и прочее.

В любом случае, при возникновении аварийной ситуации в зимний период самоспасение человека или группы должно начинаться с организации зимнего убежища (пещеры, берлоги, норы, иглу и пр.).

При холодной ночевке в снежном убежище надо:

- Сесть вплотную друг к другу, стараясь достигнуть максимальной площади соприкосновения тел.
- Застегнуть все пуговицы, молнии, затянуть манжеты рукавов и штанины, надеть капюшон.
- Выжать намокшую одежду.
- Пить горячий чай, кофе, бульон.
- Максимально утеплить ноги, голову.
- Есть сахаро- и жиросодержащие продукты.
- Пометить местоположение убежища.
- Сидеть на теплоизолирующей подстилке.
- Иметь в убежище инструмент для расчистки входного отверстия.
- При необходимости, согревать руки махами. Совершать другие физические действия, разогревая мышцы.

❶ Однако, пожалуй, единственная возможность не пострадать в зимней аварийной ситуации - это не допустить её. Поэтому отправляясь в зимнюю дорогу сто раз убедитесь в том, что погодные условия позволят вам достичь пункта назначения.

Оказание первой медицинской помощи

Оказание первой медицинской помощи является критически важным для дальнейшей судьбы пострадавшего. Поэтому от вашей равнодушности во многом зависит жизнь человека, попавшего в беду.

Подробно о том, как оказать первую помощь пострадавшему в зависимости от характера полученных травм и повреждений можно узнать на сайте Комитета по чрезвычайным ситуациям МВД РК¹².

Что же ты в силах предпринять?

- остановить кровотечение;
- обработать раны;
- иммобилизовать (обездвижить) поврежденные конечности;
- вызвать «скорую помощь»;
- восстановить работоспособность сердца и легких (реанимация);
- эвакуировать человека из опасной зоны;
- внимательно обходиться с пострадавшим;
- до прибытия «скорой помощи» вести с пострадавшим успокоительную беседу.

Остановимся более подробно на действиях для остановки кровотечения и проведении искусственного дыхания и непрямого массажа сердца.

Остановка кровотечения.

Твои действия:

- уложи пострадавшего и приподними поврежденную часть тела выше уровня сердца;
- удали из раны видимые инородные тела, но не пытайся вытащить предметы, глубоко внедрившиеся в рану, и не промывай глубокую рану водой или антисептиком;
- сильно сдави рану, предварительно положив на нее салфетку из ткани, стараясь свести разошедшиеся края раны;
- избегай прямого давления на оставшееся в ране инородное тело;
- продолжая сдавливать рану, туго перевяжи салфетку бинтом или полосками ткани.

Если **давящая повязка** не может остановить кровь, попытайся сделать это **нажатием на артерию**, подающую кровь к ране.

Если кровотечение продолжается необходимо наложить либо **жгут** выше раны (жгут можно накладывать летом на 2 часа, зимой на 1 час), либо **закрутку** (при помощи палочки и веревки).

¹² http://emer.gov.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=11141%3A2012-02-09-05-12-31&catid=279%3A2012-02-09-05-00-48&Itemid=82&lang=ru.

Техника искусственного дыхания и массажа сердца

Пострадавшего положи на спину (прочную, твердую поверхность), ноги немного приподними.

Произведи два глубоких вдоха в легкие пострадавшего и начинай осуществлять закрытый массаж сердца:

– равномерно чередуй: 15 раз - непрямой массаж сердца и 2 раза - искусственная вентиляция легких. После 4-х таких циклов еще раз проверь пульс, если он не прощупывается, то:

– продолжай сердечно-легочную реанимацию.

Проведение сердечно-легочной реанимации можно считать успешной при:

- покраснении кожи;
- появлении пульса на сонной артерии;
- возобновлении дыхания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Методическое пособие «25 жизненных ситуаций» направлено на поддержку молодёжи в процессах социализации, адаптации и реабилитации. Данные материалы объединяют конкретные схемы, методы, рекомендации, необходимые для эффективного разрешения жизненных ситуаций.

Научно-исследовательским центром «Молодежь» проведен сбор информации о возможностях, мерах государственной поддержки для молодых людей и даны алгоритмы действий для молодёжи по разрешению широкого спектра социальных проблем (как выбрать детский сад и подготовить ребенка в школу; как выбрать школу и получить высшее образование; как получить жилье по государственным программам; каким образом отстаивать свои права; как вести себя в чрезвычайных ситуациях; как зарегистрировать и в рамках законодательства вести бизнес и др.).

Для молодых людей представлена информация о государственных программах и их операторах – государственных исполнительных органах, содействующих решению социально-экономических проблем населения, способах обращения в данные органы и структуры, методах взаимодействия с ними для дальнейшего приобщения молодежи к самостоятельному разрешению различных ситуаций, с которыми молодые люди сталкиваются в процессе своей социализации.

Данное методическое пособие позволит молодежи получить необходимую информацию для выработки эффективных моделей поведения и формирования полезных навыков в целях действенной адаптации молодого поколения в современных реалиях.

Список использованных источников и литературы

1. Гарантированный объем бесплатной медицинской помощи. Кто и как может получить гарантированный объем бесплатной медицинской помощи? // Портал “Электронное правительство Республики Казахстан” - <http://egov.kz/>.
2. Доступное жилье – 2020. Развитие регионов до 2020 года. // Официальный сайт Фонда недвижимости “Самрук-Казына” - <http://fnsk.kz/?p=page&i=21>.
3. Ерболатұлы Е. В каких случаях граждане Казахстана имеют право получить юридическую помощь бесплатно // Медиа-портал gazeta.kz. - 22 октября 2014 г.
4. Закон Республики Казахстан от 5 декабря 1997 года № 195 “Об адвокатской деятельности”.
5. Закон Республики Казахстан от 2 июля 1998 года № 267-І “О борьбе с коррупцией”.
6. Закон Республики Казахстан от 17 июля 2001 года № 246-ІІ “О государственной адресной социальной помощи”.
7. Закон Республики Казахстан от 28 июня 2005 года N 63 “О государственных пособиях семьям, имеющим детей”.
8. Закон Республики Казахстан от 23 января 2001 года N 149 “О занятости населения”.
9. Закон Республики Казахстан от 13 апреля 2005 года N 39 “О социальной защите инвалидов в Республике Казахстан”
10. Закон Республики Казахстан от 5 апреля 1999 года № 365-І “О специальном государственном пособии в Республике Казахстан”.
11. Закон Республики Казахстан от 29 декабря 2008 года № 114-ІV “О специальных социальных услугах”.
12. Как сообщить о фактах коррупции и нарушениях служебной этики // Официальный сайт Агентства Республики Казахстан по делам государственной службы - http://anticorruption.gov.kz/rus/soobshi_o_korrupcii/.
13. Закон Республики Казахстан от 31 января 2006 года № 124 “О частном предпринимательстве”.
14. Конституционные положения, регулирующие права человека и гражданина на судебную защиту // Пресс-служба прокуратуры Акмолинской области. - 8 августа 2014 года.
15. Нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 25 июня 2010 года № 4 “О судебной защите прав, свобод человека и гражданина в уголовном судопроизводстве”.
16. Информационно-справочные материалы Портала “Электронное правительство Республики Казахстан” – www.egov.kz .
17. Информационно-справочные материалы АО «Фонда недвижимости “Самрук-Казына” – www.fnsk.kz .
18. Кодекс Республики Казахстан от 26 декабря 2011 года № 518-ІV “О браке (супружестве) и семье”.

19. Кодекс Республики Казахстан от 10 декабря 2008 года № 99-IV «О налогах и других обязательных платежах в бюджет (Налоговый кодекс)».
20. Мыскина А. Лечимся бесплатно! // Газета «Караван». - 12 августа 2011 года.
21. Памятки в помощь гражданам. Поведение в чрезвычайных ситуациях // Официальный сайт Комитета по чрезвычайным ситуациям Министерства внутренних дел Республики Казахстан - <http://emer.gov.kz/>.
22. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 июня 2014 года № 728 “Программа развития регионов до 2020 года”.
23. Правила поведения и действия населения при наводнении. // Официальный сайт Министерства труда, социальной защиты и демографии Пензенской области - http://trud.pnzreg.ru/ch_s/ch_s_06
24. Практические рекомендации по борьбе с коррупцией. Антикоррупционный правовой центр Транспаренси Казахстан. – Аламаты, 2008.
25. Сизинцев С. Заключение и содержание трудового договора // Юридическая энциклопедия – Информационный портал Юридической фирмы De Facto - <http://www.defacto.kz/content/zaklyuchenie-i-soderzhanie-trudovogo-dogovora>.
26. Сизинцев С. Вас незаконно уволили // Юридическая энциклопедия – Информационный портал Юридической фирмы De Facto - <http://www.defacto.kz/content/vas-nezakonno-uvolili>.
27. Сундетова С. Готовим иск в суд ... // Портал Zakon.kz. – 21 мая 2013 года.
28. Трудовой кодекс Республики Казахстан от 15 мая 2007 года № 251-III.
29. Хамзина Ж.Г. Семейное законодательство в Республики Казахстан // Официальный сайт Министерства юстиции РК - <http://www.adilet.gov.kz/ru/node/58966>.
30. 100 миллионов услуг оказано Электронным правительством Казахстана // Портал Электронное правительство РК. - 3 июля 2015 года.
31. <http://festival.1september.ru/articles/629360/>

Офсеттік басылым. Офсеттік қағаз.
Пішімі 210 × 297 мм 4+4. Гарнитурасы Times.
Таралымы 100 дана.

«JSD.KZ» ЖШС баспасында басып шығарылды. 010000, Астана қ., Б.Момышұлы даңғ., 18 үй, №10 КБ. Телефон: 8 (7172) 405-118

Печать офсетная. Бумага офсетная.
Формат 210 × 297 мм 4+4. Гарнитура Times.
Тираж 100 экз.

Отпечатано в типографии ТОО «JSD.KZ». 010000, г. Астана, пр. Б.Момышұлы, д.18, ВП №10. Телефон: 8 (7172) 405-118